

Michael Hviid Jacobsen

Ph.d.-synopsis:

DEN BIOGRAFISKE VENDING

- En narrativ sociologi for sociologien med særlig henvisning til intellektuelle biografier om Charles Wright Mills, Erving Goffman og Zygmunt Bauman

Institut for Sociale Forhold og Organisation,
Aalborg Universitet, december 2003

Indholdsfortegnelse

Forord.....	3
Baggrunden og bevæggrunden for det biografiske arbejde..	4
‘Maverick’-sociologer	9
Sociologisk samfundsdiagnose mellem kritisk pessimisme, klinisk distance og skeptisk optimisme.....	15
Biografier, introduktioner og slægtskabet med genealogi og videnssociologi.....	20
Rekonstruerende og dekonstruerende faser i det biografiske arbejde	30
Mødet mellem det personlige og den sociale kontekst	47
Etiske, moralske og metodiske implikationer af tekstuel feltarbejde	55
Forskning og formidling – forskellige men forbundne anvendelsessfærer.....	66
Kunsten at holde liv i de sociologiske klassikere og lade klassikerne holde liv i sociologien.....	72
Litteratur.....	83

“At fortære den ene biografi efter den anden for at blive overbevist om frugtesløsheden af ethvert foretagende, af enhver skæbne”

- Emile Cioran, *Anathemas and Admirations*

“Alle humanvidenskaberne udgør, og sociologien er ingen undtagelse, mødestedet for fortællinger; eller de er snarere fortællinger om fortællinger”

- Zygmunt Bauman, ‘Sociological Enlightenment – For Who, About What?’

“Ethvert portræt, der er malet med følelse, er et portræt af kunstneren, ikke af modellen. Modellen er blot en tilfældighed, anledningen. Det er ikke han, der afsløres af kunstneren; det er snarere kunstneren, der, på det farverige lærred, afslører sig selv”

- Oscar Wilde, *The Picture of Dorian Gray*

Forord

Den nedenstående synopsis er skrevet med henblik på indleveringen af materiale til bedømmelsen af ph.d.-graden i sociologi. De vedlagte arbejder i bedømmelsen, der løbende refereres til, består af de dansksprogede introduktionsbøger *Zygmunt Bauman – den postmoderne dialektik*, *Erving Goffman – sociologien om det elementære livs sociale former* og den engelsksprogede monografi *The Prodigious Provocateur! – An Inevitable Invitation to the Sociology of C. Wright Mills*. For god ordens skyld skal det understreges, at udgivelsen om Erving Goffman er udarbejdet i samarbejde med Søren Kristiansen, og en forfattererklæring for arbejdsfordelingen i dette arbejde er vedlagt indleveringen.

Arbejdet med disse tre tekster, og adskillige andre, der ligger til grund for eller er inspireret af dem, har været spredt ud over de seneste år af min ph.d.-periode på Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet. Jeg har i denne periode været en masse mennesker tak skyldig for faglig inspiration og opbakning, og det er derfor lettest at sige, ingen nævnt, ingen glemt. Men jeg vil dog gerne rette en direkte tak til min vejleder, professor Jens Tonboe, for årelang inspiration og utallige givtige diskussioner om emner, som vi både nåede konsensus og kompromiser om, men også om mindst lige så mange emner, som vi aldrig bliver enige om. Det er netop heri, at den stadige videnskabelige udfordring og drivkraft ligger. En tak skal også lyde til to gode kolleger – Søren Kristiansen og Anja Jørgensen – for fagligt modspil og menneskeligt medspil igennem en årrække. Slutteligt en tak til det institut (Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet), som har huset mig, og som stadig gør det, for at stille gode og frugtbare rammer til rådighed for akademisk udfoldelse, hvor der er højt til loftet og mulighed for frugtbare samarbejder på kryds og tværs såvel som personlig udvikling.

Aalborg Universitet, december 2003

Michael Hviid Jacobsen

Baggrunden og bevæggrunden for det biografiske arbejde

Dagens sociologi er særligt, og måske som noget nyt, kendetegnet ved, at der skrives mange 'bøger om bøger' – altså bøger, der udelukkende omhandler andre bøger, deres forfattere, teorier eller traditioner, og som fremstår som fortolkninger, forståelser, udlægninger og gennemgange af eller eksegesser over disse. Der er to generelle måder, hvorpå denne udvikling kan anskues – enten som noget negativt eller som noget positivt, som et sociologisk sygdoms- eller sundhedstegn. Man kan således på den ene side vælge at tolke dette som et navlebeskuende stagnationsfænomen, hvor sociologiske teorier og ideer blot genbruges og reproduceres i et væk, i stedet for at man bidrager med ny empirisk funderet viden om den sociale virkelighed. På den anden side kan det betragtes som et selvrefleksivt videnskabeligt modningsfænomen, hvor man efter en længere historisk udvikling og radikale samfundsomvæltninger atter graver efter sine rødder og sit klassiske ophav for at genfinde teoretiske sandheder, genopdage metodiske tankemønstre eller videreudvikle begge dele. Så enten er der tale om en stagnerende, indadvendt og abstrakt teoretiseren, eller også om et selvrefleksivt forsøg på at forstå og videreformidle de budskaber, perspektiver og teorier, som den eksisterende sociologiske disciplin er sig rig på. Udviklingen i retningen af og ekspansionen indenfor en sådan type af, hvad jeg i det følgende vil betegne som en 'narrativ sociologi for sociologien' kan således tolkes enten som kedsommelige teoretiske eksegesser og narrative og biografiske gennemgange eller som værdifuldt videnskabeligt arbejde. Denne synopsis for de tre vedlagte arbejder om henholdsvis Erving Goffman (Jacobsen & Kristiansen 2002), Charles Wright Mills (Jacobsen 2000) og Zygmunt Bauman (Jacobsen 2003a), der tilsammen udgør grundlaget for vurderingen af ph.d.-arbejdet, er et utvetydigt udtryk for den sidstnævnte tolkning, hvor betydningen af det narrative, biografiske og introducerende akademiske arbejde vil blive betonet og belyst gennem en gennemgang af de overvejelser, som arbejdet har gennemgået, de teknikker og faser, som kan lokaliseres, såvel som gennem en fokusering på de problemer, som denne type af akademisk arbejde også rummer.

Betydelige dele af mit forskningsarbejde har i de senere år således primært bestået af at 'grave' i sociologiens righoldige teoretiske kompleks. En væsentlig del af dette arbejde består af at forestå den form for arbejde, som Robert K.

Merton (1968) betegnede som 'skitser' (*adumbrations*), som han definerede på følgende måde:

Skitsering henviser til den hengivne og bevidste søgen efter alle former for tidligere udgaver af videnskabelige eller akademiske tanker. Som en ekstrem tilgang beskriver den, der skitserer, selv den svageste antydning af lighed mellem tidligere og senere tanker som en virtuel lighed. Kilderne til denne motiverede søgen varierer særdeles meget. I visse tilfælde forekommer det at være en bestræbelse på at bevise, at der intet nyt findes under solen [...] I andre tilfælde er denne søgen affødt af chauvinistiske tilhørsforhold [...] I endnu andre tilfælde forekommer denne søgen [efter videnskabeligt eller akademisk ophav, MHJ] at være motiveret af en fjendtlig indstilling overfor samtidens opdagere, der tilsyneladende vil blive pillet en smule ned ved at blive konfronteret med skitser over sit eget påståede nyskabende bidrag. Men skitsering bliver mest udtalt, når den institutionaliseres i overbevisningen om og fremgangsmåden med at nedgøre 'de Moderne' til fordel for 'de Klassiske', som når der tages fra de levende og gives til de døde (Merton 1968:21).

Mit arbejde i de senere år er således et udtryk for denne type af 'sociologisk skitsering' eller 'narrativ sociologi for sociologien', hvilket jeg mere fyldestgørende skal vende tilbage til senere, og formålet eller motivationen har bevidst været såvel egoistisk som altruistisk – egoistisk, da jeg ønskede at fordybe mig i forfatterskaber og forskningstraditioner for bedre at kunne forstå disciplinen som helhed; altruistisk, da jeg med dette arbejde ønskede at kaste lys over enten glemte eller formørkede sider af sociologien, bidrage med ny viden og nye tolkninger eller præsentere arbejder af dansksproget karakter tilgængeligt for nuværende og for kommende generationer af sociologer. Derfor er de tre vedlagte arbejder til denne synopsis om Charles Wright Mills i form af *The Prodigious Provocateur*, om Erving Goffman i *Sociologien om det elementære livs sociale former*, og om Zygmunt Bauman i *Den postmoderne dialektik*, alle forsøg på at formidle de centrale sociologiske budskaber, som disse tre på mange måder exceptionelle men også centrale skikkelser har bidraget med. Nedenfor vil jeg kort kommentere på årsagerne til, hvorfor det netop har været disse tre sociologer, der har optaget mig – hvad deres særlige sociologiske islæt og sindelag bestod

og stadig består af. Meget af denne retfærdiggørelse er naturligvis allerede indlejret i de tre omtalte værker, der på hver sin måde, omend med visse til tider overlappende perspektiver, forsøger at belyse og analysere de omtalte forfatteres sociologiske bidrag. I denne opsamlende synopsis vil jeg således redegøre for anvendeligheden og nødvendigheden af den type arbejde, som jeg har været engageret i de seneste par år.

Arbejdet med den type af narrativ sociologi og skabelsen af intellektuelle biografier eller mere jordnært sociologiske introduktioner har til formål at belyse udvalgte tænkeres liv, tanker, kontekster og deres substantielle bidrag til den sociologiske disciplin ud fra et perspektiv, der på en gang er både loyalt og kritisk. Hermed indskriver dette arbejde sig ganske godt i den tradition i sociologien, som kan karakteriseres som 'narrativ sociologi', der beskæftiger sig med, hvordan mennesker i almindelighed skaber mening og sammenhæng i en tilværelse, som ofte ikke er så ligetil at forstå og forholde sig til på grund af sin kompleksitet (jf. Horsdal 1999). Dette gælder såvel det almindelige liv, der leves, som det akademiske liv og de analyser, der nedskrives af sociologiske tænkere. Derfor er der også tale om en slags 'sociologiske fortællinger om sociologiske fortællinger', som Bauman udtrykker det i indledningscitateret til denne synopsis. Det forhåndenværende arbejde er således et udtryk for en slags 'biografisk vending' (Chamberlayne, Bornat & Wengraf 2000), som sociologien og beslægtede discipliner har oplevet i de senere år i store dele af den vestlige verden, hvor biografier, personskildringer, livshistorier, fortællinger og fortolkninger af erfaringer, dagbøger og menneskers mundtlige overleveringer har inspireret samfundsvidenskaberne i almindelighed og sociologien i særdeleshed. Det narrative aspekt henviser således til metoden, man anvender, hvorimod biografien henviser til genstandsfeltet, og den narrative sociologi, som jeg har bedrevet, har således drejet sig om at skabe sociologiske fortællinger om sociologers fortællinger.¹ Som den narrative kognitionsteoretiker Donald Polkinghorne (1988) slog

¹ Adskillige sociologer har ytret sig kritisk om denne tilbøjelighed til at vende sig indad mod skolestiske eller akademiske temaer på bekostning af en udadvendthed mod den sociale verdens problemer. Man kunne betegne den biografiske vending, hvis man tog de kritiske briller på, som et udtryk for, hvad Bryan S. Turner og Chris Rojek (2001) betegnede som 'dekorativ sociologi', som de anså som en form for litterær fokusering, der fjernede fokus fra egentlig empirisk forskning om den sociale verdens faktiske beskaffenhed. Fra mit standpunkt er det naturligvis vigtigt, at ikke alle sociologer udelukkende beskæftiger sig med deres egen disci-

fast, så er der en de facto forskel på ‘opremsninger’ og ‘fortællinger’, hvor kun de sidstnævnte tilhører den narrative sociologi, og da mit arbejde har bestået af mere end bare at foretage ukommenterede opremsninger, herunder fortolkning og selektion som jeg skal vende tilbage til, så tillader jeg mig at inkludere det under den narrative sociologi.² Den narrative sociologi har som nævnt oplevet en voldsom vækst i de senere år i kølvandet eller slipstrømmen på fremvæksten af socialkonstruktivisme, diskursanalyse og biografisk metode, men det er sjældent, at denne tilgang er blevet betragtet som vendt indad mod sociologien selv, mod dens egne fortællinger og egne fortolkere, hvor man igennem deres arbejder har kunne skimte større indsigter og opnået mere viden om det omkringliggende samfund og den videnskabsdisciplin, som de repræsenterer.

Den franske sociolog Daniel Bertaux, en af ophavsmændene til den biografiske vending med sin bog *Biography and History* (Bertaux 1981), udtalte for nylig under en konference, at individuelle biografier metaforisk kunne forstås som nødblus, der blev skudt op i luften og for et øjeblik oplyste den omkringliggende nattehimmel. Dette er en meget rammende beskrivelse af biografier i almindelighed, der viser, hvordan biografier og, vil jeg hævde, også introduktioner, siger noget om deres hovedpersoners omgivelser, selvom varigheden af nødbluset naturligvis varierer men ikke kan forventes at vare ved synderligt længe. Det samme gør sig gældende for de biografier, der skrives om sociologer - deres varighed eller ‘holdbarhed på hylden’, som så mange andre varer, er også begrænset, selvom deres fortællinger stadig kan lære os meget og berige vores forståelser af afdøde såvel som nulevende tænkere selv efter mange år deres officielle ‘udløbsdato’. Dette gør sig særligt gældende for de sociologer, som vi betegner ‘klassikerne’, hvilket jeg skal vende tilbage til (jf. Jacobsen 2003). Det ser man derved, at biografier og introduktioner, der er skrevet for årtier tilbage, i dag ofte har måtte vige pladsen for nye fortolkninger, seneste skud på

plins ‘heltes’ skrifter og arbejde igennem biografisk beskrivelse og analyse, men at man også orienterer sig mod ‘virkeligheden’. Derfor er der ikke tale om et enten-eller men et både-og.

² På samme måde som den generelle videnssociologi også er opsplittet mellem den gren, der beskæftiger sig med viden i almindelighed – blot kaldet *videnssociologi* – og den gren, der særligt beskæftiger sig med videnskabelig viden – kaldet *videnskabssociologien* – så kan man også hævde, at min udvikling af den narrative sociologi er en form for *narrativ videnskabssociologi*, da den netop beskæftiger sig med videnskabsfolks fortællinger og fortællinger om videnskabsfolk og ikke om almindelige menneskers beretninger, som den almindelige narrative sociologi.

stammen inden for biografier, konstant nye introduktioner o.s.v., og deres holdbarhed forekommer efterhånden kortere og kortere, jo flere konkurrenter, de omgives af. Man kan sige, at jeg med mine arbejder har bidraget hertil, til denne konstante kilde til forældelse og forglemmelse, og at dette er en uendelig og formentlig også en uafvendelig proces, som mine egne beskedne bidrag også med tiden vil komme til at opleve. På mange måder er disse biografiske introduktioner dog varige i den forstand, at de er tidstypiske og netop afspejler en særlig epokes eller kulturs reception af en given tænkners arbejde, der også for fremtiden vil kunne sige noget om den samtid, hvori de blev forfattet og modtaget. Man kan bl.a. se dette i forskellen på den måde, som biografier om Mills, der blev skrevet og udgivet, mens han stadig levede, i indhold, form og tone varierer fra mange af de senere, der først udkom efter hans død. Såvel ærbødighed som usødet kritik forekommer størst, når vedkommende stadig er i live og på den ene side har mulighed for at forholde sig og forsvare sig, eller på den anden side når vedkommende har mulighed for at værdsætte den påskønnelse og hyldest, som de fleste biografier og introduktioner - i hvert fald hvis de udgives som et *Festschrift* – også er udtryk for. Jeg skal senere vende tilbage til disse betragtninger, når jeg nedenfor vil forsøge at vise værdien og anvendeligheden af arbejdet med intellektuelle biografier og introduktioner.

I det nedenstående vil jeg først forsøge at redegøre for, hvorfor netop disse tre sociologer har forekommet mig interessante at beskæftige sig med, dvs. hvad deres særlige appel har været for mig såvel som for andre sociologer. Her vil jeg altså begrunde udgangspunktet for mit arbejde og pointere de begrænsninger, der ligger heri. Dernæst vil jeg kort skitsere nogle af de mest centrale metodiske aspekter af det narrative og biografiske arbejde, som det har forløbet for mig i form af særligt frugtbare overvejelser, faser i arbejdsprocessen og de løbende frustrationer, som man støder på. Slutteligt er det hensigten at illustrere den videnskabelige værdi af denne type arbejde, og hvilken pragmatisk gevinst sociologer individuelt kan have af det såvel som det afkast, disciplinen som kollektiv helhed også kan udlede af biografisk og introducerende arbejde.

‘Maverick’-sociologer

Mine egne tre vedlagte introduktionsskrivelser står naturligvis langt fra alene i det sociologiske landskab. Adskillige andre har selvsagt tidligere forfattet introduktioner til disse tre tænkere – såvel af personbiografisk som af mere fagligt introducerende karakter. Disse efterhånden adskillige bøger har tjent som aktive inspirationskilder for mit eget arbejde og dets strukturering – i nogle tilfælde har jeg direkte overført fortolkninger, forståelser eller forsøg på at strukturere mit eget stof fra dem, mens jeg i forhold til andre har forsøgt at holde afstand i indhold og form. I Goffmans tilfælde er det særligt Tom Burns (1992), Philip Manning (1992) og Yves Winkin (1988, 1999), der har stået som de markante påvirkninger. I forbindelse med Mills er det i særlig grad Irving Horowitz (1983), Howard Press (1978), Joseph Scimecca (1977), J. E. T. Eldridge (1983) og Herbert Aptheker (1960), der har været de primære inspirationer. I arbejdet med Bauman har udbuddet været lidt mere sparsomt - grundet det faktum, at Bauman stadig lever, og at denne slags bøger som regel oplever et boom posthumt - men her har Ian Varcoe og Richard Kilminster (1996), Dennis Smith (1999), Peter Beilharz (2000) samt Zygmunt Bauman og Keith Tester (2001) været de hyppigst konsulterede sekundære kilder. Derudover findes der utallige antologier, der består af forskellige kapitler viet til særlige dele af de tre tænkeres forfatterskaber og teoretiske landskaber – disse har jeg også et indgående kendskab til, men da jeg selv har haft til formål at skrive længere og mere fyldestgørende generelle introduktioner, så har disse antologiske bidrag primært tjent som orienteringspunkter på særlige tidspunkter i mit eget arbejde eller i forbindelse med bestemte temaer.

Der er stor forskel på forskellige typer af eksisterende introduktioner eller biografier. Hvor den ene del har lagt vægten på det biografisk beskrivende og fortællinger om personen og vedkommendes biografiske ophav og psykologiske habitus, så har den anden del forsøgt at lægge vægten på det teoretisk analyserende i forhold til de akademiske bidrag. I den ene ende af skalaen finder man eksempelvis Winkins dybdebiografiske skildring af Goffmans liv, mens man i den anden og mere teorifokuserede ende finder til tider tørre teoretiske gengivelser som i Press' lille bog om Mills, Mannings relativt kliniske gennemgang af Goffman eller Smiths efter min mening noget passionsløse beskrivelse af Bauman. Forskellen ligger naturligvis i, hvorvidt vægtlægningen er på personen

og dennes livshistorie, oplevelser og psykologi, eller om den snarere retter sig mod deres teoretiske udvikling, akademiske modning, faglige kontinuitet og kursændringer m.v. I mit eget arbejde i de tre skrifter har jeg forsøgt at balancere herimellem og ligeligt ønsket at koncentrere mig om såvel personskildringer som teoretisk gengivelse, dissektion og analyse – både gå i dybden, hvor det har været muligt, og samtidig male med brede penselstrøg, hvor det har været nødvendigt. Her har jeg bevidst, såvel som formentlig også ubevidst, forsøgt at lægge mig op af Eldridge i hans omtalte bog om Mills, Burns i hans gennemgang af Goffman og Beilharz' bog om Bauman. Som jeg skal vise nedenfor skyldes dette, at jeg ikke mener, at det hverken er muligt eller ønskværdigt at koble den ene dimension fra – hverken mennesket og samfundet bag teorien eller teorien om mennesket og samfundet. Mine biografiske skildringer og teoretiske introduktioner er derfor alle et meget godt udtryk for, hvad Clifford Geertz (1973b) i en anden sammenhæng betegnede som 'utydelige genrer' (*blurred genres*), hvori forskellige komponenter fra i udgangspunkter forskelligartede litterære genrer eklektisk bliver sat sammen og syntetiseret. Biografier om store intellektuelle skikkelser vil bestandigt befinde sig i spændingsfeltet mellem humaniora og samfundsvidenskab på den ene side og den klassiske skønlitterære fortælling på den anden med en indledning, handling og afslutning som struktur. Fra de første discipliner rummer den en faglighed, der har sit afsæt i empirisk iagttagelse og eksakt genbeskrivelse, mens den fra det skønlitterære felt låner fortællekunsten og det anekdotiske præg.

Udover at befinde sig i dette spændingsfelt, eller måske netop fordi introduktioner og biografier nødvendigvis skal forefindes heri, er balancen mellem det personbiografiske og det sociologisk relevante noget prekær. Man bør derfor stille sig spørgsmål som, hvor vigtig er en gennemgang af vedkommendes livsbane, ophav, private baggrund, personlige tilbøjeligheder o.s.v.? Mine tre skrifter forholder sig alle indgående netop til disse mere intime aspekter af de tre sociologers liv og understøtter således ikke den anti-ankdotiske og anti-historistiske opfattelse, som en mere positivistisk tilgang til studiet af tankers udvikling ville lægge vægt på. Det er min antagelse, at en mere fyldestgørende forståelse af og forklaring på de tre tænkeres sociologiske teorier, deres samtid og faglige kontekst fordrer en mere indgående indsigt i deres liv, valg og fravalg, personlige succeser og tragedier etc. Her blev jeg mindet om Ruth Finne-

gans betragtning om nogle af sine egne erfaringer med biografiske arbejder, da hun skrev: “Disse historier var både personlige og dog ikke blot personlige. I og med at de var kulturelle konstruktioner, og ikke ’naturlige’ fænomener, kunne deres fortællere trække på [...] en kulturel anerkendt udtryksform til at organisere deres personlige erfaringer og udviklingen af et liv” (Finnegan 1997:93). Selvom mine intellektuelle biografier ikke er fremkommet ved indsamlingen af primærdata i form af interviews med mine ‘hovedpersoner’ – hvilket ville have ualmindeligt svært i forbindelse med Mills og Goffman – så har den sekundære tilgang til deres faglige udvikling og produktion været inspireret af Finnegans pointe om, at menneskers livsfortællinger på samme tid både er personlige og mere almene. De er personlige i den forstand, at de beretter om unikke liv, men deres nedskrevne tanker er produkter af kontekster – tidsmæssige samtider, geografiske omstændigheder, sociale forhold og ikke mindst følelsesmæssige eller mentale tilstande. Derfor kan vi lære noget om den samtids sociologi, som disse tre tænkere er en del af ved at læse, fortolke og forstå deres teorier. At læse tanker løsrevet eller isoleret fra deres samtid og historie er ensbetydende med at begå en biografisk fejlslutning. Individ og samfund kan og bør ikke adskilles i analyser – heller ikke de biografiske. Som Jean-Paul Sartre lettere kryptisk men korrekt gjorde opmærksom på i sin *Questions de Méthode*:

Et menneske er aldrig et individ; et bedre begreb ville være en *singulær universel*; ved at været totaliseret, og derfor universaliseret, af sin epoke, gentotaliserer han den ved at genskabe sig selv i den som en singularitet. Da han på en og samme tid er universel gennem menneskehistoriens singulære universalitet og singulær gennem sine projekters universaliserende singularitet, skal han undersøges samtidig fra begge perspektiver. Og dette fordrer en passende metode (Sartre in Ferrarotti 1981:21).

En sådan ‘passende metode’ er, eller kan være, den biografiske, der ikke tager, sit afsæt i den enkelte tænkens eget indre eksistentielle univers men derimod i den verden, akademisk og i almindelighed, som han eller hun er eller var en del af. I den enkelte tænkens teorier og tanker afspejles ofte en hel epokes sorg og glæde, bristede illusioner og forhåbninger, nederlag og sejre, illusioner og reali-

teter. Det er den biografiske tilgangs styrke, som jeg har forsøgt at vise igennem de tre skrifter.

De tre behandlede sociologer, Mills, Goffman og Bauman, er alle, hvad en engelsk kollega i en tidligere brevveksling betegnede som ‘maverick sociologists’. Hermed mente han sociologer, som ikke var som alle andre, og en autoritativ kilde som *Oxford English Dictionary* fanger meget godt essensen af denne betegnelse ved at definere ‘mavericks’ som ‘en person, der ikke opfører sig eller tænker som andre, men som har uafhængige og ualmindelige meninger’. Dette er en særdeles kort men ikke desto mindre rammende beskrivelse af de her omtalte tre sociologer, som jeg skal vende tilbage til. Det var den samme kollega, sociolog og forlægger, der engang for et års tid siden spurgte mig, om jeg ville skrive en samlet diskuterende introduktion til og analyse af Mills, Goffman og Bauman, og som mente, at disse tre såkaldt ‘maverick’-sociologer kunne bidrage med en særlig vinkel på sociologien. Dette var jeg ikke uenig med ham i, men jeg fik imidlertid den gang ikke tid til at udfærdige et sådant komparativt manuskript. Mit arbejde med disse tre tænkere har i stedet båret en anden frugt, som de vedlagte tre udgivelser og flere værker undervejs vidner om. Min erfaring fortæller mig, at den slags nyere sammenlignende sociologibøger, som min engelske kollega efterspurgte, ofte kan vise sig at være noget løst strukturerede og bero på et relativt tyndt eller alt for generelt sammenligningsgrundlag (jf. eksempelvis Kim 2003; Joseph 2003), der bevirker, at det forekommer som om, enhver sammenligning af sociologiske perspektiver er lige så god som den næste, hvilket jeg naturligvis er uenig i. Samtidig ville jeg dog, trods alt, også have haft svært ved overhovedet at definere, hvori deres fællesnævner skulle bestå – en fællesnævner, som måtte være udgangspunktet for sådan en komparativ analyse. Som Marianne Horsdal slog fast i sin bog om narrativer, så “*foretager vi sammenligninger, når vi identificerer ‘det samme’ i forskellige kontekster*” (Horsdal 1999:19).³ Det er med andre ord nødvendigt, at identificere noget på

³ Kontekst henviser til mange aspekter af det samfund og den tid, der omslutter fokuspunktet for ens arbejde. Man kan i grove træk sondre mellem en *historisk*, en *personlig* og en *intern* kontekst, som jeg skal vende tilbage til senere (jf. (Lawrence-Lightfoot & Hoffmann Davis 1997:32-33)). Netop det kontekstuelle aspekt af arbejdet med biografier og introduktioner gør det til arketyper på kvalitativt sociologisk arbejde, da man ikke forsøger at eliminere men snarere accentuere kontekstens betydning. Hermed vender man sig også mod det positivistiske videnskabsideal, søgen efter generelle lovmæssigheder, aksiomer og uigendrivelige sandheder, som Elliot Mishler pointerede: “*I deres søgen efter generelle love har metodologer været*

tværs af disse tre mænds liv eller sociologiske praksis, der udgør dette 'samme', hvis en komparativ skrivelse skulle finde sin berettigelse. Som udgangspunkt hverken levede eller praktiserede de tre mænd i den samme tid eller på det samme geografiske sted, de kom fra væsensforskellige akademiske traditioner, havde vidt forskellige personlige og faglige udtryksformer, repræsenterede radikalt divergerende religiøse og politiske baggrunde, oplevede særdeles differentierede karrierebaner i løbet af deres livstid o.s.v. Desuden refererede hverken Goffman, Mills eller Bauman synderligt ofte eller meget til hinanden, hvilket formentlig skyldes deres meget varierende niveau for samfundsanalyse og deres forskellige perspektiver med at bedrive sociologi. Afstanden mellem Baumans makrosociale niveau og Goffman mikro-univers er ganske enkelt for stor. Der er dog ingen tvivl om, at Bauman har fundet Mills' tanke om en særlig 'sociologisk fantasi' central for sit eget sociologiske arbejde (jf. Jacobsen 2003k).

En fællesnævner, deres forskelligheder til trods, var og er dog, at ingen af dem betragtede sig selv som hørende til den sociologiske mainstream – de nød/nyder alle tre en status som outsiders enten på grund af deres politiske overbevisninger (Mills), deres sociologiske perspektiv (Goffman) eller deres moralske indstilling (Bauman). De distancerede sig alle fra den i en årrække fremherskende strukturfunktionalistiske tradition, som de anså som enten overdrevet abstrakt, konservativ eller ude af stand til at indfange den menneskelige erfaring. Desuden, og ganske givet på grund heraf, nød de alle en relativt stor anerkendelse udenfor sociologiens disciplinære domæne og befandt sig i spændingsfeltet mellem kulturanalyse og sociologi. Kendetegnende for alle tre var også, at de, som de store sociologiske klassikere og 'founding fathers', tænkte det 'utænkelige' (*the unthought*), som Charles Lemert (1995) med et begreb fra Foucault konstaterer som et kendetegn for al god klassisk sociologisk praksis. Med det utænkte menes, at de fokuserer på det, der er det 'andet' af vores nuvæ-

orienterede mod at fjerne kontekster. Fjernelsen af kontekster er en grundlæggende del af vores standardmetoder ved det eksperimentelle design, måling og statistisk analyse. For at teste generaliseringen af vores hypoteser fjerner vi vores undersøgelsesobjekter fra deres naturlige sociale omgivelser; deres normale roller og sociale netværk efterlades, når de træder ind i vores eksperimentelle laboratorier" (Mishler 1979:4). Det samme gør sig gældende i det narrative sociologiske arbejde med biografier og introduktioner, men her ville en fjernelse af konteksten være ensbetydende med en underminering af hele formålet med at skrive biografier og introduktioner.

rende bevidsthed om den sociale verden, den dystre skyggeside af tilværelsen, det upåagtede eller oversete. Samtidig fokuserede alle tre også i en vis grad på det 'unævnelige'; det, som vores kultur eller videnskab ubevidst eller bevidst har fortiet og gemt bort – eksempelvis det hverdagsagtige og trivielle hos Goffman, døden og tilværelsens ambivalens hos Bauman eller videnskabens egne indre dæmoner og magtelitens dominans hos Mills. Fordi det utænkelige og unævnelige står centralt hos dem, har hverken Mills, Goffman eller Bauman dannet skole - de er således alle udtryk ikke for paradigmatisk sociologiske skikkelser men snarere enspændere eller enkeltstående tænkere, der med deres egne særegne personlige facon og forestillinger om sociologiens rolle, opgave og funktion har skabt et lille men tæt knyttet følge af sympatisører og sociologiske arvtagere. Ingen af dem, på grund af deres status som mavericks, hvis man skal tro biografier og personlige overleveringer, ønskede at danne skole, selvom de formentlig kom til at markere nogle fodspor, som adskillige andre siden hen har søgt at følge – både hvad angår metode og teori men nok mest af alt på grund af deres anderledes måde at tænke sociologens rolle på.

De har som konsekvens alle tre snarere haft en *profetstatus* end en *præstestatus* i sociologien, hvis vi anvender Robert Friedrichs (1970) efterhånden klassiske sondring, der skal tænkes som metaforiske idealtyper i stedet for direkte afspejlinger af virkelighedens videnskabsfolk. Præsterne var, ifølge Friedrich, værdineutrale, paradigmatisk, objektive, sandhedssøgende og distancerede observatører af den sociale verden, som de betragtede som et ordnet system, og de afstod oftest fra at komme med eksplicite værdidomme og normative udsagn om denne sociale verdens beskaffenhed. Profeterne var derimod ofte kætterske personer, der med værdidomme og åbenlyse normative indgangsvinkler ønskede at forandre samfundet ved hjælp af sociologien –selvom Goffman ikke var synderligt fremtrædende på netop dette punkt. Samtidig var profeterne tilbøjelige til at skue tilbage i fortiden for at vise de tragiske kulturelle forhold, som vi nu i forskel til dengang lever under. Hvor præsterne ofte repræsenterer særlige skoledannelser eller institutionaliserede retninger i sociologien, så søger profeterne snarere at undgå enhver associering til definerbare akademiske miljøer og traditioner. Goffman, som dog også rummede et præste-element i form af sin distancerede observation og fokuseringen på den sociale mikro-orden, var en profet for den generation, der ønskede, at hverdagslivet,

social samhandling, det upåagtede og det situationelle skulle gives sociologisk substans. Mills var en profet for de unge revolutionære, politisk aktive, utilfredse og utilpassede sociologer, der voksede op i 1960'erne og 1970'erne, som ønskede at vende ryggen til den etablerede samfundsvidenskab og den reaktionære sociologi enten i form af 'høj teori' eller 'abstrakt empiri'. Bauman fremstår i dag som profet - i dagspressen omtales han sågar som en sociologisk superstar eller guru - for mange, der ønsker, at sociologien skal have et moralsk skær, skal være et talerør for den uretfærdighed og lidelse, som mange mennesker oplever, til trods for at den sociale verden på overfladen ser ud til at være mere fri, mere retfærdig og mere oplyst end nogensinde tidligere. Derfor tilbyder de alle, på hver deres måde, et alternativ til store dele af sociologiens mainstream, eller hvad der generelt er blevet betegnet som den 'ortodokse konsensus', hvor sociologien har skullet tilvejebringe oplysninger til samfundet om borgerne, hvor sociologer var præster, lovgivere eller tekniske bureaukrater (jf. Jacobsen 2004b). Med deres i det mindste tilnærmelsesvis profetiske status har de hver især forsøgt at vise, at sociologien har en omfattende bredde og en dybde, at sociologien skal bibringe mennesker viden om samfundet, og at deres handlinger gør en forskel, og det har jeg forsøgt at gengive i de vedlagte tre skrifter, der tydeligvis bærer præg af en vis sympati for deres respektive perspektiver, hvilket jeg skal vende tilbage til senere i denne synopsis i form af diskussionen om normativitet og objektivitet.

Sociologisk samfundsdiagnose mellem kritisk pessimisme, klinisk distance og skeptisk optimisme

Til trods for de førømtalte markante forskelle mellem Mills, Goffman og Bauman i forhold til deres paradigmatisk ophav, teoretisk ballast og metodiske tilhørsforhold, så tilbyder de dog alle tre det, jeg betragter som et af sociologiens fornemmeste opgaver, nemlig gennemgribende diagnoser af det samfundsliv, som de var eller er en del af, selvom niveauet og hensigten med disse diagnoser varierer. For Mills var det det politisk-demokratiske underskud i datidens amerikanske samfund, der var genstandsfeltet for hans diagnoser, eller samfundsvidenskabens svigtede løfte om en sociologisk fantasi. For Goffman var det i store perioder af forfatterskabet den amerikanske middelklasses sociale samhand-

ling på offentlige steder, der optog ham, og som han ofte også søgte at ekstrapolere til bredere kulturelle sammenhænge. For Bauman har det igennem de seneste mange år har været det vestlige kapitalistiske, forbrugersamfund og dets menneskelige relationers tilstand, der har udgjort omdrejningspunktet for hans analyser med særlig fokusering på de samfundsmæssige konsekvenser af globalisering og individualisering. Hensigten med diagnoserne var også væsensforskellige – selvom alle tre sigtede mod en dybere sociologisk forståelse enten af enkeltdele af samfundet eller en holistisk forståelse af en hel kulturkreds.

For Mills var formålet med hans såkaldt ‘muckraking’ sociologi med rødder i både den liberale, pragmatiske og radikale tradition, at han ønskede at reverse det skinliberale amerikanske demokrati, der var underlagt magtelitens totale dominans. Mills var en outsider inden for sin videnskab, han vidste det og nød det, og derfor kunne han tillade sig at kombinere sociologisk oplysning og analyse med journalistiske virkemidler og polemiske og politiske udfald mod sine fjender. Han ønskede kort sagt at forandre samfundet fundamentalt og gøre mennesker bevidste om de faktiske samfundsmæssige forhold, hvorunder deres individuelle og ofte isolerede biografier udspillede sig.

I Goffmans tilfælde var hensigten at afdække det hidtil sociologisk overseete i den ‘sociale situation’ eller illustrere den analytiske værdi af ‘samhandlingssordenen’ *sui generis* og vise den samfundsvidenskabelige substans og indsigt, som dette domæne rummede for bredere forståelser af samfundslivets regler og ritualer. Goffman beskrives ofte som en kynisk, kølig og distanceret observatør af det sociale livs mikroskopiske og minutiøse gøremål, og han engagerede sig ikke synderligt personligt i det socialt acceptable eller forkastelige i de handlinger, som mennesker udførte, når han observerede eller beskrev dem. Han var derimod særdeles optaget af, hvordan ‘samfundet’ reagerede på overtrædelser eller afvigelser fra normen.

For Bauman er det derimod netop et spørgsmål om en moralsk personlig såvel som sociologisk stillingtagen til, hvordan verden kan gøres til et sted, hvor mennesker i fred, fordragelighed, fællesskab og frihed fra nød, undertrykkelse og lidelse kan skabe sig den tilværelse, som de ønsker under autonome, demokratiske og solidariske omstændigheder. Bauman nøjes således ikke blot med at konstatere, hvordan verden faktisk tager sig ud – han understreger også, hvordan den bør se ud, og han forholder sig kritisk og til tider direkte pessimis-

stisk til den politiske, økonomiske og mentale kurs, som de postmoderne eller flydende samfund har taget. Dog giver han aldrig op, og hans pessimisme overskygges altid til sidst af en optimistisk tro på, at mennesker til sidst vil indse, hvad der er bedst for dem, og i dette utopiske ærinde kan sociologien give en håndsrekning, så utopien kan bringes tættere på realisering.

De tre sociologer ser således meget forskelligt på sociologiens rolle i forhold til det omkringliggende samfund. Samtidig kan man også sondre mellem dem ud fra andre men relaterede kriterier – i forhold til, hvordan de positionerer sig internt det sociologiske landskab. Den svenske sociolog Walter Korpi (1990) har forsøgt sig med at klassificere forskellige typer af sociologer. Han gør det ud fra et farverigt næsten mytologisk metafor, hvor han kommer frem til følgende hierarkiske opdeling af sociologer: (1) *Pegasusser*, hvor et fåtal af store sociologer som overnaturlige væsener bevæger sig på et mere abstrakt og ophøjet teoretisk niveau end andre sociologer, som de i symbolsk forstand svæver henover, (2) *pegasus-tjenere*, der har sat sig for loyalt at videreforme pegasussernes abstrakte teoretiske lærdom og viden, (3) *trælskere*, der betragter sociologien som en sammenhængende og solid træstamme bestående af rødder, stamme og krone (empiri, teori og metode), der som en samlet enhed kan anvendes til at gennemlyse samfundet for bedre at kunne forstå det, (4) *stubsidderne*, som allerede har fældet den sociologiske grundstamme og minutiøst forvandlet den til empiriske tændstikker med lige mange i hver æske, og slutteligt (5) *muldvarperne*, der modsat pegasusserne fokuserer på det hverdagsagtige, det uanselige og det nære.

Bauman fremstår i dag tydeligvis som en sociologiens pegasus (sammen med bl.a. Habermas, Bourdieu og Foucault, som Korpi selv omtaler). Han bevæger sig på et abstrakt teoretisk niveau, hvor det er de overordnede, brede og særdeles generelle penselstrøg, han maler sit billede af den sociale verden med. Goffman tilhører derimod den diametrale modsætning, muldvarperne, hvis vi skal anvende Korpis klassifikationsmodel. Selvom Goffman også udviklede teori, så var den langt mindre abstrakt, mere detaljeret og 'tyk' i Geertz (1973a) forstand og betydeligt mindre filosofisk i forhold til eksempelvis Bauman og pegasusserne. Han interesserede sig snarere for det nære, det naturligt forekommende og det upåagtede i sine undersøgelser af hverdagslivets hændelser og foreteelser. Mills kan derimod indplaceres som en slags trælsker, da hele

hans sociologiske projekt var et helhjertet forsøg på at integrere teori, empiri og metode til en samlet forståelse af sociologien, hvor den såkaldte 'sociologiske fantasi' var et fremtrædende kendetegn og senere er blevet hans adelsmærke. Han havde i særdeleshed set sig arrig på pegasusserne, som han som bekendt betegnede enten som 'høje teoretikere', og på stubsidderne, som han klassificerede som 'abstrakte empirikere' (Mills 1959). Samtidig ønskede hverken Mills eller Goffman at fremstå som pegasus-tjenere, og de udtrykte ofte kritiske røster angående sociologiens store helteskikkelser, hvis perspektiver de enten omformulerede eller fandt utilstrækkelige, omend Mills dog i adskillige værker også viste sin respekt for sociologiens klassikere – ikke mindst i bogen *Images of Man* fra 1960, der var en lang hyldest til de store klassikere.

Alt i alt kan denne skabelon over sociologiens 'indre arbejdsdeling' vise os lidt om, hvilken type af sociologi, disse tre maverick sociologer bedrev eller til stadighed bedriver – enten i egen skikkelse, som i tilfældet med Bauman, eller i form af den arv, som de har efterladt andre senere sociologer, som i forbindelse med Mills og Goffman. Niveauforskellen i teoridannelse, eller i forhold til de opgaver af arbejdsdelingen, som de hver især tog sig af, gør det naturligvis svært at lave en direkte sammenligning – deres teorier er, med Thomas Kuhns ord, *inkommensurable*. Ikke så meget fordi de repræsenterer forskellige paradigmer, hvilket de som nævnt ovenfor også gør, som kunne gøre en sådan komparativ analyse interessant, men snarere fordi deres teoretiske bidrag har meget få punkter, hvor en meningsfuld sammenligning ville være mulig og ville kaste lys over nye sider af sociologisk teori. De har derimod hver især inden for deres særlige niche i sociologien skabt omfattende begrebsuniverser og analyserammer, som hver for sig med deres teorier har oplyst nye sider af det sociale. Dermed ikke sagt, at en sammenligning ikke *kan* foretages – den videnskabelige værdi ville blot være begrænset af, at sammenligningen kunne komme til at fremstå som værende relativt kunstigt konstrueret.

En fællesnævner, som kunne danne udgangspunkt for en komparativ modstilling, skal dog omtales. Kendetegnende for de tre tænkere, som for så mange andre, er, at de forsøger at kaste lys over og senere løse det markant moderne problem mellem 'order and agency' eller social orden, som Kwang-Ki Kim (2003) i sin nyere analyse af henholdsvis Parsons', Goffmans og Garfinkels forfatterskaber ser som det primære problem for mennesker og derfor også for so-

ciologer i moderniteten. Både Mills, Goffman og Bauman forsøger at forholde sig til det dilemma, som mennesker i den moderne verden befinder sig i mellem på den ene side kravet om individuel frihed og muligheden for at skabe sit eget liv og identitet og på den anden side indvirkningen fra samfundets strukturer og kravet om en vis konformitet. Alle tre anerkender, at moderne institutioner socialiserer mennesker til særlige relationsmønstre og regulerer deres adfærd, men hvor både Bauman og Mills (grundet deres delvise marxistiske inspiration) forsøger at oplyse mennesker om alternative muligheder for at leve i samfundet og påpeger behovet for en samfundsmæssig forandring, så forekommer Goffman derimod meget tavs på netop dette punkt. Han nærer, udover i sin betoning af muligheden for 'rolledistance', ingen illusioner om at skulle frelse mennesker fra den falske bevidsthed, som moderniteten eller en senere samfundsmæssig epoke indlejrer i dem. Som han selv skriver om sin sociologiske strategi:

Den udviklede analyse opfanger ikke forskellene mellem de privilegerede og underprivilegerede klasser og kan siges at fjerne opmærksomheden fra den slags forhold. Jeg kan kun fremføre, at den som vil bekæmpe falsk bevidsthed og vække mennesker til deres sande interesser, har nok at se til, fordi søvnen er meget dyb. Og jeg har ikke til hensigt her at producere en vuggevise men blot at snige mig ind og betragte måden, hvorpå mennesker snorker (Goffman 1974:14).

Vi ser her en markant forskel mellem det moralske sindelag og endog et politisk engagement samt distancen hertil, som de tre sociologer lægger for dagen. Bauman og Mills ønsker at oplyse mennesker, så de på autonom og demokratisk vis kan træffe egne valg, mens Goffman blot ønsker at belyse menneskers daglige omgang med hinanden, og de mønstre som den antager. Hans sociologi rummer ingen ambitioner om at skulle frelse verden eller dens fremmedgjorte moderne mennesker. Denne fundamentale forskel viser de vedlagte tre arbejder alle med stor tydelighed, da de betoner den videnskabelige ånd, det særlige sindelag og akademiske virke, som deres hovedpersoner var udtryk for eller forsøgte at fremdyrke i deres samtid. Derudover har alle tre arbejder forsøgt netop at illustrere forholdet mellem videnskab og samfund, sociologi og verdenssituation, som henholdsvis Mills, Goffman og Bauman på hver deres måde har ønsket at forstå det. Selvom denne relation mellem videnskab og virkelighed ikke

altid har været udtrykt eksplicit, som hos Goffman, så har den latent formet såvel deres måder at konstruere teorier på, præsentationen heraf og hensigten med dem. Teorier om samfundet skabes, som både Arthur Lovejoy (1948), Alvin Gouldner (1970) Imre Lakatos (1978) i forskellige sammenhænge viste, enten ud fra egne præmisser eller ud fra grundlæggende ideer og personlige sympatier, som ikke stammer fra teorien selv men fra personen bag den eller ydre påvirkninger af denne person. Lovejoy betegnede denne type af normativt input som 'ideernes metafysiske patos', Gouldner som 'domæneantagelser', mens Lakatos generelt betragtede tankegangen om værdifri eller empirisk baserede teorier med stor skepsis, da teorier forefandt indenfor særlige 'forskningsprogrammer', der havde en historisk indvirkning på teoridannelsen. Teorier skabes således ofte af 'udefrakommende' sociale eller kulturelle faktorer, som påvirker teoridannelsen, eller lige så ofte af 'indre' stemninger, overbevisninger, sympatier eller følelser, der ligeledes er med til at forme teorien. Derfor eksisterer sociologiske teorier heller ikke i et socialt tomrum men afspejler samfundet udenfor såvel som den indvirkning dette samfund har på menneskers sociale og psykologiske habitus. Det har jeg også flere steder forsøgt at påvise (i Mills' tilfælde i forhold til store dele af hans karrieres afhængighed af hans faglige og politiske sympatier og antipatier, i Goffmans tilfælde i forhold til det noget tilfældige fravær af konkurrerende teorier om netop samhandlingsordenen, hvilket muliggjorde hans monopol på området i en årrække, og hos Bauman den kombinerede indvirkning fra hans jødiske og polske baggrund), hvilket jeg også vil vende tilbage til nedenfor.

Biografier, introduktioner og slægtskabet med genealogi og videnssociologi

Et andet aspekt, som mit arbejde med biografier og introduktioner har forsøgt at illustrere, er betydningen af en tænkers idemæssige eller filosofiske ophav for udviklingen af hans teorier samt for den videre udvikling af hans perspektiv inden for den disciplin, han repræsenterede. Samtidig har det været min hensigt at foretage komparationer mellem mine biografiske hovedpersoner og deres fortids ophav, samtids kolleger, tilhængere som modstandere, eller de sociologiske udviklinger, som de har foranlediget i deres eftertid. Formålet hermed har været at

indskrive deres tanker og teorier i en større faglig kontekst, hvor der kan dokumenteres såvel kontinuitet som nybrud, inspiration som innovation, slægtskab som fjendskab eller mere moderate modsætninger. Herved bliver det muligt både at værdsætte deres bidrag som unikke såvel som forstå dem som mere udbredte og sammenhængende samt at få en indsigt i deres disciplins historie og udvikling og i deres samtids samfund mere generelt. Her tilbyder Goffmans, Mills' og Baumans forfatterskaber meget til en bredere forståelse ikke blot af deres egne teorier men også af deres videnskab og det omkringliggende samfund, som de selv forsøgte at belyse og forstå. Det er ét af de aspekter, som intellektuelle biografier og introduktioner kan bidrage med til sociologien.

Det er dog en udbredt antagelse, men efter min mening også en misforståelse, som man fornemmer blandt kolleger, men som sjældent ekspliciteres på skrift, at forfatningen af biografier eller introduktioner skulle være en relativt lettilgængelig opgave, der bedst overlades til yngre forskere, eller at det ikke er en opgave, der er mere skolede forskeres faglige kapacitet værdig. Dette skulle angiveligt skyldes, at der blot er tale om, at man skal opnå reproducerbar viden om og indsigt i en bestemt persons arbejde, perspektiv eller baggrund, at arbejdet ikke kræver en større selvstændig analytisk tilgang, og at kompleksitetsgraden i det hele taget betragtes som beskedent. Samtidig anses arbejdet med introduktioner at være en repetitiv praksis, der ikke fører til kumulativ viden, da der er tale om 'bøger om allerede eksisterende bøger'. Dette er jeg uenig i. At udarbejde biografier og introduktioner fordrer for det første et bredt og indgående overblik over et som regel omfattende kildemateriale, der udover forfatterens egne værker også inkluderer kommentarer herpå og fortolkninger heraf. For det andet kræves evnen til kritisk at selekttere i dette materiale og slutteligt evnen til at præsentere dette på en såvel pædagogisk som en fagligt substantiel facon. Selvom man som nævnt fornemmer en vis skepsis angående det faglige niveau såvel som den analytiske sværhedsgrad i denne form for introducerende arbejde, så berettes det ikke desto mindre om Hans-Georg Gadamer, at han engang skulle have udtalt, at man i den akademiske verden fejlagtigt havde for vane at overlade introduktionskurser til de yngste og mindst velansete forskere grundet den ringe prestige forbundet hermed. Han mente derimod selv, at det at skulle introducere - og her talte han om introducerende forelæsninger - uden at miste sansen for dybderne, var en særdeles vigtig og krævende opgave, som burde over-

lades til forskere, der havde en vis faglig modenhed og erfaring. Det var med andre ord ikke en opgave man overlod til nyuddannede uden overblik over den store tradition, som man formidlede.

Det samme kunne også gøre sig gældende for introducerende bøger, hvor man skal have såvel overblik over de generelle træk ved en videnskabs udvikling som indsigt i afkroge og anekdoter i dens udøvers karriere og udvikling. Derudover skal man forsøge at navigere i og indplacere sig i forhold til et utal af forskellige og mange gange modsætningsfulde fortolkninger, når man gennemgår andres biografier om eller introduktioner til den person, som man selv skriver om, og man vil enten indledningsvis eller afslutningsvis blive bedt om at gøre sin egen holdning klar i forhold hertil og helst fremkomme med en (konsistent) fortolkning eller en nyskabende udlægning. Derfor bidrager biografier og introduktioner med nyttig viden for det videre videnskabelige arbejde ved gennem sine fortællinger og historier om videnskabens eget indre landskab at skabe et fundament, der af andre kan bygges videre på, som Joseph Featherstone også gjorde klart: *“Det at fortælle historier kan være en dybsindig form for akademisk arbejde, der flytter den videnskabelige undersøgelse tæt på grænserne til kunstens verden i egenskaben til på forståelige måder at udtrykke en kompleks sandhed og moralsk kontekst”* (Featherstone 1989:377). Biografier og introduktioner kan således tjene som fødselshjælpere til at forstå større sociale, moralske eller kulturelle kontekster end de enkelte menneskers liv, som de i udgangspunktet omhandler, beskriver og analyserer. Det bør her – måske bedre sent end aldrig – slås fast, at introduktioner og biografier ikke nødvendigvis og ofte ikke er det samme, men at den narrative sociologi for sociologien trækker på begge disse enten i adskilt form eller som en kombination. Hvor introduktioner i forskellig grad kan inddrage biografiske materiale, og som regel gør det i hvert fald i indledningen, i sine forsøg på at indfange den faglige essens af et forfatterskab, så er biografier snarere fokuserede netop på de meget personlige eller sociale aspekter, hvorigennem det faglige virke så anskues. Der er således tale om en gradbøjning i forhold til vægtlægningen enten på en gennemgang af fagligt arbejde i introduktioner, mens biografier har et mere personfokuseret præg. Mit eget arbejde kan bedst karakteriseres som en kombination eller hybrid af disse to genrer under den tidligere omtalte fælles betegnelse ‘narrativ sociologi’. Faktisk er der nok snarere tale om, at mine tre arbejder ligger tættere på in-

troduktioner end egentlige biografier, da der lægges mindst lige så meget vægt på gennemgang af udviklingsbaner for tanker og teorier som på dybdeborende personskildringer. Det er således i disse tre arbejder forfatterens teorier og tanker, der kommer i første række, og deres personlige liv og levned, der kommer i anden, selvom jeg som nævnt ser disse som symbiotiske sameksistenser i det meste af mit arbejde.

Et første skridt i denne form for arbejde er som regel, at man som en indledende manøvre skriver artikler, bogkapitler, monografier eller arbejdspapirer, der berører særlige temaer i eller vinkler på ens hovedpersons arbejde. Dette har også været en forløber for mine introduktioner, men det bevirker samtidig også, at denne genre er svær at slippe efterfølgende. Der er en form for sneboldeffekt eller kædereaktion involveret, hvor det ene arbejde naturligt afføder det næste, og så ruller lavinen af arbejder, der alle omhandler introduktioner eller biografier. Jeg har således samtidig med de tre forhåndenværende publikationer arbejdet med at gennemgå, analysere og dissekere enkeltpersoners præstationer som eksempelvis i forbindelse med Mills', Goffmans eller Baumans forfatterskaber (jf. Jacobsen 2000, 2002c, 2003a, 2003e; Jacobsen & Kristiansen 2000, 2002), foretaget en gennemgang af særlige sociologiske temaer hos disse tre tænkere men også ved andre anerkendte sociologers forfatterskaber herunder Garfinkel og Giddens (jf. Jacobsen 2001a, 2001b, 2003c, 2003d, 2003g, 2003i, 2004a, 2004c), og undersøgt og analyseret omfattende forskningstraditioners opkomst, genealogi, udvikling og sammensætning eksempelvis i forbindelse med positivismen, socialkonstruktivismen, grounded theory, etnometodologien, hverdagslivssociologien eller sociologien som samlet videnskab (jf. Jacobsen 1999, 2001c, 2002a, 2002b, 2003b, 2004b; Jacobsen & Kristiansen 2001a, 2004b), samt sammenstillet og foretaget sammenligninger på tværs af enkeltpersoner og disse forskningstraditioner som i forhold til Mills og Alvin Gouldner eller indbyrdes mellem Barney Glaser, Anselm Strauss, Erving Goffman og Clifford Geertz (jf. Jacobsen & Christensen 2004; Jacobsen & Kristiansen 2004c). Dette arbejder giver nogle faglige afkast, som medfører, at man opnår en stor mængde af viden på kryds og tværs af traditioner, paradigmer og skoledannelser såvel som på tværs af historisk tid og geografisk rum. Man bliver langsomt men sikkert bedre til at lægge det puslespil, som den sociologiske videnskab udgør, ved at kunne se, hvordan brikkerne passer sammen, hvilket kun kan gøres ved

krydsreferencer, kendskab til historiske udviklingsforløb og særlige hændelser, som læsningen men også forfatningen af biografier og introduktioner kan bidrage med.

Biografier og sociologiske introduktioner beskæftiger sig således ofte med slægtskaber, sammenligninger, ideers opkomst og deres variation. Her læner de sig op af genealogien, videnskaben om det historiske slægtskab, der grundet sin tilbageskuende karakter er en vigtig del af arbejdet med biografier og introduktioner, og som bevirker, at man til tider graver dybt i litteraturen, mens man til andre tider bare kradser i overfladen for at se, om der ligger noget dybereliggende herunder. Meget af mit arbejde har netop bestået af at lokalisere slægtskaber, affiniteter, overlap, kontinuitet såvel som diskontinuitet mellem forskellige tænkere og traditioner i mit forsøg på at indskrive mine tre hovedpersoner i deres fortids og samtids akademiske miljø. Med genealogi kan menes, som Michel Foucault lidt køligt konstaterede, at man blot er tilfreds med at beskrive, og at *“genealogi er grå, pertentlig og tålmodigt dokumenterende”* (Foucault 1998:369). Meget af de biografiske og introducerende arbejde *kan* bestemt forekomme både pertentligt, beskrivende, dokumenterende og som rendyrket skrivebordsociologi, men der findes også andre og mere udfordrende niveauer heri. Ligesom biografi og introduktionsskriving ikke blot er ren gengivelse og deskriptivt arbejde, som jeg gjorde rede for tidligere, så har genealogien også en mere aktiv fortolkende og analyserende side. Genealogi befinder sig i spændingsfeltet mellem at finde frem til fakta og fortolkningen og vurderingen af disse, og det er netop i form af fortolkningen, at genealogien og hermeneutikken mødes og overlapper, og hvor forskerens frihedsgrad til at tolke kommer til udtryk, men også hvor man finder ud af, at ikke alle tolkninger er lige gode, og at man medbringer forforståelse som ballast i sine fortolkninger. Denne frihed er derfor ingenlunde absolut, da det for genealogien er centralt at søge efter en ultimativ sandhed, men som jeg skal vende tilbage til nedenfor, så er sandheden med stort S svær at opstøve i det biografiske arbejde eller i introduktioner, da de bevidst lægger vægten på visse aspekter, mens andre udelades, og ikke mindst fordi de er så markante udtryk for sociologisk fortolkningsarbejde. Hvis man med sandhed mener nøjagtighed, præcision, gyldighed eller pålidelighed, så er biografier eller introduktioner ikke sandfærdige gengivelser i nogen objektiv forstand. Som Judith Shklar skriver i forbindelse med såkaldt ‘subversive ge-

nealogier', som godt kunne gælde for den genealogiform, som jeg selv har anvendt eller tilstræbt i mit arbejde, så er "*genealogier sjældent særligt nøjagtige. Deres mest almindelige formål er, når alt kommer til alt, at opdage fremtrædende forfædre, og en følelse af sandfærdighed er tilbøjelig til at hindre sådan et forehavende*" (Shklair 1972:129). I mit eget arbejde mener jeg dog med et minimum af sandfærdighed at have dokumenteret de sociologiske stamtræer for Goffman, Mills og Bauman, selvom andre faglige forfædre naturligvis altid kan tilføjes, hvis man ønsker at forfine eller udvide sådanne sociologiske stamtræer.

Der er selvsagt stor forskel på betydningen af en forskers idemæssige ophav og aftrykket fra forskellige inspirationskilder for udviklingen og modningen af vedkommendes egen tænkning. Mens nogle har ydet en varig indflydelse og påvirkning på tænkningen, har andre blot har været flygtige, måske mere underfundige eller knap så centrale bekendtskaber. Jeg har således i alle tre vedlagte arbejder forsøgt at fremkomme såvel med de eksplicite henvisninger til deres ophav, slægtskab og tilhørsforhold, som de selv omtaler og anerkender, som forfatterne til de implicite og indirekte 'indlæsninger', som jeg selv foretager i deres arbejde (hvilket i Goffmans tilfælde bl.a. drejer sig om eksistentialismen og Norbert Elias mere eller mindre 'usynlige' tilstedeværelse, i Mills' tilfælde i form af den marxisme, som han ikke selv vedkendte sig åbenlyst før senere i forfatterskabet samt litterære inspirationskilder som Nelson Algren, og i Baumans tilfælde særligt i forhold til Albert Camus). Denne form for fortolkning er, ifølge mange litteraturkritikere, ikke blot unødvendig og uønsket men også decideret uvidenskabelig. Derfor har jeg ofte lænet mig op af andre fortolkeres udlægninger som en form for 'kollegial validering' af mine egne fortolkninger og forståelser. Faktisk gik jeg på et tidspunkt også til den eneste af mine hovedpersoner, som stadig lever, da jeg spurgte Bauman om at validere mit genealogiske stamtræ for hans tænkning. Han henviste mig til et svar, som han havde givet til andre tidligere fortolkere, der havde forsøgt sig på samme måde:

Jeg er ikke god til at vurdere disse anliggender, da jeres forslag næsten ikke har nogen struktur. Jeres forslag er at opstille nogle objektive kategorier, og så spørge mig om at indplacere mig selv, så at sige objektivt og eksternt, som en udenforstående i forhold til mig selv, i disse objektive kategorier. Dette er dog ikke en optræden, hvor personen, det vedrører, er den bedste dommer. Det er noget, der kan

gøres mest præcist af folk udefra, som er i stand til at udøve objektiv bedømmelse og henvise til objektive kategorier osv. Jeg ville snarere se på de subjektive kategorier, der skaber rammerne for min egen forskning, men som ikke nødvendigvis er overlappende med de objektive kategorier, som du nævner så som kritisk teori, humanistisk marxisme osv. (Bauman in Kilminster & Varcoe 1992:205).⁴

Bauman mente altså ikke, at det hans egen opgave at fortolke eller udlægge, hvilken tradition, paradigme, position eller perspektiv, han i samtidens eller eftertidens øjne tilhørte. Goffman var lige så gådefuld og hemmelighedsfuld i konfrontationen med andres kategoriseringer af sit arbejde, som Mark Wexler noterer sig:

Goffmans primære tavshed hviler i hans mangel på et forsvar [...] Goffman har tilsyneladende ikke været interesseret i, hvordan hans egne videnskabelige bidrag burde indplaceres i eksisterende formuleringer. For yderligere at bidrage til tavsheden og forværre gådefuldheden, så bibringer Goffman heller ikke sine kolleger eller læsere et kort over sit intellektuelle terræn [...] Disse temaer, Goffmans tavshed ansigt til ansigt med kritik, han afvisning af at tale om, hvordan [dele af hans teori] stiller sig eller ikke stiller sig i forhold til andre teoretiske skoler, og hans tendens til at skrive alle sine værker isoleret fra andre, taler alle for den passive måde, der bevirker, at Goffmans sociologi bliver gådefuld (Wexler 1984:41-42).

Mills' forholdt sig som regel ikke til de prædikater, som andre tilskrev ham, selvom han ganske givet ikke var tilfreds med at blive betegnet som en marxist, der var en af de hyppigst anvendte betegnelser for hans arbejde på vegne af kri-

⁴ Også andetsteds udtrykker Bauman den samme vægring ved at kommentere på den type af klassifikationer eller primære inspirationskilder. Det er i det hele taget kendetegnende for Bauman, at han undviger og snor sig udenom at skulle forholde sig fra at definere sig og sin position. I et interview med Peter Beilharz, der foreslog Baumans primære inspirationskilder som værende Gramsci, Simmel og hustruen Janina, svarede han: *"Før jeg forsøger at besvare dine spørgsmål, som jeg frygter vil anspore mig til at analysere og evaluere mig selv, lad mig advare dig (og redde min sjæl for et øjeblik): Jeg tror ikke, at forfattere (og dette inkluderer mig selv i 'forfatterens' rolle) er de bedste eller endog særligt pålidelige bedømmere af den 'udviklingsmæssige logik' i det arbejde, de har forfattet. Det er forbandet svært at adskille sig selv fra sit arbejde, at stille sig ved siden af og betragte det på en uinteresseret måde og beskrive det objektivt [...] I en nøddeskal er din fortælling eller fortolkning lige så god (hvis ikke bedre) end min egen"* (Bauman in Beilharz 2001:334).

tikere i datidens mccarthyistiske U.S.A., der ønskede at desavouere hans position, hvilket kom til udtryk, da han udtalte:

Lad mig sige det eftertrykkeligt. Jeg har faktisk aldrig været, hvad man betegner som en 'marxist', men jeg mener, at Karl Marx er en af de mest drevne undersøgere af samfundet, som den moderne civilisation har skabt; hans arbejde udgør i dag grundudrustningen for enhver tilstrækkeligt uddannet samfundsforsker såvel som for enhver passende dannet person (Mills in Aptheker 1960:7).

Mange prædikater siger derfor mindst lige så meget om dem, der tilskriver dem, som om dem, de skal passe på, Oscar Wilde også indikerede, da han i *The Picture of Dorian Gray* slog fast, at "*ethvert portræt, der er malet med følelse, er et portræt af kunstneren, ikke af modellen. Modellen er blot en tilfældighed, anledningen. Det er ikke ham, der afsløres af kunstneren; det er snarere kunstneren, der, på det farverige lærred, afslører sig selv*". Dette er naturligvis en sandhed med modifikationer, da et portræt gerne skulle være vellignende, men Wilde har ret i, at det personlige præg, som forfatteren bevidst eller uforvarende kommer til at sætte på sit arbejde også afspejler ham selv, og ikke blot modellen. Af forestille sig andet, ville være at begå en 'objektivistisk fejlslutning'. Hele dette akademiske arbejde med at kategorisere, typologisere og klassificere er derfor naturligvis fortolkernes eget ansvar, og det er et dilemma, som de fleste kronikører, biografer, fortolkere eller genealoger før eller siden er stødt på, når de befinder sig i spændingsfeltet mellem at tilskrive deres hovedperson en original og innovativ position, samtidig med at de er fanget i tidligere kategoriseringer og fortolkninger, som de ikke kan se bort fra uden faglige konsekvenser.

Man vil nemlig hurtigt opdage, at der findes et utal af intellektuelle biografier over samfundsvidenskabens store sønner og døtre. En hurtig søgning på udvalgte databaser viser, at en mangfoldighed af intellektuelle biografier i sociologien igennem tiden blandt andet er blevet helliget prominente navne som Auguste Comte, Alfred Schütz, Pitirim Sorokin, Max Weber, Karl Marx, Émile Durkheim, Antonio Gramsci, Hannah Arendt, Walter Benjamin, Talcott Parsons, og dette er blot et lille og ingenlunde kronologisk udsnit. I dag findes der stort set mindst et par biografier om eller introduktioner til de fleste anerkendte

samfundstænkere, uanset om de for længst er døde eller stadig er i live, og i nogle af de mest prominente tilfælde - som med sociologiens store klassikere, 'the founding fathers' – sker det, at der næsten hvert andet eller tredje år udkommer endnu en fortolkning eller nytolkning af dem og deres arbejde. Det er som nævnt tvivlsomt, hvor stor faglig prestige, der findes i at udgive disse bøger, men ofte kæmper forlagene om dem, og det skyldes nok, at der er mange penge at tjene på den slags litteratur, som ofte henvender sig til store årgange af studerende, eller fordi alle praktiserende sociologer må have disse opslagsbøger stående på deres hylder for at holde sig ajour. Der er altså som regel en sund økonomisk sans bag disse biografier og introduktioner nok så meget som at udgivelsen skyldes revolutionerende nytolkninger eller afsløringen af nye sider af den pågældende persons arbejde. Derfor er en sund skepsis ofte nødvendig på vegne af læsere og købere (jf. Jacobsen 2002d). Årsagen til den økonomiske gevinst, som næsten altid er garanteret for forlag ved udgivelsen af biografier og introduktioner er, at hver ny generation tilsyneladende opdager eller genopdager deres disciplins klassikerne på en ny måde, som bevirker, at der opstår et behov, kunstigt eller ej, for nye fortolkninger og anvendelser af disse klassikeres tanker og teorier. Dette skal jeg også vende tilbage til nedenfor.

Intellektuelle biografier, som dem jeg har udarbejdet, adskiller sig ikke synderligt fra mange af de biografier eller romaner, der ellers findes i den mere skønlitterære verden, selvom de intellektuelle biografier omhandler fakta og fortolkninger, mens de sidstnævnte udelukkende har en fiktiv baggrund. Den primære forskel ligger tilsyneladende mere i indholdet end formen. De har således ofte en relativt ensartet fortællende struktur og en særlig målsætning, da de som regel forsøger at belyse sammenhængen mellem individpsykologi og sociologisk praksis eller social handling, hvilket ofte gøres ud fra nogle få men centrale observationer, der relaterer til hovedpersonernes faglige habitus, psykologiske ballast eller forudgående livshistorie.⁵ Bauman beskrives eksempelvis ofte

⁵ Som den fremtrædende narrative forsker, Jennifer Pierce slår fast i det seneste særnummer af *Qualitative Sociology*, så har sociologien netop altid været skeptisk angående det narrative, fordi det er blevet betragtet som usociologisk grundet sin fokusering på individet: "For mange sociologer forekommer spredningen af studier, der anvender personlige fortællinger en smule underlig, der overdrevet fokuserer på individet, eller kort sagt ikke er synderligt sociologiske. Typisk kritiserer sociologer analyser, der udelukkende fokuserer på individuelle handlinger på grundlag af den metodologiske individualismes eller voluntarismes logiske misforståelser". Denne skepsis er efter hendes mening ubegrundet, da hun videre bemærker, at "livshi-

i de eksisterende introduktioner og biografier som en indlevende jødisk polak, Goffman som en kynisk og distanceret observatør, Mills som en syrlig skikkelse besat af magt. Disse psykologisk funderede personlighedsfakta, der genfindes i mange biografiske gengivelser af disse personers liv og levned, illustrerer, at personpsykologi og teori ikke kan eller bør adskilles. Bauman bemærker således selv følgende, der meget rammende indfanger nødvendigheden af at sammen-tænke psykologi og teoretisk udvikling: *“I sociologens professionelle liv er hans mest intime og private biografi uløseligt sammenvævet med hans disciplins biografi; en ting, som sociologen ikke kan overskride i sin søgen efter objektivitet, er hans egent, intime og subjektive møde med verden”* (Bauman 1972:185). Det er dette møde mellem disse tænkeres objektive produktioner og udgivelser og deres subjektive sindstilstande, som mange intellektuelle biografier eller sociologiske introduktioner, inklusiv mine egne, forsøger at tage afsæt i – både for at vise mennesket bag tankerne, og for at illustrere, at tanker ikke opstår i tomrum. Den fornemmelse, man har for sin biografiske hovedperson, er ofte blot netop en fornemmelse, fordi man ikke har mødt dem ansigt til ansigt, og derfor bliver ens gengivelse af deres personlighed ofte et udtryk for, hvad Norman K. Denzin (1989) betegnede som en ‘fictional fact’ – altså viden, der befinder sig i spændingsfeltet mellem objektiv fakta og subjektiv fortolkning, og her er det netop, at biografiske fakta smelter sammen med litterær fortællekunst i en narrativ sociologi om sociologien.

Hele denne omtalte form for forskningsaktivitet udgør, udover at låne fra biografisk forskning og genealogi, også en central del af eller pendant til enhver videnssociologi, som jeg omtalte ovenfor, da den viser, hvordan viden socialt skabes, reproduceres, transmitteres og evalueres socialt. Den viser forandringer i forståelser, fortolkninger og fremstillinger af menneskers liv på kryds og tværs af tid og rum. Den viser samtidig det relative i enhver udlægning og præsentation af andre menneskers arbejde, som videnssociologien altid har haft som sit vartegn, og hvordan den kontekst, hvorfra fortolkningen foregår, er om ikke de-

strier er værdifulde for deres righoldige og varierede detaljering, og, såfremt de læses nøje, kan de bibringe unikke indsigter i forholdet mellem individuelle livsbaner og bredere sociale strukturer. De kan ydermere på grund af deres subjektive perspektiver tilbyde en metodologisk ophøjet platform, hvorfra vi bedre kan forstå menneskelige aktører og subjektivitet” (Pierce 2003:308). Hermed indfanger hun mange af de centrale pointer, som jeg også selv fremfører i denne synopsis.

terminerende så i det mindste indikerende for, hvorfor fortolkningen kommer til at tage sig ud, som den nu engang gør.

Rekonstruerende og dekonstruerende faser i biografisk arbejde

Intellektuelle biografier og sociologiske introduktioner rummer elementer af både dekonstruktion og rekonstruktion, omend den førstnævnte fremgangsmåde er mere i tråd med den type arbejde, jeg har bedrevet, end den sidstnævnte. Lidt oversigtsagtigt kan man sige, at der med rekonstruktion menes en form for ydre indgriben i eller gennemgribende bearbejdning af ens råmateriale, der sigter efter en særlig foruddefineret forventet sandhed eller et bestemt endemål, mens dekonstruktion snarere er en indre operation, der indefra, så at sige, kritisk piller tingene fra hinanden, omdefinerer dem og sætter dem sammen på en ny perspektiverende måde. Når man rekonstruerer har man ofte en vis kritisk vinkel på det råmateriale, man arbejder med, ud fra en forventning om, at man kan nå Sandheden, hvorimod dekonstruktion, som Jacques Derrida gjorde opmærksom på, ikke nødvendigvis er ensbetydende med kritik og ikke kan forvente i sidste instans at frembringe en ultimativ sandhed.

I det dekonstruerende arbejde, uden at der her tages afsæt i Derridas post-strukturalisme, er de seks strategier, der i varierende omfang kan anvendes, eller som kan ses som et kronologisk arbejdsforløb som følger: (1) Omstrukturering, (2) intern komparation, (3) ekstern komparation, (4) historisk/paradigmatisk kontekstualisering, (5) meningsdissektion, og (6) meningskondensering. Det er tydeligt, at nogle af disse aspekter også har inspireret såvel som er inspireret af Steinar Kvaales (1997:186ff) tilgange til at forstå meningen i det kvalitative forskningsinterview. I det biografiske og introducerende arbejde stiller man også spørgsmål som i forskningsinterviewet, men denne gang til en relativt ikke-responsiv, 'død' mængde tekst i stedet for til en levende responsiv informant.

Jeg skal nu gå i dybden med disse seks strategier, som jeg har anvendt i varierende grad, mere udførligt nedenfor i forhold til de faser, som arbejdet med biografier og introduktioner indebærer, men indledningsvis vil jeg knytte nogle korte kommentarer til hver.

Når man omstrukturerer, så foretager man enten førnævnte dekonstruktion eller rekonstruktion ud fra forskellige på forhånd definerede fortolkninger, for-

ståelser, skabeloner eller rammer, som man ønsker at anvende, eller som det forventes at man gør brug af med henblik på at organisere sit stof.

Den interne komparation består af, at man sammenligner de forskellige perioder i den enkelte persons liv – enten med de forudgående eller efterfølgende – med det formål at forstå kontinuitet eller diskontinuitet, samt at man forsøger at finde årsager til brud eller nye udviklinger og i det hele taget forsøger at forstå et helt forfatterskab som en blanding mellem helhed og fragment, hvorfor netop den hermeneutiske cirkel kan vise sig at være en nyttig metode.

Den eksterne komparation følger nogenlunde samme spor, men i stedet for at sammenligne 'indad', så sammenstiller man derimod ens hovedpersons produktion med andre forfatterskaber, enten fordi de forekommer relevante, eller fordi de rummer særlige lighedstegn eller forskelle i forhold til det, man selv fokuserer på. Denne sammenligning finder også sted i forbindelse med den historisk/paradigmatiske kontekstualisering, omend man her snarere forsøger at indplacere ens biografiske hovedperson i den faglige eller historiske kontekst, som hans eller hendes arbejde udsprang af, blev inspireret af, eller som det viser sig at være i modsætning til. Det er her, de fleste biografer eller introduktions-skrivere støder på den største fortolkningsmæssige udfordring, da det ikke blot er nok at have overblik over ens egen hovedperson, men også fordrer, at man kan overskue hele traditioner eller discipliners udviklingsforløb etc.

I meningsdissektionen, som hænger meget sammen med det dekonstruerende arbejde, foretager man med en analytisk skalpel sondringer og skærer det væsentlige ud af det uvæsentlige, forsøger at skille tingene fra hinanden, sondrer mellem forfatterskabets teori og implicite metode, strukturerer i forhold til tid bl.a. i forhold til forfatterens tidlige og sene værker o.s.v. Meningsdissektion er et forsøg på at splitte helheden ad for at komme ind til kernen, for at kunne analysere enkeltdele separat eller for at skille det, man ønsker at gå i dybden med, fra det, man vælger at lade ligge. Den engelske forfatter William Wordsworth hævdede engang, at 'dissekere er at slå ihjel'. I så fald bliver man nødt til i det narrative arbejde først i symbolsk forstand at 'slå sin forfatter ihjel', at behandle vedkommende som en død genstand og at tingsliggøre forfatterskabet, førend man kan påbegynde det dekonstruerende eller rekonstruerende arbejde, som biografier og introduktioner afspejler. Dette er nødvendigt, hvis man skal undgå, at vedkommendes arbejde spræller for meget, bliver for flyvsk

eller udflydende. Meningsdissektionen befinder sig som et bindeled mellem de to analysestrategier, som Kvale kalder for 'narrativ strukturering' og 'meningsfortolkning', hvor man for det første både skaber forløb og minimerer tekstens omfang, samtidig med at man går dybere ned under overfladen og finder de centrale aspekter, der ofte fører til at teksten vokser igen, når den genfortolkes. Det kan sammenlignes med et kirurgisk indgreb, hvor man først må foretage nogle dybe og præcise snit, før man kan komme ind til problemets kerne, der så vokser, når det tages ud af sit beskyttende væv. Den narrative fortælling, man skaber, forandres ved sådanne indgreb, og den vokser som regel i omfang, fordi den sammenvæves med andre, mere generelle aspekter end de rent individuelle og idiosynkratiske. Michael Jackson beskriver dette fænomen ganske godt i sin bog *The Politics of Storytelling*, hvor han slår følgende pointe fast, der indfanget meget af det ovenstående:

Det er en truisme, at alle historier spidsfindigt bliver omformet og rekonstrueret, hver gang de fortælles. For at udvide Heraklits metafor om tiden og floden kan man sige, at det er umuligt nogensinde at fortælle den samme historie to gange. Og dette passer på rygter og folkelige fortællinger såvel som på selv de mest vel-dokumenterede hændelser. Selv når trykkekunsten fremmer en illusion om fasthed og fostrer idealet om en autoritativ version, omformes fortællinger uundgåeligt i hukommelsen og ændres, når de passerer gennem et fællesskabs hænder og tanker. Som følge heraf definerer sådanne antinomier som det 'personlige' og det 'sociale' eller det 'private' og det 'offentlige' ikke distinkte narrative genrer, men blot øjeblikke i en udstrakt dialektik, hvori individuelle livsfortællinger bliver indskudt i fortællingerne om en nation, og fælles fortællinger antager nye betydninger i den anvendelse, som hvert individ bringer dem i forhold til hans eller hendes særlige præferencer og erfaringer (Jackson 2002:231).

Som det implicit antydes af Jackson, så er det fortælleren og dennes 'fællesskab', fagligt eller andet, der former fortællinger gennem at genfortælle dem, og herved vokser de i forhold til deres oprindelige udgangspunkt. Denne pointe vender jeg tilbage til senere, når jeg kommer ind på klassikernes status i sociologien. Slutteligt består meningskondenseringen af, at man rent fremstillingsmæssigt er i stand til at reducere den ofte omfattende udgivelsesproduktion til

essensen, det vigtige, kernen eller det, man på forhånd ønskede skulle være resultatet.

Udover disse forskellige separate eller sammenhængende former for arbejdsmodaliteter, findes der ydermere en særlig kronologisk fremgangsmåde, når man piller forfatterskaber fra hinanden for at sætte dem sammen igen til biografier eller introduktioner. Faserne i arbejdsprocessen i denne form for rekonstruerende eller dekonstruerende forskningsaktivitet, hvor formålet er at udarbejde livsbiografier og granske teoretiske forfatterskaber, kan beskrives som de fem F'er: *Fordybelse, fordøjelse, formatering, fremstilling* og slutteligt *formidling*.⁶ Disse fem faser er naturligvis ikke skarpt adskilte i forskningsforløbet og gennemløbes ikke nødvendigvis kontinuerligt i den rækkefølge, men de lapper over hinanden, stagnerer i kortere eller længere perioder, og til tider vender man sågar tilbage til forudgående faser, som når nye bøger udgives om eller af ens biografiske kildemateriale, eller når man må revidere ens indledende observationer eller fortolkninger. Derfor er de fem snarere naturlige og universelle aspekter i enhver form for fordybelse i videnskabelige temaer snarere end særegne for det sociologiske genstandsfelt i almindelighed og det biografiske arbejde i særdeleshed.

Fordybelsesfasen består som udgangspunkt af en relativt kronologisk gennemlæsning af det pågældende forfatterskab, som man har kastet sig over – ved tilfældighed eller af forudgående kærlighed eller af tilfældighed, der senere udviklede sig til kærlighed. Her er det naturligvis forskelligt, hvad det oprindelige udgangspunkt er, der førte en til den pågældende forfatters teorier, da det vil have en vis indflydelse på den måde, man efterfølgende griber det an på. I mit eget tilfælde stødte jeg på Mills' *The Sociological Imagination*, som så mange

⁶ Disse faser i det biografiske arbejde bringer mindelser om den arbejdsgang, som grounded theory benytter sig af i sine undersøgelser og analyser af virkeligheden og den håndtering af data, som de anbefaler. Ifølge grounded theory skal man først *kode åbent*, hvilket vil sige så fordomsfrit så muligt at indfange virkelighedens nuancer og forsøge at skabe et vist mønster heri. Dernæst skal man *kode aksialt*, hvilket betyder, at man på baggrund af den åbne kodning begynder at finde mere konkrete strukturer og sammenhænge, som man spinder sin historie (og i grounded theory teoridannelse) op på. Slutteligt foretager man *selektiv kodning*, hvilket vil sige, at man checker og finjusterer sine tidligere kodningsforsøg (jf. Strauss & Corbin 1998:101-161). Fordybelses- og fordøjelsesfaserne er i denne konkrete sammenhæng udtryk for den åbne kodning, mens formatering udgør en slags aksial kodning, og fremstillingsfasen er en form for afsluttende selektiv kodning. Det er vigtigt at huske på, at disse kodninger, såvel som arbejdsgangen i det biografiske arbejde, ikke er rigide faser, men aktiviteter der lapper over hinanden og engang imellem er rekursive.

andre, som obligatorisk læsning i en ung alder som studerende, hvorimod Baumans forfatterskab blev bragt til min opmærksomhed, da jeg senere som studerende ønskede at få belyst min daværende begyndende forskningsinteresse i døden med sociologisk indsigt. Goffman dukkede op mere eller mindre som en åbenbaring, da jeg begyndte at interessere mig mere indgående med samfundslivets upåagtede og uanseelige sider, der ofte finder sted i menneskers daglige samhandling. Interessen for alle tre forfatterskaber udviklede sig fra tilfældigheder til tilvejebringere af indsigter på forskellige niveauer til mine egne analyser – Goffman på mikroplanet, Bauman på makroplanet og Mills som det dialektiske bindeled herimellem, der forsøgte at bygge bro mellem samfundets historik og individers biografier. Til trods for deres åbenlyse forskelligheder, så formår de alle tre på hver deres måde, med hvert deres perspektiv og egne metoder at indfange dele af de ubevidste eller usynlige sider af samfundet, som mennesker dagligt skaber, ligger under for eller udfordres af, som jeg har været inde på ovenfor. Det er formentlig denne trang til at trænge om bag common sense, som hos Bauman og Mills, eller ophøjelsen af common sense til sociologisk videnskab som hos Goffman, der har bevirket min vedvarende interesse for disse tre forfatterskaber. Fordybelsesfasen kan vare adskillige år, som i mit tilfælde, hvor den vedvarende læsning og løbende genlæsning af disse forfatterskaber har medført kursændringer, nye forståelser og forkastning af tidligere fortolkninger, der alle har bidraget til en dybere forståelse af de tanker og teorier, som Mills, Goffman og Bauman repræsenterer i sociologien. For mit eget vedkommende er dette bl.a. blevet udkrystalliseret i forhold til min ‘opdagelse’ af Baumans utopiske og dialektiske sider, som jeg indledningsvis ikke tænkte synderligt over eller så udfoldet hos andre, Goffmans allerede tidlige flirten med tankegangen om en ‘samhandlingsorden’, der først blev ekspliciteret i hans sidste udgivelse, eller hans metodiske substans, eller hos Mills den gennemgående besættelse af magt som sociologisk fænomen, selvom den ikke blev udfoldet i alle hans bøger. I fordybelsesfasen vil man som regel også opleve tilbøjeligheden til en samler- og hamstrermentalitet, hvor man ihærdigt bruger tid og energi ikke kun på læsning men også på at opspore kilder, artikler, anekdoter, tidligere udgivelser etc., som relaterer til det forfatterskab, som man har kastet sig over.

Fordøjelsesfasen, der følger kronologisk, består i at gøre det ydre fremmedlegeme, som andres forfatterskaber uvægerligt udgør, til ens egen indre og fortrolige kilde til indsigt. Sådan har eksempelvis Dag Østerberg, Elizabeth Young-Bruehl, Randall Collins og Robert van Krieken - uden der er grundlag for substantiel sammenligning af mit arbejde hermed - formentlig også følt det, da de forfattede deres anerkendte intellektuelle biografier eller sociologiske introduktioner om og gennemgange af centrale skikkelser som Durkheim, Arendt, Weber eller Elias. Den slags sociologiske gennemgange, som de har forestået og udgivet, kan tjene som efterstræbelses- men også misundelsesværdige idealer, som skræmmebilleder eller som skabeloner for ens eget arbejde, da de i deres omfattende og dybdeborende arbejde både viser den brede vej, der skal følges i biografiskrivning, men også variationen i den måde, man kan gribe det an på og stadig opnå et tilfredsstillende resultat. De udviser alle også en passende grad af afstand og nærhed i deres arbejder, der udspringer af en fortrolighed, der ikke kan opnås af kursorisk læsning, men som fordrer tid til fordøjelse og indlevelse. Hermed menes ingeniunde, at man skal være enig i alt, hvad der fremføres af den pågældende forfatter, man skriver om – faktisk er en kritisk indstilling efter min mening det sundeste sociologiske udgangspunkt. Men man bliver nødt til at få en fortrolighed med de tankebaner, de overbevisninger og sympatier, de drejninger, brud, problemer og konstante latente tilstedeværelser, som sådanne forfatterskaber enten manifest eller latent rummer. Denne fortrolighed kan kun en nøje nærlæsning og mental bearbejdning over en længere periode bibringe, og den kan afsløre interessante aspekter for eksempel Baumans genopdagelse efter mange års negligering af betydningen af sin jødiske baggrund op igennem 1990'erne eller den omtalte utopiske røde tråd i hele forfatterskabet (Jacobsen 2003a, Jacobsen 2004d), den dybtliggende men for den ikke så fortrolige forsker minimale forskel mellem den kyniske første og den senere mere moralske udgivelse af Goffmans *The Presentation of Self in Everyday Life* (Jacobsen & Kristiansen 2002; Manning 1989) eller spirerne til en global komparativ sociologi i Mills' ufærdige værker, som først fremkom efter hans død (Jacobsen 2000; Horowitz 1963). Dette kan en overfladisk læsning over et par uger eller måneder ikke bibringe. Her kan kun et arkæologisk akademisk arbejde vise sig at give resultat, og fortrolighed er derfor centralt i arbejdet med biografier og introduktioner. En vis sympati, omend ikke for overdrevet eller ukritisk, for

personen bag ens biografi er dog som udgangspunkt også nødvendig eller i det mindste konstruktiv, da forfatningen af et langt kritikskrift næppe vil være frugtbart, til trods for at Friedrich Engels havde held hermed i sin tid med skriftet *Anti-Düring* - og adskillige andre, herunder Mills i *The Sociological Imagination* eller Alvin Gouldner i *The Coming Crisis of Western Sociology*, har siden forsøgt sig i samme genre.⁷ Den indfaldsvinkel, som man anlægger i forhold til ens personbiografi, kan enten udmønte sig i, at man indskriver sig i samme tradition eller spor som denne, at man modificerer personens standpunkter, videreudvikler dem eller distancerer sig fra enhver association med den pågældende persons perspektiv eller sociologiske standpunkt. Et klassisk eksempel på det sidste kunne være Mills' behandling af henholdsvis Talcott Parsons og Paul Lazarsfeld i *The Sociological Imagination*, som er blevet betegnet som nogle af de mest underholdende 'symbolske henrettelser' i sociologiens historie (Strandbakken 1996), mens også Gouldners (1970) behandling af Parsons, sin store inspirationskilde i de yngre år, i *The Coming Crisis of Western Sociology* er et andet eklatant eksempel.⁸ Selvom Mills og Gouldner begge anvendte humoren som våben, så var deres kritik ikke desto mindre særdeles alvorligt ment, og der var meget lidt overladt til solidaritet eller sympati i deres kritiske arbej-

⁷ Joseph Featherstone (1989) sonderer mellem analyse på den ene side og solidaritet på den anden i det at skabe portrætter over andre menneskers liv og virke. Hvor den førstnævnte drejer sig om den observerende og distancerede gengivelse, så omhandler den anden derimod den sympatiske og indlevende fremstilling af den person, hvis liv og levned, man beskriver. Hvor distanceret analyse risikerer at bevirke en manglende forståelse, så risikerer man ved solidaritet snarere en manglende kritisk afstand. Sammenkoblingen af begge dele er væsentlige i skabelsen af biografier og introduktioner, og derfor er der ikke tale om enten-eller men både-og i forhold til inddragelsen af analyse og solidaritet. Som den italienske forfatter, Italo Calvino, som jeg skal vende tilbage til senere, konstaterer, så er det netop kendetegnende for en klassiker, at det er en person, som "man ikke kan være ligeglad med, som hjælper dig med til at definere dig selv i forhold til ham, endog i modsætning til ham" (Calvino 1986:130). Denne konstatering af, at man ikke kan være ligeglad med sine klassikere, gør sig måske særligt gældende i forhold til disse 'maverick'-sociologer, som med deres markante aftryk i disciplinen er svære at ignorere.

⁸ Er af de mest omtalte eksempler i nyere biografiskrivning på en overskridelse af balancegangen mellem at være personlig og perfid er dog den engelske historiker Paul Johnsons (1989) gennemgang i den udkældte bog *Intellektuelle* af adskillige fremtrædende intellektuelle skikkelser i den vestlige filosofiske eller litterære tradition – herunder bl.a. Marx, Sartre og Ibsen. Selvom bogen er informativ, så virker den grundet sit overdrevne personlige fokus videnskabeligt utroværdig og smædepræget i stedet for at have en objektiv distance, der kan sætte de personlige vinkler, der beskrives, i deres rette og reelle relief.

der. Uanset hvilket resultat, man kommer frem til, sympati eller kritik, så har ens subjektive indfaldsvinkel en indvirkning på vurderingen af kvaliteten af det videnskabelige biografiske arbejde, som man har forestået. Her er det min erfaring, at panegyriske festskrifter og rosende ord som regel modtages med mindre opmærksomhed og større skepsis i sociologien end sønderlemmende kritikker og revselsler, og det forekommer mig som om, at den faglige kvalitet af kritik forekommer mere berettiget end tilslutning til et perspektiv. Det er som om, at man opnår større anerkendelse ved at distancere sig fra andres arbejde end ved at sympatisere med det. Dette gør sig gældende, uanset om man arbejder med boganmeldelser, som Mills (1959) selv bemærkede, eller om man fortolker og udlægger andres arbejde mere udførligt i bogform. I fordøjelsesfasen er der således tale om, at man langsomt men sikkert finder ud af, hvilken indstilling man har i forhold til de tanker og teorier, man analyserer og dissekerer, og hvordan man efterfølgende vil gribe arbejdet med at præsentere dem an i skriveprocessen.

Formateringsfasen, der følger, omhandler forsøget på at strukturere, disciplinere, klassificere og kategorisere det ofte omfattende materiale, som man netop har fordøjet i sit forudgående litteraturstudium og dets efterfølgende bundfældelse i ens bevidsthed. Det handler her om, hvordan man bevæger sig fragment til helhed, samt at finde ud af, hvad der virkelig og varigt forekommer relevant for ens videre arbejde, og hvad der blot forekommer at være en kortvarig vildfarelse eller flirt, fordi man ofte bliver forført af forfatterskaber, når de læses og konsumeres intensivt over en længere periode. Man skal med andre ord finde ud af, hvad der er vigtigt eller centralt hos en tænker, og hvad der er mindre vigtigt – her skal man særligt selekttere i anvendelsen af anekdoter, undgå svinkeærinder samt dyrkelsen af eksotiske eller esoteriske områder af forfatterskaberne og i det hele taget forsøge at finde en rød tråd og dernæst følge den relativt slavisk. Selvom Clifford Geertz i sin *Interpretation of Cultures* bemærkede om de såkaldte ‘tykke beskrivelser’, som mange biografier eller introduktioner kan være tilbøjelige til at imitere, at “*de små fakta udgør kornet, der skal males i socialteoriens mølle*” (Geertz 1973a:23), så skal man alligevel undgå at overdrive fragmenterne, anekdoterne og ekskurserne, med mindre de naturligt kan integreres i et større sammenhængende helhed. Formateringsfasen består af

en proces, der kan sammenlignes med et forsøg på at 'lægge et puslespil', som Judith Goetz og Margaret LeCompte med en rammende metafor beskriver det:

Så snart en forsker har fastlagt de kategorier, inden for hvilke data er organiseret, og har indordnet alle dataelementerne i relevante kategorier påbegyndes etnografien som en gengivelse af et kompleks sammenhængende fænomen. Denne proces er analog til at lægge et puslespil. Hjørnebrikkerne findes først frem og samles for at skabe en referenceramme. Derefter rettes opmærksomheden mod de mere bemærkelsesværdige brikker fra puslespillets billede, der med det samme kan identificeres fra mængden af brikker, og disse samles separat. Dernæst, efter at have stjålet nogle skjulte blikke på billedet på æskens låg, placerer puslespilleren de sammenhængende dele på deres omtrentlige position inden for rammen og slutte- ligt lokaliseres og tilføjes de sammenbindende brikker, indtil der ikke er flere huller (Goetz & LeCompte 1984:191-192).

Dette er en bemærkelsesværdig illustrativ beskrivelse af den arbejdsproces, som formateringsfasen består af og dens bindeled til de forudgående og efterfølgende faser. Man skal samle eller male et billede med holistiske hensigter men starte med de isolerede fragmenter. Man skal forsøge at udtænke eller skabe et plot i sit manuskript, en lige linie med indledning, handling og afslutning, som man kender det fra en skønlitterær fortælling. Derfor er en vis portion selektion nødvendig og vigtig, og en elaboreret plan eller system er som regel et godt udgangspunkt. Som Horsdal slår fast om fortællinger, som også passer på biografier og introduktioner:

Ikke alt kan tages med i en fortælling, og ikke alt har samme vægt. Enhver fortælling er selektiv og hierarkiserende. Vi går ud fra, at alt, hvad der er taget med, er af betydning for fortællingens mening, at vi ikke bare kan springe nogle sider over som ligegyldige og overflødige for det videre forløb eller vende vores opmærksomhed bort fra fortællingen. Omvendt forventer vi, at de elementer, der er nødvendige for forståelsen, er taget med (Horsdal 1999:37).

Dette, som man ofte tager for givet i sit arbejde, aktualiseres særligt i formateringsfasen, hvor man støber den solide form, som ens biografi eller introduktion

slutteligt skal antage. Man sorterer således i forhold til denne form og skaber relevanskriterier for, hvad der skal medtages, og hvad der skal undlades eller udelades. Relevans er naturligvis afhængig af den målgruppe, man ønsker skal udvise interesse for ens biografiske eller introducerende forskningsarbejde. I formateringsfasen bestemmes det således, hvilket akademisk niveau, ens arbejde skal tilstræbe – er det en introduktion for begyndere, eller er der tale om en mere avanceret indgang til en given forfatters perspektiv, er det en generel eller en tekstnær introduktion, er det ren introduktion, eller er der også tale om analyse o.s.v.? Her er der erfaringsmæssigt stor forskel på de mest lettilgængelige og jordnære introduktioner og de mere avancerede, der til tider grænser til det kryptiske og varierer fra det altruistiske, hvor man er interesseret i relativt loyalt at videreformidle ens hovedpersons budskab, til det egoistiske, hvor man hellere implicit så at sige vil præsentere sig selv og sine standpunkter gennem introduktioner og biografier. Et forbillede i mit eget arbejde med biografier og forfatterskaber har været den danske introduktion af Dag Heede til Michel Foucault i *Det tomme menneske*, som rummer og rammer en fin balancegang mellem anekdotisk fortælling og konkret vidensformidling.

I formateringsfasen bestemmer man sig også for, om bogen skal opbygges kronologisk, fra de første værker til de nyeste, eller om man vil arbejde tematisk, dialektisk eller mere ad hoc. I forhold til alle tre biografier om og introduktioner til Mills, Goffman og Bauman, som denne synopsis forholder sig til, er der tale om en kombination af disse forskellige skabeloner. Hos Mills og Bauman er kronologien relativt entydig, da jeg har gennemgået de tidlige bøger først, for derefter at vende mig mod de nyere. I bogen om Goffman er der snarere tale om tematiske kapitler, der samler op på diskussioner i forfatterskabet, der måske strækker sig over en årrække eller forskellige bøger eller dukker op og forsvinder på forskellige tidspunkter. Der er dog i almindelighed i overvejende grad tale om kronologiske og kontinuerlige karakteristikker af forfatterskabernes udviklinger, selvom der også er afsat separate tematiske kapitler om særlige problemstillinger, til kritiske indvendinger eller for at indplacere den pågældende persons arbejde i en større sociologisk kontekst. Disse kapitler tjener det formål at kontekstualisere forfatterskaberne og lokalisere dem i forhold til deres sociologiske fortid, samtid og fremtid. I formateringsfasen forekommer særligt forsøget på at inddele det pågældende forfatterskab i særlige faser ofte at være

vigtigt for de fleste fortolkere i biografier og introduktioner – tænk blot på sondringerne mellem de yngre og ældre Marx, Wittgenstein eller andre, hvor man har indtrykket af, at deres forfatterskaber enten knækker over eller tager radikale nye drejninger på et bestemt tidspunkt i livsforløbet, eller også at forfatterskaber i modsat fald udgøres af temporære byggeklodser, der i et kronologisk tidsperspektiv kan placeres direkte ovenpå hinanden som solide og sammenhængende konstruktioner. Disse overvejelser har også været vigtige i mit formateringsarbejde. Faserne i disse tre tænkeres liv er i overvejende grad mine egne konstruktioner, eller de er overtaget og modificeret fra andre med behørig reference og kommentering, og anvendelsen af dem er dermed mit ansvar. Mills' virke opdeles i tre faser (filosofiske, magtteoretiske og polemiske), Goffmans også i tre faser (durkheimianske, empiriske og social-epistemologiske/social-fænomenologiske), mens Baumans forfatterskab struktureres ud fra fire faser (den marxistiske, modernistiske, moralske og mosaikagtige). Der er både styrker og begrænsninger ved sådanne faseopdelinger. Styrkerne skal primært findes deri, at faserne strukturerer og organiserer ofte flydende forløb eller særdeles underfundige udviklinger i forfatterskaberne og forsøger at sætte disse i system. Begrænsningerne ligger i, at faserne kan blive forstenede eller fremstå som jernbure, der ikke kan retfærdiggøres i forhold til særlige perioder eller udviklinger eller som ikke er fleksible nok til at indfange det flow, som ethvert liv, akademisk eller ej, udgøres af. Charles Taylor udtrykte sig kritisk ved at slå fast: *“Snarere end at betragte livet som et udtryk for veldefinerede faser, der udgør en helhed, som vi forstår i kraft af en uforanderlig tradition, fortæller vi livet som en udviklingshistorie ofte hen imod hidtil ukendte mål”* (Taylor 1989:105, citeret fra Horsdal 1999:100). Dette er ikke muligt, hvis man ønsker at opnå struktur, system og organisation i ens biografiske eller introducerende arbejde, og det er netop i formateringsfasen, at dette vigtige arbejde udføres, som danner fundamentet for den videre proces. Faktisk er det en forudsætning, når man ønsker at gengive essensen af et forfatterskab, da der i faseopdelinger ligger et kraftigt element af fortolkning og subjektiv forståelse. Derfor er faseopdelinger også et udtryk for den tidligere omtalte meningsdissektion, meningskondensering og meningsfortolkning, da man på en og samme tid både skærer et forfatterskab i stykker, komprimerer det i nye faste rammer og udfører

et fortolkningsmæssigt arbejde med at vurdere, hvordan disse faser bedste muligt indfanger forfatterens udvikling.

Fremstillingsfasen udgør en direkte forlængelse af den forudgående formatering, da man her sammenstykker de relevante oplysninger og informationer i en overordnet skriftlig form og struktur, der opfylder det oprindelige formål eller den særlige hensigt, man har med sin biografi eller introduktion. ‘Form’ og ‘struktur’, selvom de ofte anvendes synonymt, er dog ikke identiske træk ved et manuskript men markerer forskellige formål og funktioner. Strukturen, eller den strukturelle sammenhæng, sørger for at afstive hele ens biografiske eller introducerende fortælling og personskildring som en slags stillads, der holder det hele sammen, så det ikke falder fra hinanden. Som David Lodge forklarer: “*En fortællings narrativ er som en ramme bestående af bærebjælker, der holder moderne skyhøje bygninger oppe; man kan ikke se den, men den bestemmer overfladens form og karakter*” (Lodge 1992:216). Strukturen fastlægges naturligvis på et tidligt stadium i ens biografiske eller introducerende arbejde. Formen er derimod ikke fastlagt én gang for alle men skal konstant forhandles og forfines, og det er først i fremstillingsfasen, at man kan vurdere konsistensen af formen på ens arbejde:

Hvis vi tænker på strukturen som stilladset og som bjælkerne i et portræt, der bringer en ramme for fortællingen, så kan vi tænke på formen som bølger, der skyller henover strukturen. Vi kan tænke på struktur som formalistisk og endog mekanisk, hvorimod form kan betragtes som organisk og flydende [...] For portrættøren udgør formen den intellektuelle, følelsesmæssige og æstetiske tekstur, der underbygger, belyser og animerer de strukturelle elementer (Lawrence-Lightfoot & Hoffmann Davis 1997:253-255).

Struktur og form understøtter således hinanden, og det er først i fremstillingsfasen, at man retrospektivt kan vurdere, om man har fulgt sine indledende fastlagte strukturelle og formmæssige aspirationer på en tilfredsstillende måde. Man skal her med andre ord sørge for, at det er kohærens og ikke dissonans, der præger ens manuskript. Hvor faseopdelingen i tidligere og senere perioder i forfatterskabet blot er en del af et større projekt, så er det i fremstillingsfasen, at helheden skal finde sin færdige struktur og fuldstændige form. Ofte er dette en

form for modelbyggeri, hvor fragmenter, stumper, tekstuddrag, citater, anekdoter og henvisninger skal limes sammen til noget mere solidt og sammenhængende. Man kan her tale om en vis form for synergi-effekt, hvor den samlede sum af ens anstrengelser i sidste instans gerne skal overstige summen af de forskellige løsrevne enkeltdele. Her finsorterer man, finder de passende citater, pudser teksten sprogligt af, forsøger at minimere redundans og gentagelse, dobbeltchecker referencer samt finder ud af, om biografien og introduktionen, som et helstøbt bindingsværkshus, overhovedet hænger sammen, om der er åbenlyse revner og sprækker og, såfremt de findes, forsøger at udbedre dem. I fremstillingsfasen er det ydermere vigtigt, at man overvejer, hvorvidt ens biografi skal kunne stå alene, hvilket ofte er tilfældet, eller om den skal indskrives i en serie eller en særlig på forhånd defineret og fastlagt udgivelsesrække, der i vid udstrækning sætter nogle begrænsninger på såvel form som indhold. I mit tilfælde har formen på såvel Bauman- som Goffman-manuskripterne i *en vis udstrækning* skullet tilpasses en given skabelon, som det udgivende forlag på forhånd har defineret, mens Mills-manuskriptet indtil videre er forbeholdt en mindre rigid arbejdspapirserie. Det betyder noget for såvel omfang som niveau for slet ikke at tale om fremstillingsform. Mills-manuskriptet har i sin nuværende derfor ikke været underlagt nogle udefrakommende restriktioner, omend de fremtidige udgivelsesplaner sandsynligvis vil medføre, at det skal tilrettes og bearbejdes med henblik på et mere bredt og mindre indforstået indhold, hvor også den komparative vinkel i form af samstilling med Alvin Gouldners forfatterskab kommer til at stå centralt (jf. Jacobsen & Christensen 2004/2005). Fremstillingsfasen er derudover et springbræt for, hvad man kan kalde forfatterens 'selvpræsentation', da kvaliteten af den form og det indhold, man har udvalgt til ens biografiske eller introducerende arbejde, netop i fremstillingsfasen relativt hurtigt vil forplante sig til resten af den forskningsverden, som man er en del af. Enten vil ens arbejde blive betragtet som autoritativt og gedigent, eller også vil det blive forbigået i tavshed som misforstået eller som decideret fejlfortolkning. Der forefindes naturligvis også mellemformer eller de sidstnævnte mindre heldige udgivelser kan pudses af, modificeres eller udbygges og genlanceres. Uanset hvad, så kan man roligt regne med, at ens arbejde, efter det er færdiggjort, først er begyndt på sin virkeligt farefulde færd. Fremstillingsfasen hænger således nøje sammen med formidlingsfasen, som, uden at det er en fase,

som forfatteren selv har nogen direkte indflydelse på, også er forbundet med *receptionsfasen*, hvor fagkolleger, ofte med kritisk sans, tager sig kærligt af ens produkt enten i afstandtagende modkommentarer eller anmeldelser.

Inden denne receptionsfase finder vi dog forfatterens eller forlagets afsluttende *formidlingsfase*, som er den indsats, som man som forfatter, forsker eller udgivende forlag gør sig i forbindelse med publiceringen af ens biografiske eller introducerende arbejde. Her vil man ofte relativt hurtigt blive bedt om at præsentere sine nedskrevne tanker i undervisningssammenhæng eller som enkeltstående foredrag, hvor ligesindede fortolkere og kritiske kommentatorer vil kunne forholde sig til kvaliteten af ens arbejde. Her kan man som forfatter ikke foregribe men kun afvente den dom, der afsiges. Afhængigt af det regi, hvori man mundtligt formidler sit introducerende og biografiske arbejde, og det er, som Goffman (1981) med stor tydelighed har vist ikke ligegyldigt men af stor strategisk betydning, vil såvel form som indhold været afpasset hertil. Er der tale om en konference, en daglig undervisningssession, et ph.d.-forsvar eller et foredrag for særligt inviterede gæster? Har intentionen været skriftlig fremstilling enten i tidsskrifter, arbejdsrapportserie eller i bogform? Er der tale om bestillingsarbejde med restriktioner, eller er det en ubundet opgave, man ønsker at præsentere? Det er her, at den tidligere definerede målgruppe kommer til at sætte sit aftryk på formen af fremstillingen.

De ovenstående fem faser indikerer, hvordan mit arbejde med biografierne og introduktionerne gradvist er skredet frem, og hvilke overvejelser det har af født både forud for og efterfølgende. Det er blevet tydeligt for mig, at man gennem rekonstruktionen eller dekonstruktionen af individuelle biografier samtidig rekonstruerer eller dekonstruerer det vidensfelt, den samtid og det samfund, som disse biografiers tanker og teorier havde deres udspring i, samtidig med at man kan være medvirkende til at genoplive forestillinger i et samfund, der for længst har glemt de tanker, som ens hovedpersoner repræsenterede. Hovedformålet er igennem disse faser at fremkomme med og formidle en 'sandhed', omend subjektiv, af en sociologisk tankebane, som man betragter som berigende og værdifuld for ens videnskabelige disciplin. En lurende fare, særligt i forbindelse med den omtalte formidlingsfase, som dog ingenlunde er afgrænset til biografi- eller introduktionsskrivning, er den direkte identifikation, som man bliver udsat for med den person, man nu engang har beskrevet og behandlet.

Hvis man har skrevet om eksempelvis Habermas, så er man nemt opfattet som habermasianer eller kritisk teoretiker. Man bliver, som sociologer ynder at sige om den sociale konstruktion af tilhørsforhold, ‘stemplet’.⁹ Samtidig kan en anden men beslægtet fare ligge og lure, som dog har en helt anden konsekvens, der som udgangspunkt forekommer måske ganske eftertragtet – at man betragtes som ‘ekspert’, ‘autoritativ fortolker’ eller specialist på en given tænkens liv, levned og perspektiv. Uanset hvor prydende en sådan betegnelse måtte være for enhver akademiker, så er det vigtigt ikke at glemme, at det, man tilbyder, blot er endnu en fortolkning blandt utallige andre, og at der hersker en udpræget konkurrence i sociologien mellem forskellige eller endog konkurrerende fortolkninger. Man kan så kun håbe på, at ens fortolkning og udlægning har en vis værdi for de efterfølgende læsere i deres egne forståelser og fortolkninger af det pågældende forfatterskab – men der er ingen garantier. Man kan således være medvirkende til at skabe et bagtæppe eller en forudsætning for andres senere fortolkninger, hvilket er et ansvarsfuldt virke, som man ikke kan fralægge sig.

Disse betragtninger fører mig frem til en afsluttende betragtning om faserne i denne form for dekonstruerende og rekonstruerende arbejde, der relaterer til spørgsmålet om endemålet med det introducerende og biografibeskrivende arbejde. Selvom det som udgangspunkt er en deskriptiv fremgangsmåde, så har det konsekvenser, der rækker ud over det rent deskriptive og langt ind i det fortolkende, analyserende og måske endda problemløsende, såfremt det sidstnævnte forholder sig til det teoretiske plan og ikke kun til praktiske problemer ude i samfundet. Der er således som nævnt tidligere ofte en stræben efter ‘sandhed’ i biografiske arbejder – men man vil hurtigt finde ud af, at forskellige introduktioner eller biografier tolker forskelligt eller lægger vægt på forskellige aspekter af en tænkens arbejde. Dette bliver tydeligt, såfremt man eksempelvis sammenligner min biografi over Mills med dem, der er forfattet af Joseph Scimecca, Irving Horowitz, Howard Press, J. E. T. Eldridge etc. Hvem har ret, og hvem tager fejl? Jeg tror, at et sådant spørgsmål vanskeligt lader sig besvare entydigt -

⁹ I mit eget tilfælde har jeg oplevet at blive, hvad man kunne betegne som ‘tematisk stemplet’, da jeg ofte er blevet identificeret med mit sociologiske arbejde med døden under den lidt flatterende betegnelse *døds sociolog*. På grund af mit biografiske arbejde med flere tænkere end blot én, har jeg dog undgået den skæbne, som mange andre har oplevet, med at blive sat i bås enten som habermasianere, giddensianere, bourdieuanere etc. Det kan, observerer jeg ofte blandt kolleger, være svært at fjerne det stigma, som en sådan identificering medfører – selv mange år efter afsluttet biografisk arbejde.

naturligvis kan faktuelle oplysninger være forkerte eller rigtige, æstetikken kan være mere eller mindre fuldbyrdet, men er det forkert at fortolke og kalde Mills en 'radikal sociolog' (Jacobsen & Christensen 2004) eller var han snarere en 'marxist', som de fleste andre fortolkere tidligere hævdede? Var Goffman egentlig 'metodologisk situationist', som jeg sammen med en kollega har hævdedet, (Jacobsen & Kristiansen 2002), eller var det mere rammende at beskrive hans virke som 'metodologisk relationisme', som andre har gjort? Eller var han mere generelt egentlig symbolsk interaktionist, eksistentialist, funktionalist, kritisk teoretiker eller strukturalist? (jf. Jacobsen & Kristiansen 2004a). Alle disse væsensforskellige og inkommensurable prædikater er blevet sat på hans forfatterskab. Og hvad med Bauman? Er han arketyperen på en postmodernist, som Giddens og mange andre samtidige sociologer med en vis kritisk distance har hævdedet, eller er han snarere en 'kritisk postmodernist', 'ambivalent modernist' eller en 'humanistisk marxist' (Jacobsen 2003a)? Her er det vanskeligt at hævde, at den ene udlægning som udgangspunkt er mere rigtig eller sandfærdig end den anden – det, man som udgangspunkt dog kan gøre, er, at man kan vurdere, hvorvidt de præmisser, hvorpå sådanne betegnelser bygger, er korrekte eller består af misforståelser, bias, fejllæsninger, selektive uddrag etc. Heri er der også en vis tidsfaktor involveret – hvor der eksempelvis i mange år var en udbredt tilbøjelighed til at kategorisere Goffman som symbolsk interaktionist, så har de senere år snarere fokuseret på hans slægtskab med Durkheim og Simmel. Den geografiske faktor spiller faktisk også ind – Mills blev særligt i 1950'ernes mccarthyistiske U.S.A. anklaget for at være en ekstrem marxist, mens han af generationen af intellektuelle i 1960'erne snarere blev betragtet som en ærkeamerikansk helteskikkelse, en liberal demokrat og en repræsentant for særlige amerikanske frihedsidealer og dyder fra Jefferson-perioden. Goffman blev af amerikanske sociologer i mange år betegnet som en af amerikansk sociologis tunge drenge, mens det hurtigt blev glemt, at han faktisk oprindeligt var canadier af nationalitet. Endelig har der i de senere år også været en vis polemik om, hvorvidt Bauman kan kategoriseres som engelsk sociolog, eller om det ikke er mere politisk korrekt at klassificere ham som polsk sociolog. Der er ingen tvivl om, at Bauman anser sig selv som polsk sociolog, når han skal forsøge at redegøre for sit sociologiske ophav (Bauman 1992:207-208). Og så er jeg slet ikke kommet ind på spørgsmålet om, hvorvidt Bauman, men også Goffman, grundet deres

religiøse ophav skal ses som repræsentanter for en særlig form for jødisk sociologi, som blandt andre Charles Lemert (1997) og Johan Asplund (1975) har fokuseret på i forbindelse med Goffman, og som bl.a. Dennis Smith (1999) og jeg selv (Jacobsen 2003a, kapitel 2) har diskuteret i forhold til Bauman? At det biografiske arbejde således afhænger af øjnene, der læser og analyserer, kan derfor næppe overraske.

Men hvis det hele tilsyneladende forekommer at være relativistisk og bare forskellige fortolkninger, hvori består så 'sandheden' i arbejdet med biografier og teoriintroduktion? Den italienske sociolog Franco Ferrarotti kom ind på det, da han skrev følgende om den biografiske metode i almindelighed og den uundgåelige subjektive dimension heri:

Observatøren er radikalt impliceret i sin forskning, hvilket vil sige i det objekts felt, som er under hans undersøgelse. Dette sidstnævnte objekt, som langt fra er passiv, modificerer vedvarende sin adfærd i henhold til observatørens adfærd. Denne cirkulære feedback-proces gør ganske simpelt enhver antagelse om objektiv viden latterlig. Viden har ikke 'den anden' som sit objekt; den skulle snarere have den uløselige og absolut gensidige interaktion mellem observatør og observeret som sit objekt. Det vil således blive en gensidigt delt viden, der bunder i interaktionens intersubjektivitet; en viden, der er så meget desto mere dybdegående og objektiv som den bliver iboende og intimt subjektiv. Prisen, der betales af observatøren for en gennemgribende og, mere præcist, videnskabelig viden om sit objekt, vil selv gensidigt være at blive lige så kendt af sidstnævnte. Viden bliver således, hvad sociologisk metodologi altid har ønsket at undgå: En risiko (Ferrarotti 1981:20).

Når man arbejder med en 'død' tekst, som man ofte gør med biografier og introduktioner, så er denne risiko ikke så stor, som hvis man som observatør arbejder med levende mennesker, hvor der er en vedvarende cirkulær feedback-proces - men der findes stadig en etisk dimension i arbejdets forskellige faser, som jeg vil vende tilbage til nedenfor. Denne etiske dimension vedrører såvel validiteten og videnskabeligheden af arbejdet som berettigelsen af de fortolkninger, man fremkommer med. I det hele taget at ville hævde Sandheden som autoritativt afsæt for ens arbejde i forbindelse med Mills, Goffman og Bauman ville i sig

selv være i modstrid med deres forståelse af, hvad videnskabeligt arbejde består af. For Mills var sandheden med rod i en pragmatisk forståelse noget, der, selv om den skulle efterstræbes i sociologien, ofte var et udtryk for magtfulde gruppers evne til at monopolisere diskussioner eller særinteresser; Goffman mente ikke, hans sociologi som sådan var synderligt sandhedsorienteret og end ikke engang, at han nødvendigvis beskrev de mest interessante eller presserende sider ved den sociale verden som struktur og social stratifikation, hvorimod Bauman i hele sit forfatterskab har vendt sig mod de positioner, der hævdede, at de besad en guddommelig eller naturlig adgang til Sandheden. Derfor er mine introduktioner til deres forfatterskaber også en hævde af en subjektiv læsning og forståelse, der ikke nødvendigvis deles af alle andre i det sociologiske miljø, men som kan bidrage med forståelser og fortolkninger, som kan anvendes enten i forskningssammenhæng eller undervisning.

Mødet mellem det personlige og den sociale kontekst

Udover de ovennævnte strategier eller tilgange, der vedrører de kronologiske faser i dette arbejde med biografier og introduktioner, så skal man allerede inden man kommer så langt have overvejet vægtlægningen af, hvor tyngden i ens arbejde skal lægges – med andre ord skal man fastlægge og klarlægge, hvad hovedformålet med hele det biografiske eller introducerende arbejde er. Her mener jeg, som en forlængelse af det ovenstående, at der er tale om tre idealtyper eller skabeloner, som ofte anvendes enten separat eller i sammenhæng: (1) Dekonstruktion/rekonstruktion af personligt udviklings- og livsforløb, (2) dekonstruktion/rekonstruktion af teoretisk eller metodisk udviklingsbane, eller (3) dekonstruktion/rekonstruktion af en disciplin gennem en for den eksemplarisk personlig case. Hvor den første strategi anlægger et særdeles personfikseret og psykologisk perspektiv, har den anden et meget akademisk sigte, mens den tredje derimod forsøger at betragte en disciplin, dens særkende og udvikling, ved at dissekere og fortolke en af dens hovedeksponenters arbejde. Man anvender med andre ord sin hovedperson og hans eller hendes tanker som en optik, hvorigennem mere generelle træk ved en disciplin analyseres. I mit tilfælde har jeg forsøgt mig med en balancegang mellem disse tre forskellige tilgange, hvor alle tre vedlagte arbejder rummer og afspejler aspekter af disse forskellige strategier.

Den tredje form fremtræder dog blot implicit i mit arbejde, da hverken Goffman, Mills eller Bauman, som nævnt ovenfor, kan betragtes som mainstream-repræsentanter for den sociologiske disciplin i sin helhed eller for underdiscipliner. Men det er gennem deres bastante kritik af eller blødere kommentering på deres samtids sociologi, at man får et indtryk af tingenes tilstand inden for disciplinen i almindelighed og deres forhold til sig hertil i særdeleshed. Desuden rummer mine arbejder naturligvis, da der er tale om introduktioner, elementer fra både den første og anden strategi, og det er særligt den første strategi om tilstedeværelsen og vægtlægningen af det personlige aspekt, som jeg her kort vil komme med nogle betragtninger omkring, da det spiller en central rolle i både valget af forfatterskab at skrive om, og da det er med til at forme den fortælling, som man viderebringer igennem det biografiske arbejde.

Mange gange hævdes det, at biografier eller introduktioner som udgangspunkt og minimum bør skrives af nogle, der kender vedkommende, der skrives om, personligt, for at man herved kan knytte personlige anekdoter til, få en emotionel dybde i beretningen samt have en vis esoterisk viden, som andre udenforstående ikke har haft adgang til. Derfor er mange af de posthume publikationer om både Mills og Goffman også forfattet af nære venner, daglige kolleger, tidligere studerende eller deres mest indædte kritikere, som de ofte har haft lejlighed til at diskutere deres arbejde med ansigt til ansigt. I mit tilfælde har sådan et personligt kendskab, venskab eller fjendskab, i flere tilfælde af naturlige årsager været umuligt – Mills døde en del år, før jeg blev født, og Goffman, før jeg overhovedet havde overvejet at blive sociolog.¹⁰ Bauman har jeg dog haft den store glæde af at kende personligt i en længere årrække nu, hvor særligt arbejdet med flere udgivelser (jf. Jacobsen 2001d; Jacobsen & Pedersen

¹⁰ Den kendsgerning, at både Goffman og Mills har været døde længe, betyder dog ikke, at deres arbejder ikke stadig er værdifulde for sociologisk forskning i almindelighed og som personlig inspiration i særdeleshed. Emile Cioran, der selv var kendt for at skrive spændende biografiske fragmenter over litteraturens store skikkelser, bemærkede således om den chokerende oplevelse, der følger med erkendelsen af, at ophavsmanden til store tanker allerede er død: *“Jeg har netop læst en biografi. Forestillingen om at alle personerne, der blev beskrevet i bogen, ikke længere eksisterede udover i denne bog forekommer mig så utåleligt, at jeg blev nødt til at lægge mig ned for at undgå at bryde sammen”* (Cioran 1986:5). Selvom denne reaktion naturligvis forekommer en anelse overdrevet, så kan den subjektive følelse, man oplever, når man lader sig opsluge af personbiografier, tilnærmelsesvis minde om Ciorans. Det kan virke ufatteligt, at den beskrevne person ikke længere er i live, fordi tankerne forekommer så livagtige og præsentable, og måske endda har personen været død i årtier eller århundreder.

2004) eller faglige arrangementer har ført os sammen, og dialogen enten over email-systemet eller personlig brevveksling har til tider været intens. Mit vedlagte arbejde om Bauman vidner også om denne personlige kontakt i sin mere fyldestgørende kommentering på hans personlige karakteristika og i henvisningen til og gengivelsen af personlig korrespondance. Det personlige kendskab, uanset hvor intenst eller løst, medfører en anden form for indlevelse i de mennesker, hvis liv og faglige virke, man beskriver. Det bevirker, i det mindste som udgangspunkt, også en større sympati for og forståelse af deres arbejde, og der er ingen tvivl om, at mit personlige kendskab til Bauman har bevirket, at jeg har følt hans nærvær større og mere gennemgribende, end tilfældet har været med Goffman og Mills. Derudover har det rent praktisk også forårsaget, at jeg har haft mulighed for at diskutere mine analyser af hans arbejde med ham, omend han såvel mundtligt som skriftligt bastant har afvist at spille en aktiv rolle i mit fortolkningsarbejde eller kommentere på mine fortolkninger af ham. Ikke desto mindre spiller det personlige eller private aspekt ind i store dele af mit fortolkningsarbejde i form af den sympati og forståelse, man udvikler gennem et længerevarende bekendtskab (omend på afstand) med en forfatters liv og tanker. Således viste jeg eksempelvis ikke, da jeg havde læst et par bøger af Bauman, Mills og Goffman, at de senere skulle komme til at have indflydelse på min egen sociologiske modning og forståelse af samfundet.

Der er dog også ulemper ved personligt at kende og have mulighed for at konfrontere ens hovedperson med de fortolkninger af deres arbejde, som man har forestået. Goffman udtalte således i et interview:

Det forekommer mig, at man ikke får noget dækkende billede af en persons arbejde ved at spørge ham eller hende, hvad de laver eller ved at læse eksplicite udsagn i deres tekster, der fortæller om deres projekt. Dette vil i det store hele ikke være udtryk for andet end doktriner og ideologi. Man er nødt til at lave en slags litterær analyse af deres samlede produktion (Goffman in Verhoeven 1993:322).

Som Goffman ganske rigtigt er inde på, så kan kun en vis lineær og gennemgribende analyse af det samlede omfang af en faglig profil og identitet nå ind til kernen af det budskab, som måtte gemme sig i en forfatters produktion, hvilket også var pointen i min gengivelse af de fem faser i forskningsarbejdet med bio-

grafier og introduktioner, jeg angav ovenfor. Det er således det, som jeg har forsøgt at tilstræbe i de tre vedlagte arbejder.

Der er således tale om tre særdeles markante personligheder i sociologiens historie, og selvom de alle i forskellig grad har ønsket at lade privatliv og arbejdsliv fremstå som to separate sfærer, så er det alligevel min oplevelse, at de alle er særdeles påvirkede af de personlige såvel som kulturelle forhold, som deres tanker er blevet præget af. Som nævnt har både Mills, Goffman og Bauman været og er af den opfattelse, at deres personlige liv ikke skulle betragtes som et bagtæppe for forståelsen af deres tanker og teorier. Særligt Bauman og Goffman har udvist denne tilbøjelighed, mens Mills var mere åben overfor betydningen af sin ofte outrerede personligheds og politiske engagements betydning for hans videnskabelige praksis og teoridannelse. En af Goffmans biografiskribenter, Yves Winkin, noterede sig således, at "*Erving Goffman ønskede at holde sit liv totalt adskilt fra sit arbejde. Såfremt nogen ønskede at tilegne sig detaljerede forståelser af hans arbejde, var der ingen grund til, at de skulle vide noget om hans liv*" (Winkin 1999:20). På tilsvarende vis med Bauman, som heller ikke kan lide biografier eller at have sit privatliv gjort til genstand for grundige granskninger, og han skrev således engang i en privat brevveksling, da jeg efterspurgte oplysninger om hans fortid, at han, på samme måde som Henri Bergson, på sin dødsdag ønskede, at alle personlige optegnelser og oplysninger om ham ville blive brændt, så man ikke kunne grave i det materiale. I et selvreflekterende kapitel i en kommende bog om Bauman udtaler han ydermere følgende, som jeg gengiver *in toto*

Jeg har over en halvtredsårig periode af mit akademiske liv undgået og modstået de utallige ansporinger og tilskyndelser, og forsøgt på at presse eller skubbe til mig, der blev gentaget endnu oftere som årene gik, til at sammenfatte en omfattende og sammenhængende historie om min sociologiske løbebane, at gøre dens formål eksplicitte og afsløre dens logik, såfremt der har været en, bagved dens forviklinger og drejninger. Der har været en række årsager til at modstå presset; heldigvis gjorde bestemte biografiske mærkværdigheder modstanden lettere.

Som en begyndelse mistænkte jeg (hvilket jeg stadig gør) de fleste af den slags 'selvbiografiske' øvelser for enten at tilhøre kategorierne for selvpromovering eller selvapologi, ingen af hvilke påkalder megen sympati. Som sociolog

kunne jeg forstå, hvorfor de vedblev med at blive forfattet, og hvorfor nogle af dem forekom at blive ivrigt læst – men at forstå en vane betyder ikke nødvendigvis at tilgive den, for slet ikke at tale om at hengive sig til at følge den (Bauman in Jacobsen & Pedersen 2004).

Til sidst overgav Bauman sig dog til i dette omtalte kommende kapitel at reflektere over sit eget virke, og det er en af fordelene ved at have et personligt kendskab til ens biografiske hovedperson. Men som sagt, så ønskede hverken Goffman eller Bauman således at være offentlige personer, mens Mills nød livet i rampelyset, uden at han dog var interesseret at få sine til tider mærkværdige og mindre imødekommende sider beskrevet. Det er derfor også først inden for de senere år, at Mills' private brevveksling er blevet udgivet, hvori man kan læse nogle særdeles interessante oplysninger om Mills, hans forhold til andre i det amerikanske videnskabelige og politiske miljø og hans kommenteringer på såvel sociale som sociologiske forhold i sin samtid (jf. Mills & Mills 2000). Han beskrev i tråd med sin åbenhed omkring egne forhold også selv tidligere, hvordan "*de mest beundringsværdige tænkere i det lærde samfund [...] ikke drager en skarp skillelinie mellem deres arbejde og deres liv. De synes at tage begge dele for alvorligt til at tillade en sådan adskillelse, og de ønsker at udnytte både arbejdet og livet i et gensidigt og berigende samspil*" (Mills 1959:195). For Mills var det personlige således politisk på en måde, hvor personlig subjektivitet og videnskabelig objektivitet var to sider af samme mønt, og hvor grænsen mellem dem ofte blev sløret hvis ikke ligefrem udvisket (jf. Jacobsen 2001a).

Det er således tydeligt, at personschildringer, biografisk afrapportering og introduktion må tage sine 'studieobjekters' personlige baggrund og samfundsmæssige kontekst med i betragtning, også selvom de ikke selv anser deres private oplevelser, sympatier eller særheder som relevante for en forståelse af deres faglige virke. Fra en biografi om eller introduktion til Alvin Gouldners arbejde bemærkede James Chriss derfor følgende, som også er blevet min overbevisning gennem mit arbejde: "*Idéer betyder skam noget, men de betyder meget mindre, hvis de adskilles fra det meget virkelige menneskelige kød-og-blod, som giver dem liv, som animerer dem*" (Chriss 1999:vii). Den konventionelle positivistiske tankegang om, at ideer og herunder sociologiske forestillinger kan løs-rives fra deres kødlige ophav eller kulturelle kontekst er derfor en illusion, som

det introducerende eller biografiske arbejde ikke kan tillade sig at reproducere. Kontekstualisering, i den menneskelige psyke såvel som i de sociale omgivelser, spiller en central rolle i det biografiske arbejde, uanset om man arbejder med akademiske skikkelser, som i dette tilfælde, eller med almindelige menneskers livshistorier. Det drejer sig om at gøre de 'portrætter', som man tegner af mennesker, så levende, genkendelige og så præcise som muligt.¹¹ Som Sara Lawrence-Lightfoot og Jessica Hoffmann Davis skriver om forudsætningen for og formålet med portrættering og kontekstualisering i deres *The Art and Science of Portraiture*, der har været en vigtig inspirationskilde for mit eget arbejde med biografier og introduktioner:

Den samfundsvidenskabelige portrætkunst [er] en undersøgelses- og repræsentationsgenre, der forsøger at sammenkoble videnskab og kunst. Portrættering er en kvalitativ metode, der slører grænserne mellem æstetik og empirisme i et forsøg på at indfange kompleksiteten, dynamikkerne og spidsfindighederne ved den menneskelige erfaring og det organisatoriske liv. Portrættører forsøger at notere og fortolke perspektiverne og erfaringerne hos de mennesker, som de undersøger, og dokumentere deres udtryk og deres visioner – deres autoritet, viden og visdom. Udfærdigelsen af et portræt befinder sig i en social og kulturel kontekst og er formet gennem en dialog mellem portrættøren og subjektet, hvor hver forhandler diskursen og former det fremvoksende billede. Forholdet mellem de to er rig på mening og resonans og bliver arenaen for en navigering mellem de empiriske, de æstetiske og de etiske dimensioner af en autentisk og en uimodståelig narrativ (Lawrence-Lightfoot & Hoffman Davis 1997:xv).

¹¹ At skabe eller kreere sådanne portrætter af tænkere befinder sig mellem videnskab og kunst, som jeg har angivet i en anden sammenhæng under betegnelsen 'social science fiction' (Jacobsen 2002e). Særligt portrætter af sociologiske grundtyper eller rolletyper som den intellektuelle, arbejdere og bourgeoisiet kan lokaliseres i denne skabelon, som Robert Nisbet (1976/2002) bemærker snarere end de personlige portrætter, som kunstnere forestår, der mere fokuserer på det unikke og det individuelle. Nisbet noterer sig således også: "*Det kan siges, at portrætter lavet af kunstnere er mere tilbøjelige til at betone individuelle karaktertræk – egenskaber, der er unikke for et givent menneske – mens portrætter, der kommer fra sociologien snarere betoner træk, som et stort antal af individer fra en særlig klasse eller profession almindeligvis udviser*" (Nisbet 1976/2002:69). Mine biografier og introduktioner, til trods for deres ophav i sociologien, imiterer således træk fra de mere kunstneriske portrætter.

Dette er en ganske rammende gengivelse af det arbejde, som jeg har udført i forhold til Mills, Goffman og Bauman. Og disse to garvede narrative forskere fortsætter med at med tilføje om det at kontekstualisere det portræt, som man arbejder med at præsentere:

Ved kontekst [menes] omgivelserne – fysiske, geografiske, tidslige, historiske, kulturelle, æstetiske – hvori handlingen finder sted. Konteksten bliver rammen, referencepunktet, kortet, den økologiske sfære; den anvendes til at indplacere mennesker og handlinger i tid og rum og som en ressource for forståelsen af, hvad de gør (Lawrence-Lightfoot & Hoffmann Davis 1997:41).

Kontekstualisering kan således forstås som et nødvendigt forsøg på at indfange en mangfoldighed af aspekter af menneskers liv, der har påvirket deres tankebaner, forestillinger eller teoridannelse. Som det ovenstående citat illustrerer, så består kontekstualisering af mange aspekter lige fra 'hårde' rumlige og fysiske fakta til mere 'bløde' aspekter som kultur og æstetik.

En anden måde at forstå og organisere kontekst på er ved at betragte et forfatterskab i forhold til forskellige minutiøse komponenter. Den amerikanske filosof Kenneth Burke (1969) beskrev således, hvordan enhver motivation kunne forstås ud fra fem såkaldt dramatiske grundelementer: Handling, scene, aktør, virkemidler og formål. Kontekstualiseringen kan finde sin motivering og strukturering ved at imitere denne femfoldige indsigt ved at opdele kapitlerne, så alle disse aspekter bliver belyst, hvilket har været den gennemgående organiserende *modus operandi* i noget af mit andet igangværende biografiske arbejde om en komparativ præsentation af, hvad vi som arbejdstitel kalder 'radikal' eller 'kættersk' sociologi i forhold til Mills' og Gouldners teorier (jf. Jacobsen & Christensen 2004). Dette er i forbindelse med de tre vedlagte arbejder indirekte også blevet gjort i form af at forsøge at indfange, hvilke 'aktører' der er tale om og disses personlige udvikling, relationer, ophav og omstændigheder, hvilken 'scene' de befandt sig på i samfundsvidenskaben og i samfundet, hvilke 'handling' de foretog i form af deres akademiske arbejder og videnskabelige virke, hvilke 'virkemidler', der blev taget i brug i deres værker for gøre handlingerne effektfulde, og slutteligt hvilke 'formål', aktørerne – Mills, Bauman og Goffman – havde med deres handlinger og virkemidler i forhold til den scene, de

befandt sig på. Det er den kontekstualisering, som er forsøgt igennem de tre værker, der udgør baggrunden for denne synopsis, også selvom Burkes dramaturgiske model ikke direkte er blevet anvendt som skabelon men mere som inspirationskilde.

En anden måde at forholde sig til eller indskrive ens hovedpersoner i en kontekst er ved at finde mere eller mindre latente ledetråde i forfatterskaberne som f.eks. utopismen, dialektikken og ambivalensen hos Bauman, den funktionalistiske ordenstænkning, durkheimianismen og de metodiske ansatser hos Goffman samt pragmatismen, den politiske side og problemerne med objektivitet hos Mills. Alle disse aspekter, som er blevet fremdraget som implicite men ikke desto mindre særdeles betydningsfulde, er også bindeled mellem personlig overbevisning og teoretisk udvikling, som et grundigt biografisk eller introducerende og fortolkende arbejde må tage højde for og forsøge at fremdrage. Det er denne ofte penible balancegang og svære kunst mellem at gengive det personlige og det akademiske og at binde det sammen til en helhed, der gør enhver introduktion eller biografi til et vanskeligt projekt, ikke mindst fordi det fordrer et overblik over omfattende mængder af materiale. Som Bauman eksempelvis udtaler i et interview, der på mange måder opsummerer indbegrebet af alle de vanskeligheder, som mit eget arbejde fra tid til anden er stødt på: *“En ph.d.-studerende konfronteres med en skræmmende opgave, når han/hun kæmper for at sammenbinde de arbejder, der er blevet skrevet i efter hinanden følgende årtier af ‘den samme’ forfatters liv og sammenbrygge en følelse, der er fælles for dem alle, eller i det mindste opfinde en antydning af en lige linie i forfatterens snoede intellektuelle vej”* (Bauman & Tester 2001:36-37).

Dette problem, som Bauman skitserer, opstår i og for sig, uanset om man er ph.d.-studerende eller mere skolet forsker – at samle andres arbejder i sammenkøgte skrivelser af introduktionspræget eller avanceret karakter er en udfordring, der rummer mange faglige, fortolknings- og fremstillingsmæssige faldgruber, men som også besidder en vis videnskabelig autoritet, som i adskillige år fremover kan være med til at forme andres forskning og anvendelse, da de kasser, kategorier, taksonomier, fortolkninger, typologier og klassifikationer, man fremlægger, danner præcedens eller bagtæppe for andres forholden sig til eksempelvis Goffman, Mills eller Baumans forfatterskaber. Dette har gjort sig gældende eksempelvis i Talcott Parsons udlægning/oversættelse af Weber til et

amerikansk publikum, Anthony Giddens' samt Peter Berger og Thomas Luckmanns præsentation og påståede genintroduktion af Marx efter i flere årtier at have stået i den sociologiske 'skammekrog', og som adskillige forsøg i de senere år på herhjemme (foranlediget af bl.a. Carsten Bagge Lautsen, Antje Gimmeler, Margareta Bertilsson og Rasmus Willig) at introducere navne som Slavoy Zizek, Hans Joas, Richard Rorty, Robert Merton eller Axel Honneth på vegne af danske forskere alle viser. Derfor er den viden, der tilvejebringes i forfatterbiografier ikke klinisk og neutral men kan få såvel tilsigtede som utilsigtede konsekvenser, da denne viden vil komme til at udgøre en væsentlig del af det sociologiske felt fremover. Den forandrer menneskers/læseres måde at betragte disse forfatters budskaber og teorier på, danner matricer, som man nødvendigvis må forholde sig til men også positioner, som man kan 'skrive sig op mod' og opponere mod, og således bidrage til affattelsen af endnu flere 'bøger om bøger'. Man skal derfor ikke undervurdere (men naturligvis også undlade at overvurdere og selvpromovere) den faglige betydning, som ens biografiske eller introducerende akademiske arbejde kan vise sig at få, og derfor skal man også være sig sin egen rolle, indstilling og funktion bevidst som formidler og fortolker af andres budskaber.

Etiske, moralske og metodiske implikationer af tekstuel feltarbejde

Den narrative sociologi om sociologien, der beskæftiger sig med biografier og introduktioner, har en del til fælles med det feltarbejde, som etnografisk orienterede sociologer bedriver. Som Barney Glaser og Anselm Strauss slog fast i en lidt anden men relateret sammenhæng: "*Når man står blandt bogstakkene i et bibliotek, er man i den metaforiske forstand omgivet af stemmer, der bønfaller om at blive hørt. Enhver bog, tidsskrift eller artikel repræsenterer mindst én person, der er sammenlignelig med antropologens informant eller sociologens interviewperson*" (Glaser & Strauss 1967:163). Den narrative eller biografiske sociologi trækker på en del af de samme metodiske strategier og stadier som feltarbejdet - herunder både på observation, dokumentation, klassifikation, kodning, analyse og konklusion på samme måde som det almindelige kvalitative feltarbejde. Dog er det i forhold til tekstmateriale, at disse stadier gennemgås og

disse strategier anvendes, snarere end i forhold til en empirisk virkelighed 'derude'. Tilsvarende er der også i det tekstuelle feltarbejde diverse fejlkilder og faldgruber, som har en etisk, moralsk eller metodisk implikation eller befinder sig i spændingsfeltet herimellem. Der forekommer således egentlig ikke et markant moralsk skifte, når man som sociolog bevæger sig fra felten udenfor i samfundet til skrivebordet inde på kontoret, men man skal være sig bevidst, at det også i denne form for skrivebordssociologi er nødvendigt at forholde sig til de metodiske fejlkilder og faldgruber, den etik og moral, som fortolkningsarbejdet indebærer.

Et af de hyppigst forekommende problemer relaterer til bias – at forskerens tilstedeværelse enten i teoretisk, metodisk eller moralsk forstand påvirker det vidensprodukt, der skabes gennem forskningen. Der findes (mindst) tre generelle og grundlæggende typer af bias i forskningen, som også gør sig gældende i arbejdet med forfatterskaber. Matthew Miles og Michael Huberman har betegnet disse tre typer som henholdsvis tre typer af bias hos forskeren. For det første 'den holistiske fejlslutning', hvormed forskeren genfortæller begivenheder, som om de var/er mere strukturerede og kongruente, end de egentlig oprindeligt er/var. For det andet 'elite bias', hvormed der henvises til tilbøjeligheden til, at man læner sig mere op af de velinformerede, dominerende og stærke kilder end dem med knap så meget status og magt. Slutteligt 'going native', hvor bias består i, at man mister sit eget oprindelige og ofte udefrakommende perspektiv, fordi man indoptages i, assimileres og naturaliseres til den lokale kultur, man undersøger (Miles & Huberman 1994:260ff). Den hyppigste kilde til bias i det biografiske og introducerende arbejde er formentlig den førstnævnte, hvor man med en nærmest symbolsk vold kan (fejl)tolke eller strømline forfatterskaber på en måde, der strider mod det, som forfatteren selv finder er vigtigt, rigtigt eller repræsentativt for det liv og virke, som han eller hun har gennemgået. Fasedannelserne i forfatterskaber er et eksempel herpå, da de kan rumme en vis struktur og rigiditet, som kun i fortolkningen og ikke i virkeligheden forefindes. Her kan man så indskyde spørgsmålet, om ikke alt er fortolkninger og om ikke alle fortolkninger - selv de mest indsigtfulde og sympatiske - er udtryk for symbolsk vold, men et sådant spørgsmål er umuligt at besvare for nærværende. Elite bias kan også finde sted i fortolkningsarbejdet i den form, at man i sin egen fortolkning og udlægning af et forfatterskab læner sig ukritisk op af dem af de allerede

eksisterende fortolkninger, som man ved, der er knyttet videnskabelig status og en vis objektivitet og/eller autoritet til. Denne form for 'lånte fjer' kan føre til, at man ukritisk og ikke synderligt nyskabende påtager sig andres 'anerkendte' eller 'accepterede' fortolkninger for selv at opnå en vis sikkerhed og status med sin udlægning. Den sidstnævnte type om 'going native' er meget lig det, som jeg andetsteds har betegnet som 'forførelse'; at man bliver forført af sin forsknings subjekter og de følelser, man knytter til vedkommende (jf. Jacobsen & Kristiansen 2001b, kapitel 8, 2003). Denne fare forefindes bestemt også i arbejdet med forfatterskaber, som jeg allerede har indikeret tidligere, hvor man kan føle et så nært og intimt slægtskab med eller sympati for den forfatter, hvis arbejde man fortolker og formidler, at man bliver blind overfor teoretiske inkonsistenser, logiske problemer og tvivlsomme påstande fremført af den pågældende forfatter.

En relateret problemstilling, dog en mere stilistisk faldgrube, som man skal undgå at falde i, er at imitere skrivestilen hos den forfatter, som man skriver om. Herved mister man sit eget personlige præg og påtager sig og imiterer ens idoler, hvilket hverken vidner om selvstændighed eller faglig modenhed. Det er efter min mening vigtigt, at man ikke bidrager til denne sociologiske forherligende heltedyrkelse og idoldyrkelse med sin narrative sociologi. På samme måde som Bauman (1992a) ønsker, at en sociologi om det postmoderne samfund skal undgå at imitere dette samfunds træk – bl.a. fragmentering, relativisme og kontingens - i sit egent videnskabelige virke, på samme måde skal man undgå i sit biografiske arbejde at efterabe sine hovedpersoner, deres stilisme og dårlige vaner. Weber udtrykte dette meget rammende, da han i sin tid konstaterede: *“Såfremt den professionelle tænker overhovedet har en umiddelbar forpligtelse, så er det at opretholde et køligt overblik, når han konfronteres med samtidens fremherskende idealer og om nødvendigt at svømme mod strømmen”* (Weber 1949:47). Med fare for at blive anklaget for at efterabe Weber, så kan jeg kun istemme denne betragtning. Udtrykket 'kill your darlings' får her pludselig en helt ny betydning – man skal respektfuldt sætte sig ind i men ikke slavisk tillægge sig sine biografiske personers vaner, ordbrug, stil m.v. – en vis kritisk distance er såvel nødvendig som frugtbar for den fortolkende forskningsindsats.

Som nævnt er introduktionsskriving og det biografiske arbejde på mange måder som et etnografisk feltarbejde bare i den tekstuelle forstand. Det er

fremmed territorium, man træder ind på, selvom man som regel måske i adskillige år har fulgt og læst den person, hvis arbejde man fortolker. Ens hovedpersoner er som regel forholdsvis tavse informanter bestående af sekundær empiri, hvis tekstuelle udsagn man tolker og analyserer udefra, som man ville gøre med andre informanter fra et empirisk felt. Dagbogsforskningen eller livshistorieforskning er måske det tætteste, man kommer på en lighed, da man også her gennemgår og gengiver et levet livs mønstre og tankers strukturer og udviklinger ud fra skrevne kilder.

Selvom man ikke er ansigt til ansigt med sit forskningssubjekt, så medfører fortolkning, analyse, opsamling, dissektion, formatering, strukturering og videreformidling af vedkommendes arbejde ikke desto mindre en etisk relation. Derfor forefindes der en vis moralsk og etisk vinkel på denne type af tekstuel feltarbejde, som afspejler de etiske hensyn og overvejelser fra det almindelige feltarbejde. Det er dog knap så 'farligt', som mange andre typer af traditionelt feltarbejde, hvor man fysisk bevæger sig ud i virkeligheden med fare for liv og lemmer, og der er derfor ikke tale om, at hverken forskeren eller undersøgelsessubjektet lider fysisk eller psykisk overlast (jf. Jacobsen & Kristiansen 2001b). Faren ligger derimod snarere i fortolknernes validitet, naivitet, normativitet og de subjektive sympatier og tilkendegivelser, der udtrykkes gennem dem - i retfærdiggørelsen af hele den måde, man med sin sociologiske skalpel analytisk 'skærer' et forfatterskab på og måden, hvorpå man gør sig selv enten til talsmand for eller kritiker af vedkommendes arbejde. Her er det efter min mening særligt vigtigt, at man i det tekstuelle feltarbejde, som antropologen Fred Clothey (1988) gør klart, taler *for* men ikke *som* sine informanter, når man af-rapporterer sit arbejde. Dette hænger både sammen med, at man hverken sprogligt eller interessemæssigt imiterer ens hovedperson, da begge dele såvel stilistisk som videnskabeligt kan være en hindring for en vis sund distance, selvstændighed og objektivitet i fortolkningsarbejdet. Når man taler *for* ens undersøgelsessubjekt, så giver man blot lyd og luft til deres tanker, disseminerer dem i fora, hvor de ikke er kendt eller endda til tider miskrediterede og fremstår således som en formidler og fortolker snarere end som et talerør. Hvis man derimod taler *som* sin hovedperson, så bliver læseren i tvivl om, hvem der taler hvornår, og dette drager fortolkningen i tvivl. Det er svært, skal det indrømmes, at undlade at tale *som* sin biografiske hovedperson, særligt da et vis minimum af

sympati, som nævnt tidligere, bør være udgangspunktet for det tekstuelle feltarbejde. Jeg har selv tilstræbt at være mig dette bevidst, at positionere mig i en 'kritisk' position, som dog ikke altid kan opretholdes – særligt hvis ens forfatter netop udtrykker de tanker, som man selv mener er karakteristiske for den sociale verden, som vi lever i. Dog er en måde at undgå at imitere, at tale som ens forfatter, at udtrykke kritiske refleksioner eller forbehold i ens arbejde, hvilket jeg eksempelvis har gjort både i forhold til Bauman (jf. Jacobsen 2003a, kapitel 10) og løbende igennem mit arbejde med Mills, hvor jeg har udtrykt reservationer over hans særdeles politiserede sociologiske praksis (jf. Jacobsen 2000, 2001a).

Udover dette punkt, nævner Clothey hele seks vigtige led i forholdet mellem den fortolkede og fortolkeren i forbindelse med feltarbejdet i fremmede kulturer, som dog fint kan anvendes på det fortolkningsarbejde, som forekommer i udfærdigelsen af biografier og introduktioner: (1) Fortolkeren forsøger i hvert led af fortolkningsprocessen at være sig selv bevidst og forsøger igennem sin dekonstruktion at minimere den indledende orientering, som han eller hun bringer med sig hjemmefra, (2) fortolkeren forsøger at være hensynsfuld overfor den fortolkedes udtryk og meninger, således at disse tydeligt, frivilligt og frit bliver gengivet, (3) fortolkeren kan, når undersøgelsen er afsluttet, søge at anvende sin egen position som en form for 'subjektiv kreativitet' for at klarlægge den fortolkedes perspektiv, (4) fortolkeren forsøger at tage den fortolkedes svar alvorligt, således at tentative hypoteser og diagnoser bliver omstødt eller ændret, når de ikke længere forekommer at kunne understøttes af den forhåndenværende data, (5) fortolkeren forsøger at fremstå som en 'lærende konsulent' for den fortolkede, som man aflægger rapport til eller debriefer efter afsluttet arbejde, og (6) fortolkeren vender efter sit arbejde tilbage til sin egen verden og disciplin igen og taler *for* i stedet for *på vegne af* eller *som* den fortolkede (Clothey 1988:159). Her giver man altså lyd til den fortolkedes perspektiv uden nødvendigvis at være talsmand for vedkommende.

Som man kan se er der tale om en balancegang mellem objektivitet og subjektivitet, distance og nærhed, fortrolighed og sympati, om at gøre sin fortolkning af de fortolkedes selvfortolkning tilgængelig uden for meget bias men stadig med sjæl og indlevelse. Hvor punkterne (4) og (5) af såvel praktiske som etiske årsager ikke umiddelbart forekommer centrale, så er særligt punkt (3) og

betoningen af en 'subjektiv kreativitet' på vegne af fortolkeren væsentligt, da det i det biografiske arbejde og introduktionerne i særlig grad omhandler at 'binde sløjfe', konkludere og udfolde sig til sidst, og i såvel arbejdet med Mills, Goffman og Bauman har særligt det sidste kapitel i hver af de vedlagte udgivelser været forbeholdt og drejet sig om at fremkomme med den sidste ultimative udlægning af det centrale eller essentielle i min egen fortolkning af dem. I forbindelse med Mills var dette netop pointeringen af praksissen som en sociologiske ildsjæl, som han repræsenterede, hvor politik og videnskab smeltede sammen i en særligt 'sociologisk fantasi', der både blev hans kendetegn men også symbolet på hans undergang (Jacobsen 2000:93ff), hos Goffman var det derimod fokuseringen på overskridelsen af induktion-deduktion-dikotomien ved hjælp af abduction, betoningen af det komparative aspekt, fremhævelsen af den sociale synergi samt dyrkelsen af det opdagende aspekt af teoridannelsen, der udgjorde resultatet af en subjektiv kreativitet (Jacobsen & Kristiansen 2002:219ff), mens det hos Bauman drejede sig om at fokusere på det utopiske aspekt, der løber som en rød tråd gennem hans arbejde (Jacobsen 2003a, kapitel 10). Også punkterne (1), (2) og (6) er vigtige, og de er delvist blevet behandlet i det forudgående i forbindelse med diskussionen om sympati og kritik, indlevelse og distance samt slutteligt om, hvorvidt man med sin biografi eller introduktion indskrives selv som et talerør for ens hovedpersons tanker, eller om man i modsat fald snarere fremstår som kritiker.

En anden vigtig etisk, moralsk og metodisk erkendelse er desuden eksistensen og nødvendigheden af en vis fortolkningsmangfoldighed og relativisme i arbejdet med biografier og introduktioner. Enhver introduktion eller biografi har, som en skønlitterær roman, et særligt udtænkt plot, hvorfor sammenstillingen med det narrative aspekt er rammende. Dette plot er et udtryk for meningsfortolkning såvel som praktisk strukturering af teksten – eller hvad man med et webersk udtryk kunne kalde 'værdiorientering'. Horsdal konstaterer, ikke overraskende, at enhver fortælling rummer en fortolkning, der har sin baggrund i forskerens (eller hvad hun kalder fortællerens) værdiorientering: *"Fortælleren, som selekterer og sammenkæder begivenhederne og skaber plottets konfiguration af mening ud fra sin autoritet som fortæller, formidler dermed også en værdimæssig holdning og bedømmelse af det berettede forløb. En anden fortæller ville måske [...] have givet forløbet en anden konfiguration og dermed en*

anden værdiorientering” (Horsdal 1999:48). Der er vist ingen grund til at inkludere dette sidste ‘måske’ - det er tydeligt, at der ikke kun findes én fortælling, den rigtige eller sande fortælling, i sociologien. Fortolkningsflertydighed og fortolkningsmangfoldighed kan både betragtes som en svaghed og en styrke ved det biografiske eller introducerende arbejde. Svagheden ligger tilsyneladende i, at enhver fortolkning kan ende med at være lige så god, korrekt eller sand som alle andre, hvilket fører direkte i relativismens afgrund. Styrken ligger tilsyneladende i en demokratisering af epistemologien, hvor ingen autoritet længere er i stand til a priori at afgøre eller diktere ‘sandheden’, og at det er fortolkningens pragmatiske værdi, der i sidste instans afgør dens grad af anvendelighed og derfor også sandhed.

Min sympati ligger tydeligvis i forhold til styrkerne ved mangfoldigheden af fortolkninger, som diskussionen om sandhed ovenfor illustrerede. Men snare end diskutere det som styrker kontra svagheder, så bør man betragte mangfoldighed, flertydighed, ambivalens og intern konkurrence som en uundgåelig, frugtbar og nødvendig del af enhver fortolkning – hvis der ikke fandtes flertydighed og mangfoldighed, så ville der ikke længere være tale om konkurrerende fortolkninger eller fortolkninger i det hele taget men om uanfægtelige aksiomer. Det er, som Norman K. Denzin slog fast, i sidste instans et spørgsmål om inklusion eller eksklusion:

Fortællinger er således i lighed med de liv, de beretter om, altid åbne, inklusive, flertydige, tilgængelige for flere fortolkninger. Nogle er omfattende, andre er begrænsede. Nogle antager heroiske, eventyrlige proportioner i gruppens kulturelle liv, andre er tragiske, og alt for få er morsomme. Nogle farer afsted og forfalder til hastige konklusioner. De fleste udfolder sig langsomt og vikler sig ud og ind af sig selv, imens mennesker prøver at finde en mening i livet og i de erfaringer, de kalder deres egne (Denzin 1989:81, citeret fra Horsdal 1999:111-112).

Dette gælder bestemt også ved fortolkningerne af de fortællinger, der ikke er vores egne; dem vi fortæller om andre. Selvom de naturligvis skal stræbe efter at være autentiske, så er det også implicit en særdeles subjektiv bedømmelse, der vejleder vurderingen af denne autencitet. Derfor er der nødvendigvis en subjektiv moralsk vurdering og værdiorientering i enhver fortælling og ethvert per-

sonportræt, som også Lawrence-Lightfoot og Hoffmann Davis markerer i deres diskussion af inklusion og eksklusion i fortællinger:

Denne proces med at skabe en fortælling fordrer en vanskelig (til tider en paradoksal) årvågenhed i forhold til empirisk beskrivelse og æstetisk udtryk. Det er en omhyggelig deliberativ proces og en særdeles kreativ en. Data skal nøje gennemgås, hvor man søger efter den historie, der vokser frem af materialet. Der findes dog aldrig kun én historie – mange andre kunne fortælles. Så portrættøren er aktiv i forbindelse med udvælgelsen af de temaer, der vil blive brugt til at fortælle historien, strategisk i forhold til at beslutte fokuseringspunkterne og betoningen, og kreativ angående fastlæggelsen af fortællingens sekvens eller rytme. Det, der udelades, er ofte lige så vigtigt som det, der bliver inkluderet – de ikke udfyldte mellemrum og tavshederne former også historien (Lawrence-Lightfoot & Hoffmann Davis 1997:12).

Dette er en af de primære årsager til den tidligere omtalte konkurrence inden for skabelsen af biografier og introduktioner – at hver forfatter vælger *sin* individuelle indfaldsvinkel, *sit* særlige fokus og *sin* egen unikke fortællerstil ud fra både en aktiv, strategisk og æstetisk indstilling. Den relative status af og succes for disse konkurrerende perspektiver bestemmes som regel af den sociale, historiske, politiske og intellektuelle kontekst, hvori kampen mellem dem afgøres. Tag som markant eksempel Marx, der i store perioder af det 20. århundrede i den vestlige verden blev betragtet som eksponent for en økonomisk determinisme, sovjetmarxisme og strukturtænkning, men som med den kritiske teoris opkomst i 1960'erne snarere blev anset og 'omkalfatret' som en eksponent for en udpræget humanisme, politisk utopisme og subjektivisme. Konkurrence og kontrastering mellem subjektive fortolkninger om en objektiv status er således et kendetegn, der også har en etisk betydning og moralsk baggrund, men som befinder sig uden for rækkevidden af den enkelte forfatter af biografier og introduktioner, der derfor blot må afvente receptionen og bedømmelsen af sit arbejde af den faglige omverden, som vedkommende er del af. På grund af den fortolkningsflertydighed og mangfoldigheden af konkurrerende perspektiver og udlægninger, så risikerer denne form for teoretisk og genealogisk arbejde at blive diskrediteret og desavoueret. Der kan som konsekvens opstå tvivl om den vi-

denskabelige kvalitet og værdi af endnu en fortolkning, der føjes til det allerede omfattende eksisterende apparat af fortolkninger og fortolkninger af fortolkninger. Som Ken Menzies gør opmærksom på, så kan den forfatter, der beskæftiger sig med teorier og rekonstruktionen af og indholdet heri komme til at blive betegnet som en slags 'spåmand', der kigger i krystalkuglen og netop kun ser dét, han selv har lyst til:

Mange bøger om sociologisk teori bliver udarbejdet stort set på baggrund af forfatterens læsning af utallige andre bøger og artikler om teori. Forfatteren definerer præcist, hvad andre teoretikere mener i deres arbejder - uklarheder bliver klargjort og begreber omdefinert [...] Resultatet sammenlignes og kontrasteres med andres teorier og kan meget vel vise sig at være elegant. Dog er forholdet og relevansen af den teori, man har produceret, til samtidens forskning ret vag. Resultatet, for at overdrive, er som en krydsning mellem litteraturkritik og videnskabsfilosofi skrevet af en småmand i en sociologs klæder (Menzies 1982:ix).

Problemet skal naturligvis lokaliseres deri, at det praktisk talt nærmest er umuligt at verificere eller falsificere en teoretisk fortolkning eller biografisk gengivelse, og derfor må den videnskabelige værdi, som antydtes ovenfor, ligge i den pragmatiske anvendelsesværdi, som ens arbejde bibringer den disciplin, man repræsenterer. På den baggrund har en af de primære kriterier for mit eget introducerende og biografiske arbejde netop været at bidrage på områder, hvor der på dansk sociologisk grund indtil videre kun har været meget få eller slet ingen eksisterende fortolkninger, biografier eller introduktioner. Hverken Mills, Goffman eller Bauman har indtil videre opnået den store bevågenhed i form af biografier eller introduktioner inden for dansk sociologi, selvom de hyppigt citeres, omtales og anvendes både af forskere og studerende.

Biografier kan derfor tjene både som en akademiske 'aha-oplevelse' som fremstå som videnskabeligt demokratiserende arbejder. Aha-oplevelsen ligger i, at man bliver gjort bekendt med nuancer, fortolkninger, dybder og facetter i forfatterskaber, man tidligere var uvidende om, uden at man som udgangspunkt selv skal grave i forfatterskabet, der ofte kan være et omfattende bekendtskab. Hermed ikke være sagt, at man ikke bør konsultere originalværkerne, men biografier og introduktioner kan tjene som retningsgivende vejledninger for, hvor

man selv kan dykke ned. Samtidig kan sociologiske biografier og introduktioner tjene som fødselshjælpere for udbredelsen af kendskabet til tanker, teorier og forestillinger, som ellers ufrugtbart ville ligge ukendt og uanvendt hen. Som en sociologisk snebold kan ens biografier og introduktioner således påvirke og inspirere andre, kolleger, studerende eller udenforstående, og hvirvle dem med sig.

Derfor findes der også en vis oplysende og måske endda demokratiserende effekt i at udarbejde materialer om og udbrede kendskabet til en bred vifte af tænkere. Som Dominique Bouchet ganske rammende og rigtigt for nylig bemærkede: *“Intet er farligere end en idé, når man kun har én, og intet er farligere end en guru, når man ligeledes kun har én. Det er undren, de mange idéer, de mange mestre, de mange kritiske syn, som samfundet og den sociologiske fantasi ernærer sig af”* (Bouchet 2003:237).¹² Man kan få åbnet øjnene for den sociologiske fantasi, for mangfoldigheden og flertydigheden af fortolkningsmuligheder, indsigter og empiriske anvendelsesmuligheder, som et spektrum af sociologiske tænkere repræsenterer, ved først at give sig i kast med en allerede fordøjet, fortolket og fortættet introduktion til deres overordnede perspektiv eller mere specifikke sider, hvilket biografier eller introduktioner netop er i stand til. Kendskabet gennem læsning, dissektion og analyse af flere forskellige forfatterskabet bidrager til en perspektivrighed, som sociologer kan nyde godt af, og som kan tjene som en kilde til såvel kritisk debat som konstruktiv dialog internt i en videnskab.

Ved at læse og behandle én forfatters produktion, kommer man nemlig samtidig automatisk ud i ofte at skulle forholde sig til større og større områder af det disciplinære landskab, som vedkommende skrev indenfor eller forholdt sig til. Eksempelvis affødte min læsning af Mills særligt en større forståelse af 1950'ernes amerikanske sociologiske miljø og mange af de konflikter, der latent

¹² En tilsvarende argumentation blev fremført for mange år siden af den amerikanske sociolog Sherman W. Lawrence, da han konstaterede følgende: *“Såfremt fremvæksten af det ene eller andet af paradigmerne har betydning for, hvordan sociologien udvikler sig, eller hvordan den former samfundspolitikken, så er studerende moralsk forpligtede [...] til at give hvert paradigme en fair chance. For fuldt ud at vide, hvad jeg foretager mig, er jeg nødt til at vide, hvad jeg ikke foretager mig. Jeg er med andre ord nødt til at kende til omkostningerne. Og derfor må jeg læse de store klassikere”* (Sherman 1974:180). Det er kun ved at give hvert paradigme ørenlyd, at sociologiens mangfoldighed kan komme til udtryk – og det gælder såvel studerende som skolede forskere, hvis man skal undgå snæversyn eller systematisk ensidighed.

lurede under den konsensusprægede overflade. Derudover blev jeg bevidstgjort om den betændte men godt skjulte politiske dagsorden, der gennemsyrede den amerikanske koldkrigs politik, hvor en fasttømet 'magtelite' bag den demokratiske overflade styrede samfundet og om de nye stratifikationsformer, som det amerikanske samfund bød på selv i en tilsyneladende overflodstid. Læsningen af Goffman rettede derimod min opmærksomhed mod mange af de mere uanselige og mikroskopiske aspekter af samhandlingen i samtidens U.S.A., de uskrevne etiketter, der gjorde sig gældende og sanktionerne, der blev implementeret for brud herpå. Samtidig blev man klar over, hvor langt væk fra mange af disse samhandlingsformer, vi befinder os i dag, men også hvor meget, der stadig forekommer uforandret. Ydermere fik jeg et indblik i variationen i hele det fremvoksende interaktionistiske paradigme, som Goffman behændigt trak på i sine egne arbejder fra slutningen af 1950'erne og frem, hvilket kastede frugter af i forhold til at opnå et bedre kendskab til interessante men ofte glemte sociologiske mikroanalyser. Fra Bauman, og på grund af hans særlige personlige og geografiske baggrund, fik jeg et levende indblik i den store stolte sociologiske tradition fra Polen, men også i det liv, som en sociolog i eksil gennemlever, hvor ingen steder er hjemme, men hvor man alle steder er fremmede. Desuden bevirkede en granskning af Bauman en forståelse af den moralske mission, som sociologien kan være bærer af, og som både rummer potentialer og problemer. Den ofte esoteriske indsigt, man opnår ved at nærlæse og dybdeanalysere forfatterskaber, giver således såvel indblik i sociologien som videnskab som i det omkringliggende miljø og samfund, som disse tænkere levede i og forholdt sig til. Man beskriver og fortolker derfor ikke blot 'hovedpersonen' selv men også dennes protagonister og antagonister i den akademiske verden og det omkringliggende samfunds strukturer og tidsånd. Det er derfor, at det er vigtigt at trække de synlige og usynlige tråde mellem den ene tænker og hans eller hendes akademiske og sociale omgivelser i det rekonstruerende og dekonstruerende arbejde, man udfører, når man beskæftiger sig med det narrative aspekt, som jeg var inde på i beskrivelsen af mødet mellem personlig baggrund og social kontekst.

Jeg startede denne synopsis med indledningsvist at sige, at der i dag skrives mange 'bøger om bøger' inden for sociologien – altså bøger, der som udgangspunkt beskæftiger sig med andre sociologers allerede eksisterende bøger –

fortolkninger og analyser heraf. Denne ‘sociologiske syge’ om man vil, affødt af den ‘biografiske vending’, er dog kun ny i den forstand, at den nu er vendt indad mod sociologien selv, hvor den tidligere var rettet mod den ydre sociale verden. Den er udtryk for en udbredt senmoderne sociologisk selvrefleksivitet, der ofte får sociologer til ofte at tilbringe mere tid på at analysere og dissekere hinandens arbejder ved skrivebordet end på at drage ud og opdage eller genopdage den empiriske virkelighed. Det er på denne baggrund, at nutidens utallige introduktioner til og biografier om sociologer skal ses. Det er dog også en naturlig forlængelse af sociologiens almindelige interesse for fortællinger, for det narrative aspekt og for en forståelse af sin egen praksis. Som Bauman rigtigt bemærker, så er “*alle humanvidenskaberne udgør, og sociologien er ingen undtagelse, mødestedet for fortællinger; eller de er snarere fortællinger om fortællinger*” (Bauman 1998:47). Det er disse fortællinger om fortællinger, som både forskning og formidling af den kan drage nytte af.

Forskning og formidling – forskellige men forbundne anvendelsessfærer

Der har igennem en årrække været en stigende fokusering på universiteterne på at forene to hidtil tilsyneladende adskilte domæner – forskning og formidling (også kaldet undervisning). Denne fokusering er dog faktisk ingenlunde ny, da universiteterne, til forskel fra forskningsinstitutterne, pr. definition er pålagt undervisningsforpligtelse og den enkelte forsker besidder en undervisningsret udover forskningsdelen (jf. Fink, Kjærgaard, Kragh & Kristensen 2003:14ff), men det tilsyneladende nye ligger i de omfattende økonomiske og menneskelige ressourcer, som anvendes på det pædagogiske felt, hvilket håndgribeligt kommer til udtryk i skabelsen af pædagogiske videnscentre og universiteter, hvor læring, didaktik og foreningen af forskning og formidling er i højsædet. Hvor forskningsdelen for mange tidligere har fremstået som den akademiske udfordring par excellence, så har undervisnings- og formidlingsdelen, til trods for sin position for mange som pædagogisk udfordring, ikke opnået samme akademisk status som forskningen, hvilket kan skyldes, at akademisk status i vid udstrækning vurderes og meriteres i forhold til publiceringsaktivitet snarere end undervisningsopgaver. Det har hersket en implicit antagelse, at forskning har været en

mere fornem og karrierefremmende form for videnskabelig praksis end undervisning, der som regel kunne overlades til enten yngre uprøvede kræfter eller til ældre afgangende kolleger, hvis publiceringsaktivitet alligevel var for nedadgående. De senere år har dog, bl.a. foranlediget af forskning fra en del særlige centre i tilknytning til universiteterne med kompetencer i læring, didaktik og pædagogik, sat fornyet fokus på, at forskning og undervisning i forening kan være gensidigt berigende aktiviteter. Mange vil hævde, at man blot forsøger at genopdage den dybe tallerken, men det er blevet påpeget, at den gode undervisning kan tage afsæt i forskning og vice versa, som det måske altid har været intentionen. Man har således gjort meget for at pointere, at de to domæner kan og bør forenes, hvorved de ikke rendyrkes hver for sig som isolerede og statiske størrelser, men derimod integreres med hinanden med muligheden for at opnå positive resultater for begge sfærer. Det er min opfattelse, at den synergieffekt, som latent venter på at blive udløst i foreningen af forskning og undervisning, kan netop i vid udstrækning realiseres gennem at arbejde med narrativ sociologi forstået som biografier og introduktioner, hvor man anvender sin forskningsmæssige interesse for forfatterskaber og deres fortolkninger i undervisningssammenhænge, og hvor disse undervisningssammenhænge samtidig gør en bevidst om og opmærksom på, hvad de studerende mangler af kursuslitteratur, og hvor en formidlingsindsats er nødvendig.

Netop arbejdet med biografier og introduktioner har således personlig givet mig mulighed for at få de to fremtrædende og nærmest forjættede formål med akademisk praksis på universiteter – ‘forskningsbaseret undervisning’ og ‘undervisningsbaseret forskning’ – til at mødes og til gensidigt at berige hinanden i min egen akademiske karriere. Med den førstnævnte af disse to formål om forskningsbaseret undervisning menes, at undervisningen er funderet på eller tager sit afsæt i resultater fremkommet gennem forskning og gerne forskning foretaget af den selv samme forelæser, som forestår undervisningen. Hermed kan undervisningssituationen afspejle en faglig kompetence, personlig indlevelse og et intimt kendskab til data eller teori, som de studerende kan have gavn af, i stedet for at forelæsninger tager udgangspunkt i teorier eller perspektiver, som end ikke forelæseren selv er fortrolig med. Sidstnævnte formål om undervisningsbaseret forskning omhandler derimod forskningsaktivitet, der tager sit afsæt i den daglige undervisning og de behov, som de studerende her måtte have i

forhold til læring, pædagogisk fremstilling og didaktisk formidling, hvor undervisningen ikke hviler i sig selv men derimod sigter mod også at berige forskningen om læreprocesser og kompetenceudvikling. Forskningsbaseret undervisning drejer sig således som regel om i undervisningen at videreformidle forskningsresultater, mens undervisningsbaseret forskning fokuserer på læring og kompetenceudvikling hos de studerende. Til trods for at de ofte fremstilles som diametrale modsætninger, så behøver der ikke være tale om modpoler men snarere om to tilgange til forskning og undervisning, der betoner forskellige sider af det akademiske arbejdsliv. Det er min klare opfattelse, at en rendyrket fokusering på blot den ene af disse to formål ikke er tilstrækkelig til at opfylde formålet med at være en god underviser og god forsker på en og samme tid (jf. Jacobsen 2003j). Biografiskrivning, introduktioner og afdækning af forfatterskabers form, indhold, udvikling, virke og potentiale er således en vigtig kilde, der kan trækkes på, af en selv såvel som af andre, til at gøre undervisning både mere fagligt og substantielt underbygget og gøre, at den er funderet i egen forskning med de pågældende traditioner, paradigmer eller personers teoretiske bidrag, som ens undervisning ofte alligevel tager sit afsæt i, men hvor man ikke har et sammenhængende skriftligt materiale.

Også adskillige andre har fået øje på det potentiale for såvel forskning som undervisning i forening, der ligger i arbejdet med narrativer i almindelighed. Horsdal (1999:148ff) gør således opmærksom på den undervisningsmæssige værdi såvel som den forskningsmæssige kvalitet, der ligger i at arbejde med det narrative aspekt i akademiske udgivelser. I den første henseende tjener fortællinger, som biografier og introduktioner, læringsmæssige formål, åbner for dialog, fortolkning og udgør kilder til konkret viden. Desuden kan de ofte anvendes direkte i undervisnings- eller projektskrivningssammenhænge både af undervisere og studerende til at dokumentere, underbygge, nuancere eller perspektivere eller blot til at tilvejebringe en tilgængelig fortolkningsramme, som de studerende enten kan godtage, modificere eller kritisk afvise. Det meste af den ovenstående synopsis har beskæftiget sig med den forskningsmæssige kvalitet af, men jeg vil gerne understrege, at den undervisningsmæssige side også kan have gavn af den narrative sociologi om sociologien. På den forskningsmæssige side er der ingen tvivl om, som jeg har forsøgt at dokumentere, at en narrativ indgangsvinkel kan berige eksisterende fortolkninger, læsninger og forståelser

af forfatterskaber og måske endda medføre en renæssance for dem, en ny forståelse af og indsigt i dem eller måske endda til en fornyet praktisk anvendelse og applikation af deres teoretiske ramme eller empiriske fund. En yderligere styrke ved den narrative sociologi anvendt på sociologien selv er, at den samtidig med at udgøre formidling af andres forskning også er en præsentation af egne fortolkninger og forståelser heraf – derved sætter man såvel ens hovedperson på landkortet (og på højkant) som ens egen forståelse af denne persons virke. Til trods for denne meget optimistiske værdsættelse af det narrative aspekt, så kan det dog ikke anvendes til alt, og Horsdal gør opmærksom på i forbindelse med arbejdet med almindelige menneskers livshistorier, at *“når man arbejder med livshistorier i forskningsmæssig sammenhæng, er det vigtigt at gøre sig klart, hvad der er livshistoriernes styrke, og hvad de kun i begrænset omfang kan bruges til”* (Horsdal 1999:155). Begrænsningerne, også for den narrative sociologi om sociologien, består i, at livshistorier, fortolkninger, introduktioner m.v. som regel har karakter af at være skolastiske, verdensfjerne, abstrakte, teoretiske, esoteriske, indforståede eksegeser, der som regel ikke har den store indvirkning på den sociale virkelighed. Det er skrivebordssociologi (af værste skuffe vil nogle hævde), der blot forherliger sig selv men egentlig hverken beriger eller involverer den sociale verden, som den faktisk skulle undersøge. Som jeg har forsøgt at vise ovenfor, så kan den narrative sociologi om sociologien både påvirke undervisning og forskning, hvilket på sigt også indirekte kan påvirke den virkelighed, som disse to domæner retter sig mod.

Visheden om styrker og begrænsninger er derfor vigtige at holde sig for øje, når man arbejder med biografier og introduktioner, og jeg betragter det som et i udpræget grad vigtigt arbejde at bygge bro mellem undervisning og forskning på én og samme tid. Uanset om det er noget man som universitetsansat har pligt eller ret til, så er der trods alt forskel på det engagement og den indlevelse, hvormed man griber denne del af sit virke an. Hvor forskning og dens formidling til offentligheden ofte kan antage karakter af at ville promovere forskeren selv, så er undervisning derimod rettet mod netop at ville tilgodese andre og tjene deres interesser i og ønsker om indsigt og viden. I den narrative sociologi kan disse to aspirationer forenes, og der findes således efter min mening potentielt noget altruistisk, ydmygt og uselvisk i at formidle fortællinger, som Joseph Featherstone også slog fast:

Fortællinger har en særlig betydning i de menneskers liv, hvis arbejde består af at hjælpe andre. Dette er, når alt kommer til alt, hvad de store formidlere altid har gjort [...] Det er på tide, at vi retter fokus mod den betydelige kendsgerning, at undervisere [...] når frem til kernen i deres virke – sagens moralske og praktiske kerne – ved at fortælle historier. Vi har behov for flere fortællinger om undervisere, og vi har brug for at præge større dele af underviseres uddannelse i form af fortællinger [...] Det narrative er ikke blot anvendeligt til at beskrive underviseres arbejde, men undervisning er i sig selv fortælling. Gode undervisere er kulturens historiefortællere. Underviserer afslører gennem fortællingen omfattende sandheder og komplekse betydninger. Alle undervisere er fortællere i og med, at de er den menneskelige intentionalitets kunstnere, der forsøger at skabe et læringsfællesskab omkring et genstandsfelt, og ved at overtale deres studerende til selv at blive fortællere af bedre historier og skabere af nye betydninger. Historiefortælling er i sit væsen udstyret med en vis ydmyghed (Featherstone 1989:377-378).

Til trods for sin iboende 'ydmyghed', så er der dog en hel del håndgribelige gevinster at hente ved at arbejde akademisk med forfatterskildringer, introduktioner, biografier etc. Det 'læringsfællesskab', der udspringer af arbejdet med biografier og introduktioner, er nemlig særdeles frugtbart, og forener underviser og studerende, teori og praksis, forskning og undervisning – men det forener også internt i disse grupper. Herigennem er det således for det første muligt at skabe en nær relation mellem den teoretisk orienterede forfatter af en biografi eller introduktion og så de kolleger eller studerende, der senere anvender den i deres respektive undervisnings- eller projektsammenhæng. Man kommer som studerende personligt tæt på kilden til fortolkning og formidling i stedet for, at man befinder sig i et elfenbenstårn langt væk, og det kan være frugtbart for begge parter. For det andet giver det også mulighed for at knytte de teorier, der behandles i en narrativ sociologi, sammen med den daglige praksis, som enten studerende eller andre aktører, der arbejder empirisk eller praktisk med problemstillinger, forestår. Hermed kan praktikere i lettilgængelig form holdes ajour med nye teoretiske gennembrud eller nye fortolkninger i de videnskaber, de trækker på, samtidig med at den teoretisk arbejdende forsker kan få fornøjelsen af at se en praktisk anvendelse af sin egen formidlede fortolkning. Slutteligt

kan der som nævnt bygges bro mellem forskning og undervisning, hvor begge domæner nyder gavn af den personlige og narrative vinkel, som studerende såvel som undervisere kan drage nytte af.

Ydermere, og som en sidste ekstra bonus, kan teorigennemgange, biografier og introduktioner også tjene som springbræt for teoridannelse og begrebsmæssig nyudvikling. Her vil nogen mene, at man ender i en teoretisk ond cirkel, der bider sig selv i halen, og ikke kommer ud af stedet, mens andre er af den opfattelse, at denne form for teoretisk sofistisering, modificering og raffinement er en nødvendig og naturlig del af videnskabens fremskridt, udvikling og modning. Som Newton sagde, så stod han på skuldrene af kæmper. På samme måde med os andre. Vi kan kun komme videre, når vi har fordøjet, forstået og fortolket de eksisterende begreber og teorier og forsøgt os med at videreformidle dem til nye generationer af sociologer.

At forene alle disse forskellige formål er en balancegang og et dilemma, der stiller store krav til den, der ønsker at praktisere narrativ sociologi anvendt på sociologiens egne livshistorier. Det store spørgsmål, dyret i den narrative sociologis 'åbenbaring', der vedbliver med at spørge i baggrunden, når man skriver biografier og introduktioner, er, hvordan man skriver på en måde, der både kan tjene forsknings- og undervisningsformål, der både er indlevende og distanceret, der er fagligt forsvarligt såvel som personligt stimulerende? Mills kom, via indsigter fra en ligesindet kollega, frem til et konstruktivt forslag, som i det mindste har givet mening i mit eget arbejde med at skrive introducerende biografier men også i senere anvendelse i anden forskning og undervisning:

Ét svar stammer fra min kollega Lionel Trilling, der har givet mig tilladelse til at viderebringe det. Du skal forestille dig, at du er blevet bedt om at holde en forelæsning om et emne, du ved meget om, for et publikum bestående af lærere og studerende fra samtlige fakulteter på et førende universitet plus en gruppe interesserede mennesker fra en nærliggende storby. Forestil dig, at du står overfor et sådant publikum, og at disse mennesker har ret til at få noget at vide om emnet. Dernæst forestiller du dig, at du gerne vil bibringe dem denne viden – og så begynder du at skrive (Mills 1959:221).

Dette er en meget rammende gengivelse af den mentale drivkraft og ånd, der i efterhånden en vis årrække har stimuleret mit arbejde med at forfatte introduktioner og biografier; fordi jeg har ønsket at videreformidle det budskab, som disse tænkere repræsenterer, og fordi jeg føler, at den sociologiske offentlighed (både eksperter og novicer) har en ret, nej faktisk en forpligtelse til at vide noget mere herom. Det er efter min mening vigtigt, at sociologien vedvarende holdes ajour med sit eget ophav, og at gårsdagens sociologiske indsigter ikke går i glemmebogen på grund af, at der hele tiden skrives nye bøger og opfindes nye perspektiver. Det ville betyde, at vi ofte skulle starte forfra, selvom en platform allerede eksisterede, hvorfra vi kunne tage et mere kvalificeret afsæt i vores eget arbejde. Hvem af os kender ikke den oplevelse, man kan have, når man som sociolog igennem sit arbejde pludselig tror eller forledes til at tro, at man har opdaget noget helt nyt eller har opfundet en helt ny teoretisk referenceramme eller en ny empirisk sammenhæng? Ved en senere lejlighed eller nærmere eftersyn viser det sig så, at en eller anden kendt eller ukendt sociolog allerede tyve, tredive, fyrre eller flere år tidligere allerede havde beskæftiget sig med samme problemstilling og var kommet frem til samme resultat. Kun ens uvidenhed eller begrænsede indsigt var årsag til, at man blev forledt til at tro, at man faktisk havde fundet de vise sten. Det er ved at genopdage sin sociologiske fortid med jævne mellemrum, at dette kan undgås, at vores stolte sociologiske arv kan holdes i live og vores sociologiske sanser kumulativt og kontinuerligt kan skærpes. I dette arbejde med at bringe klassikerne tilbage til live er den narrative sociologi med sine biografier og introduktioner et vigtigt redskab.

Kunsten at holde liv i de sociologiske klassikere og lade klassikerne holde liv i sociologien

Disse betragtninger og overvejelser bringer mig til et forsøg på at opsamle og perspektivere de ovenstående punkter, der rummer mange forskellige aspekter og vinkler, som forholder sig til den videnskabelige værdi af en narrativ sociologi om sociologien selv. Formålet med introduktioner og biografier, udover den omtalte forsknings- og undervisningsmæssige gevinst består i, at man vækker til vedvarende fagligt engagement, og at man viser, at en mangfoldighed af fortolkninger af teoretisk arbejde er mulige og uundgåelige, og at disse kan ind-

gå i en konstruktiv faglig dialog med hinanden, der kan være fremmende for såvel et fremtidigt teoretisk raffinement som for empirisk forskning. Der ligger således en ansporing til debat, diskussion og en mulighed for dissens i denne type af arbejde, fordi det viser fortolkningernes mangfoldighed og relativitet men også, hvordan man kan drage nytte af disse mange udlægninger. Jeg forholder mig i denne konklusion derfor til den tyske forfatter Hermann Hesse (1955), der i et berømt efterskrift til sin roman *Steppeulven* efter en voldsom polemik om, hvordan bogens afslutning skulle forstås, skrev, at han ikke ønskede at diktere for læseren, hvordan hans bog skulle opfattes og vurderes, men at han ville lade læseren selv gøre sine individuelle betragtninger og drage konsekvenserne heraf. Han skrev: “*Jeg kan og vil naturligvis ikke foreskrive læserne, hvordan de skal forstå min fortælling. Måtte enhver få det ud af den, som bedst passer for ham og er ham mest tjenligt!*” (Hesse 1955:218). Dette er særdeles farligt tæt på en total relativisme (men også pluralisme), hvor *anything goes*, som man givetvis kan slippe væk med inden for skønlitteratur men næppe inden for en videnskabsdisciplin som sociologien.

Derfor bør (og kan) man efter denne gennemgang opstille nogle kvalitetskriterier for det videnskabelige arbejde med biografier og introduktioner. Selvom jeg tidligere i denne synopsis har afvist en søgen efter den ‘store sandhed’ som en anvendelig rettesnor for ens sociologiske arbejde, så tager nogle af disse nedenstående fire kvalitetskriterier ikke desto mindre deres afsæt i en traditionel filosofisk diskussion om netop sandhedens væsen, omend disse sandhedsforestillinger blot har været inspirationskilder. For det første bør man vurdere enhver type videnskabeligt arbejde (og herunder også det jeg har bedrevet) ud fra, hvorvidt det er *konsistent*. Med konsistens menes, at der er en vis lige logisk linie i arbejdet, og at der ikke forekommer interne modsætninger igennem processen, der får læseren til at tvivle på, hvorvidt man har tolket forkert. Det er eksempelvis ikke konsistent, hvis man indledningsvist betegner sin forfatter strukturfunksionalist for senere at indikere, at vedkommende faktisk er symbolsk interaktionist (i det mindste uden at klargøre og retfærdiggøre, hvorfor sådan en radikal omfortolkning er på sin plads), eller hævde at eksempelvis Habermas intet betød for vedkommendes arbejde, for senere at vise, hvordan en forståelse af Habermas løber som en rød tråd gennem forfatterskabet. For det andet bør man, og dette hænger sammen med det tidligere kriterium, vurdere det

arbejdet, der er udført, med hensyn til *kohærens*, hvilket vil sige, om det besidder en sammenhængende karakter. Her er system vigtigt – er det en systematisk og sammenhængende gennemgang, man har foretaget, eller forekommer den fragmentarisk og byggende på kursorisk læsning? Disposition og komposition er her være vigtigt – en komposition, der bygger på et overblik over ens felt, som afspejles i arbejdet. I begge de ovenstående kriterier er det således det helhedsindtryk, man får, der er afgørende for, hvorvidt man mener, at der er tale om kvalitetsarbejde eller ej. For det tredje kan man dog også vurdere det ud fra et kriterium om *korrespondance*. Hermed menes, hvorvidt det afrapporterede stemmer overens med virkeligheden og hvorvidt virkeligheden kan verificere det, man hævder er sandt ud fra princippet om *veritas est adaequatio rei et intellectus*; at sandheden skal findes i overensstemmelsen mellem virkeligheden (tingenes verden) og intellektet. Dette kvalitetskriterium er naturligvis svært at efterleve i forhold til fortolkninger i biografier, da disse, som jeg har vist, er subjektive intellektuelle forståelser og afhængige af det perspektiv, man anlægger. Korrespondance skal - udover i forhold til en korrekt gengivelse af de faktuelle sider ved ens forfatter – dog også bedømmes ud fra, om den læsning af teorier, som man har gjort sig, faktisk er at genfinde i de teorier, man refererer til – der skal således være en overensstemmelse, ja, næsten en vis identitet, mellem ens præsentation af en tænkers tanker, og så den fremlæggelse i tekst, som forfatteren selv har forestået. Her når man dog atter ind i en gråzone, der hænger sammen med fortolkningsproblematikken. Slutteligt kan og bør man også vurdere denne type af videnskabeligt arbejde ud fra, hvad jeg vil betegne som *komparative fordele*. Man kan stille sig spørgsmålet, hvad denne biografi eller introduktion bidrog med, som man ikke allerede vidste i forvejen? Hvorfor, eller hvordan, er den bedre (eller dårligere end andre tilsvarende eksisterende udgivelser på markedet? Der er her med andre ord tale om en slags pragmatisk anvendelsesprincip byggende på en tankegang om videnskabelige fremskridt som værende nyttige, nyskabende, innovative eller kreative. Det gode videnskabelige arbejde skal således gerne tage os et skridt videre – også selvom det kun er et lille skridt.¹³ Det er vigtigt at notere sig, at disse fire kvalitetskriterier ikke kun

¹³ De omtalte fire kriterier er naturligvis ikke udtømmende for vurderingen af videnskabelig kvalitet eller 'sandhed'. Ej heller er de udtryk for en filosofisk læsning af eksisterende sandhedsteorier, hvorfor de heller ikke er udtømmende for de sidstnævnte, som bl.a. også inkluderer kriterier vedrørende *semantik*, *evidens*, *konsensus* og *redundans* (jf. Skirbekk 1977). Sær-

ensidigt drejer sig om enten form eller indhold men om kombinationen af disse – det er både det faglige niveau og det faktuelle indhold som sproglig æstetik, nuancer og sans for detaljen, der danner baggrunden for ens helhedsindtryk og den efterfølgende vurdering, man fremkommer med.

Selvom intentionerne i forordene, indledningerne og konklusionerne til mine arbejder om Mills, Goffman og Bauman alle indskriver sig i en åben (nogle vil sige relativistisk, andre pluralistisk) fortolkningsforståelse af forfatterskaber, så skal vi naturligvis passe på, at vi ikke kommer farligt tæt på den ekstreme relativismens afgrund, hvor al viden bliver enten lige gyldig og derfor lige-gyldig, men samtidig bør vi nu også have opgivet enhver illusion om, at vi i sociologien i almindelighed og den narrative del heraf i særdeleshed tilvejebringer viden, der er 'objektiv' i den naturvidenskabelige forstand. Dette relative aspekt gør sig nemlig særligt gældende i arbejdet med biografier og introduktioner, som ganske vist indeholder visse objektive fakta om personers liv og levned, men som samtidig også rummer subjektive fortolkninger af undertoner og overtoner i forfatterskaber. Konkurrencen mellem fortolkninger af forfatterskabet er derfor ikke et sygdomstegn men et sundhedstegn på en videnskab, der er refleksiv omkring sit eget virke – også på det teoretiske plan – og det er min forhåbning, at mit arbejde har bidraget såvel til denne refleksivitet som til, at sociologer vil blive klar over det faglige potentiale, som ligger og venter på at blive opdaget og anvendt.

Udover stimuleringen af intern faglig dialog om, demokratisering af og debat over fortolkninger, så ligger der også i den nye mangfoldighed et billede på sociologiens transformerede status i forhold til samfundet og dens egen videnskabelige selvopfattelse, som jeg har beskæftiget mig med mere dybtgående andetsteds (Jacobsen 2003h, 2004b). Dette kan i grove træk betegnes som en transformation fra et udpræget moderne til et lige så udpræget postmoderne

ligt konsensusprincippet finder jeg vanskeligt eller problematisk at applicere på biografisk arbejde, da kvaliteten således skulle vurderes ud fra, hvorvidt man i sin udlægning og præsentation er på linie med andre tidligere fortolkninger, og derved kunne man sige, at ens biografi eller introduktion mister sin egen eksistensberettigelse. Selvom det naturligvis er nødvendigt, naturligt og påkrævet, at man orienterer sig i andres allerede eksisterende biografier og introduktioner, som jeg også selv har gjort, så skal man dog være varsom med, at disse ikke bliver autoritative rettesnore for ens egen læsning og udlægning. Faktisk kan konsensusprincippet vise sig at være direkte i modstrid med princippet om komparative fordele, hvor det bl.a. er den pragmatiske nytte og nyskabelse, der er det centrale.

samfund, fra en modernistisk videnskab til en postmodernistisk, hvor relative-ring, kompleksitet og mangfoldighed af konkurrerende fortolkninger har erstattet troen på egen ufejlbarlighed, forudsigelsesevne, søgen efter lovmæssigheder om det sociale liv og en videnskabelig indgriben i den sociale verdens virkemåde for at opnå et ønsket resultat. Jeg har også lidt slagordsagtigt betegnet dette som en transformation fra sociologisk fundamentalisme og fanatisme til sociologisk fantasi, hvor denne fantasi netop ikke betyder en ukritisk overtagelse af den klassiske sociologiske traditions problemstillinger men evnen til aktivt at anvende de indsigter fra sociologiens store fortid, der stadig er anvendelige, hvis ikke påkrævede, selv i dagens sociologi (Bauman 1993; Jacobsen 2003). At skrive bøger om bøger kan således ses som en tilbagetrækning fra de modernistiske ambitioner om at forme og determinere den sociale verdens udvikling og som en erkendelse af, at sociologien vedvarende bør stille spørgsmålstejn ved sig selv, sine egne mål og midler.¹⁴ Bauman (1987) betegner denne forandring som en, hvor sociologen tidligere fremstod som 'lovgivere' af den store Sandhed til en ny situation, hvor sociologer snarere virker som 'fortolkere' af en kompleks og foranderlig social virkelighed bestående af multiple mulige små sandheder. Denne nye fortolkningskunst gælder tilsyneladende ikke kun i forhold til den empiriske virkelighed men også i forhold til sociologien selv – til dens egne teorier, begreber og metoder. De tre omtalte sociologer i denne synopsis fremstår alle, efter min mening, som tænkere der repræsenterer deres videnskab som fortolkere og formidlere uden ambitioner om at fremstå som uanstastelige autoriteter eller lovmæssighedssøgende sociologiske skikkelser, hvilket lige så meget skal søges i deres personlige ophav og psyke, som jeg har vist, som i den sociale og faglige virkelighed, hvori deres tanker er blevet skabt og udbredt. De er som nævnt tidligere snarere profeter end præster, fortolkere snarere end lovgivere, teoretiske samfundsanalytikere snarere end tekniske udøvere af deres disciplin med fokus på, hvad Mills betegnede som 'metodisk fetichisme'. Konsekvensen heraf er, at både Mills, Goffman og Bauman alle fremviser en særegen, dybtliggende og indlevende forståelse af den menneskelige erfaring, hvadenten denne forståelse befinder sig på samhandlingsmæssigt mikroni-

¹⁴ Man kan naturligvis også vælge at betragte denne udvikling som fremvæksten af en selvoptaget sociologisk navlebeskuende interesse for sit eget indre teoretiske 'maskinrum' på bekostning af en udadvendt interesse for samfundslivet, hvilket jeg kort skal vende tilbage til senere.

veau som hos Goffman, på en slags dialektisk mesoniveau som hos Mills eller på et strukturelt makroniveau som hos Bauman. Selvom denne menneskelige erfaring ikke nødvendigvis stammer fra et førstehåndsindtryk af empirisk karakter af den sociale verden, så er interessen for at leve sig ind i og forstå menneskers daglige eksistensvilkår i relation til større strukturelle omstændigheder et særkende for alle tre, der adskiller dem fra mange andre udøvere af sociologien, også selvom deres empiriske arbejde som regel ikke var det mest dominerende i den arv, de har efterladt. Og selvom alle tre har været tilbøjelige til i store dele af deres karrierer at befinde sig i sociologiske elfenbenstårne, så har de alligevel kunnet skue langt fra denne udkigspost. Deres sociologier, til trods for den udprægede teoretiske vinkel, er derfor et opgør med den tendens, som Jack Douglas i sin oplevelse af det sociologiske fællesskab og dets mangler beskrev med kritisk sans ved at konstatere:

Den gennemsnitlige samfundsforsker er en akademiker med en meget begrænset menneskelig erfaring [...] Mens flertallet af dem ikke længere lever i elfenbenstårne, så er de efter eget valg stadig delvist afskærmede fra samfundet. De tilbringer det meste af deres tid med at blande kodningskort, trykke på tastaturet og med at drømme erotiske fantasier om deres kolde computers herligheder; med at gennemrode støvede udgaver af statistikker fra myndighederne eller med kærligt at befamle biblioteksbøgernes blankslidte sider. De fleste af de mennesker, de taler med, er akademikere [...] Den relative mangel på erfaring i vores samfund fører til, at de fleste af dem besidder begrænset moralsk indsigt, minimal følelse for og forståelse af de særdeles komplekse levende moralske indstillinger, som mennesker anvender for delvist at føre dem gennem den sociale verdens særdeles komplekse orden (Douglas 1979:18-19).

Til trods for deres formelle status som samfundsforskere passer hverken Mills, Goffman eller Bauman efter min mening synderligt godt på denne kritiske karakteristika af den 'gennemsnitlige' samfundsforsker – også selvom de måske til tider i deres teoriudvikling har været mere bundne til deres 'kolde computere' end mange af de mere induktivt arbejdende sociologer. De er dog alle udøvere af en markant sociologisk fantasi, der forsøger at forene den individuelle livsbiografis forløb og oplevelser med historiens og strukturenes historiske foran-

dring i en fælles forståelse, der påpeger den intime relation mellem mennesket og dets omgivelser – politiske, moralske, økonomiske, kulturelle m.v. De indtager alle en form for ‘sociologisk relationisme’, hvor mikro og makro, aktør og struktur, det objektive og subjektive, gensidigt er til stede i en vis dialektisk påvirkningsproces. Samtidig, som en yderligere gevinst, har disse tre tænkere bidraget sociologien nogle farverige og unikke skikkelser i dets ikke altid synderligt spændende persongalleri, og på det videnskabelige plan med nogle indsigter, som mange forskere siden har taget til sig, som har dannet skole, uden at det har været intentionen fra deres ophavsmænds side, og som varigt har bundfældet sig i flere generationer af sociologers bevidsthed.

En tredje gevinst er, at man igennem det narrative arbejde samtidig også kan være med til i symbolsk forstand at vække de døde til live igen; forfattere, hvis værker i en kortere eller længere periode har været glemt eller tabt for disciplinen, men som med ens arbejde måske atter kan komme i kollegers og studerendes søgelys og skabe opmærksomhed omkring oversete traditioner eller enkeltteorier. Der kan være mange grunde til en sådan genoplivelse – at forandringer ‘ude’ i samfundet reaktualiserer deres tanker og teorier, eller på grund af fremvæksten af en ny bevidsthed ‘inde’ i videnskaben, der bevirker, at deres perspektiver atter (eller for første gang) vinder indpas – som regel er der tale om en kombination af disse indre og ydre omstændigheder, som da Marx blev ‘genopdaget’ i den vestlige sociologi efter årtiers fravær. Man kan med andre ord være medvirkende til at skabe eller opretholde klassikere i ens disciplin ved at bedrive narrativ sociologi om sociologiens store skikkelser. Her har vi med den status og vigtighed, som en videnskabsdisciplins klassikere besidder, at gøre; og selvom der er en vis uenighed om, hvad der egentlig konstituerer en klassiker, så er en ægte klassiker, som Staffan Zetterholm slog fast i forbindelse med Jean-Jacques Rousseau men som også gælder for Mills, Goffman og Bauman, en forfatter, der også efter min mening

bliver studeret af nye generationer, og som indgår i en levende intellektuel tradition såvel inden for som uden for universiteternes verden. En klassiker bliver med andre ord ikke forældet, men beholder aktualitet og relevans for vor tænkning, vore opfattelser og vore interesser. Når vi studerer en klassiker, gør vi

det for vores egen skyld. Inden for samfundsvidenskaberne – eller mere generelt samfundstænkningen – forefindes klassikere i denne mening (Zetterholm 1988:9).

Vi ser her atter dobbeltheden af at skrive biografierne, som både kan være for ens egen nydelses og faglige forfængeligheds skyld såvel som forhåbentlig andres gavn og glæde uden at disse to motivationer behøver at modsige hinanden. Man kan med biografier og introduktioner have en varig indvirkning på de dele af det sociologiske landskab, der er synligt for kolleger, studerende og offentligheden. Ved at sætte nye eller oversete tænkeres teorier på dagsordenen kan man måske endda påvirke den komplekse videnskabelige proces, som ligger bag modtagelsen af klassikere, forstå den aktive skabelse og promovning af klassikere samt bidrage til udformningen af videnskabelige kanoner og curricula for uddannelser både i nutiden og i fremtiden (jf. Baehr & O'Brien 1994; Baehr 2003).¹⁵ Det er i transmissionen af viden på tværs af faglige generationer og fællesskaber, at en videnskabs klassikere og således også dens faglige identitet skabes, og her kan formidlingen, komprimeringen men også oversættelsen af pegasussernes eller andres teorier og tanker have betydning, som da Talcott Parsons gjorde både Max Weber, Emile Durkheim, Vilfredo Pareto og T. H. Marshall tilgængelige for et amerikansk publikum for slet ikke at tale om den effekt, som oversættelserne af Marx og Engels havde for den danske sociologi i 1970'erne.¹⁶

¹⁵ Som Peter Baehr beskriver denne komplekse proces med at opnå status som klassiker: *“For at en tekst skal være i stand til at opnå anerkendelsen som en klassiker, må den typisk overkomme en mangfoldighed af kulturelle forhindringer; når det drejer sig om at overleve som en klassiker, må den underlægges et vedvarende kritisk engagement, og dens begreber må omformuleres for at imødekomme nye problemer og udfordringer. Ikke mange tekster kan overleve, eller tiltrække sig, sådan gransken og produktiv omformning. De tekster, der er i stand til at gøre det, kan på passende vis betegnes som ‘klassikere’”* (Baehr 2003:184). Det har været min intention i det ovenstående og de vedlagte arbejder at vise, at Mills, Goffman og Bauman med denne definition i baghovedet har gjort sig fortjent til betegnelsen ‘klassiske sociologer’.

¹⁶ Jeg er netop selv involveret i et nyt projekt, der har til formål at have den samme effekt i forhold til Goffmans forfatterskab i Danmark ved at bringe oversættelser af hans mest centrale essays frem i lyset (jf. Goffman 2003) og i forbindelse med et tilsvarende projekt, der har til formål at udbrede kendskabet til de mange nuancer og dybder i Robert K. Mertons sociologi, der til trods for sin centrale status i amerikansk sociologi ikke har opnået den samme grad af bevågenhed herhjemme.

Selvom klassikerne som regel allerede er afdøde, som en forudsætning for deres status som klassikere, kan de godt leve endnu, som tilfældet er med Bauman, og være 'nyklassikere', som de er blevet kaldt (Jacobsen, Carleheden & Kristiansen 2001). Nyklassikerne bliver som regel nye klassikere, der naturligvis på et senere tidspunkt som regel udvikler sig almindelige 'klassiske' klassikere, fordi visse kræfter inden for deres videnskabsgren gennem deres eget arbejde viser relevans, nytte og vedvarende aktualitet, som berettiger en status, der er mere ophøjet og værdifuld end tilfældet er med andre dødelige inden for en disciplin. I sociologien har denne tradition med at skabe og vedligeholde klassikerne været meget mere udpræget end i andre discipliner både i natur- og samfundsvidenskaberne, og udover i den økonomiske videnskab findes vel næppe nogen anden disciplin end sociologien, som hylder sine klassikere mere markant med festskrifter, introduktioner, genintroduktioner, nyoversættelser, antologier, genfortolkninger osv. Nogle, herunder Niklas Luhmann, har ment, at vores dyrkelse af klassikerne har ført for vidt på bekostning af fremskridt i vidensdannelsen, som da han i forordet til sin *Sociale Systemer* slog følgende kritiske kommentar fast om klassikerne:

Det er et fremherskende træk, at de, som interesserer sig for generel teori, vender tilbage til klassikerne. Indskrænkningen, gennem hvilken man gør sig fortjent til retten til at bære titlen teori, bliver legitimeret ved henvisninger til tekster, som allerede oppebærer denne titel eller bliver betragtet som sådan. Opgaven er så at dissekere, at fortolke, at rekombinere alle disse allerede eksisterende tekster. Det, man ikke tiltror sig selv at kunne skabe, forudsættes som allerede eksisterende. Klassikerne er klassikere, fordi de er klassikere; i den nutidige anvendelse af dem legitimerer de sig selv ved at referere til sig selv. Orienteringen mod store navne og dét at specialisere sig i sådanne kan så give sig ud for at være teoretisk forskning [...] Alt dette er ikke uinteressant og ufrugtbart. Jo mere klassikerne imidlertid synker ned i fagets historie, desto mere nødvendigt bliver det at skelne mellem teoretiske og biografiske, abstrakte og konkrete dispositioner. Men vil man kunne undvære klassikerne efter sådan en sønderrivning? (Luhmann 2000:29-30).

Jeg mener ikke, som Luhmann, at der nødvendigvis er tale om en sønderrivning af sociologien, hvis man arbejder henholdsvis med teori *eller* biografi, men sna-

rere, at en sammensmeltning mellem perspektiverne, teori og biografi, er en frugtbar og farbar vej, der ikke fører tilbage til fortiden men derimod kan være et afsæt for fremtidige sociologiske fremskridt. Der er således en levende kontrovers i sociologien om berettigelsen af klassikerne som referencepunkter, og til trods for kritik, som fremført af bl.a. Luhmann, så er klassikerkulten i sociologien i udpræget grad særegen i sammenligning selv med andre samfundsvidenskaber, og den norske sociolog Rune Åkvik Nilsen hævdede for nylig, at klassikerne netop var 'sejlivede' i sociologien, fordi den er multiparadigmatisk, hvilket efterlader et konstant behov for søgen efter ophav, skillelinier m.v. (Nilsen 2003). Dette er en meget rimelig gengivelse af, hvorfor vi uden tilsyneladende at komme radikalt videre vedbliver med at opsøge klassikerne for indsigter, som til stadighed kan vise sig værdifulde for vores nutids videnskabelige arbejde.¹⁷ Dermed ikke være sagt, at klassikernes status som spøgelse, der lurer i skyggen af sociologien, betyder eller bevirker stasis eller stagnation – tværtimod (jf. Collins 1992), selvom der både kan være stagnation og fremdrift i at dyrke klassikerne, som Peter Baehr bemærkede: "*En klassisk arv kan både være en inspirationskilde for en epoke og en tyngende og stagnerende byrde for den [...] Den kan både ekskludere potentielt værdifulde ideer og vise sig i stand til at favne dem. Den kan være en kilde til tankeløs opgyldning og støtte op om intellektuelle udfordringer*" (Baehr 2003:3-4). Der er således en dobbelthed i klassikerne og deres efterladte arv, og det er i vid udstrækning op til vores anvendelse af dem at afgøre, hvilken af vejene vi vælger at gå. De kan med andre ord være med til at vise os, hvor vi kommer fra, og hvor vi er på vej hen, og det er denne vished, der for vores videnskab, som for alle andre, er nødvendig, hvis videnskabelige fremskridt overhovedet skal opnås.

¹⁷ Jeg har selv andetsteds argumenteret for, at klassikerne tjener funktionen for sociologien, sammen med dele af humaniora, at legitimere videnskabeligheden for disciplinen. Jeg foreslår i stedet, at klassikerne skal tjene som (1) åbninger for tværfagligt og gensidigt samarbejde mellem de discipliner, som sociologien er beslægtet med, eller som samlingspunkter, som sociologer kan skabe faglige fællesskaber om, som ikke bør være sekteriske eller eksklusive, (2) de kan angive eksempler på problemorienteret samfundsforskning, der er i stand til at belyse den intime relation mellem mikro og makro, (3) de kan tjene som det, Italo Calvino kaldte 'totale bøger' og det Gaetano Salvemini betegnede som *libri fecondatori* og kan være frugtbare generelle beskrivelser af omfattende sociale fænomener og deres ..i tid og rum, og slutteligt at (4) de kan tjene som det, Erving Goffman betegnede som 'stilladser', som vi anvender i konstruktionen af vores egen forskning (Jacobsen 2004d). Det vigtige er den fantasifulde anvendelse af klassikerne i stedet for en fundamentalistisk eller fanatisk (Jacobsen 2003h).

Den italienske forfatter Italo Calvino (1986) hævdede, at en af de mest udprægede kendetegn ved klassikerne er, at vi som regel altid udtaler om dem, at 'jeg genlæser' og aldrig 'jeg læser'. Hermed mente han, at klassikerne kan karakteriseres som værker forfattet af personer, som har opnået en sådan status, hvorfra de nødvendigvis vedvarende vil blive genlæst af nye generationer. Derfor kan introduktioner og biografier opnå deres berettigelse i forhold til både at skabe klassikere men også i den vedvarende genskabelse af nye fortolkninger, forståelser, genopdagelser og opdateringer, som skal følge i kølvandet på en klassiker, hvis vedkommende eller hans eller hendes efterkommere skal vedblive med at kunne gøre krav på denne status. Et yderligere kendetegn ved sociologiens klassikere er, at tiden eller de fortolkninger, som fremkommer med tiden, forandrer vores syn på dem, der som følge heraf ændrer status og karakter i vores videnskab. Som Donald Levine slog fast om klassikerne:

Som en bakkekam bliver den sociologiske traditions markører mere magtfulde jo længere væk fra dem, vi står. Først tåget betragtet som en kollektivistisk mystiker, kom Durkheim senere til syne som højdepunktet af en analytisk disciplin. Max Weber, der længe var en økonomisk historiker på afveje, fremstod kun langsomt som et overvældende intellektuelt højdedrag. Den amorfe Simmel kom slutteligt i fokus som en genial kilde til strømme af rigoristiske antagelser (Levine 1981:61).

De tre klassikere, mellemklassikere eller nyklassikere, som jeg har beskæftiget mig med, er ikke immune overfor denne tidens tand eller fortolknings forandring af den måde, som vi betragter dem på. Der er intet stationært over vores modtagelse af fortidens indsigter, og vi er selv i vid udstrækning med til at bestemme den betydning, som fortidens tanker skal spille på vores videnskabs nutid og fremtid. Det er min opfattelse, at vi i sociologien har en forpligtelse, forbandet eller ej, til ikke at glemme vores store klassikere. Uden dem mister vi vores faglige identitet, vores retningsans og vores svøbe. Min pointe illustreres meget godt af den berømte dialog mellem Alfred North Whitehead og Alvin Gouldner, hvor førstnævnte hævdede, at "*en videnskab, der tøver med at glemme sine grundlæggere, er fortabt*", hvortil sidstnævnte svarede: "*For at kunne glemme noget, må man have haft kendskab til det i første omgang. En videnskab, der ikke ved, hvor den kommer fra, ved heller ikke, hvor den er på vej hen.*"

Den er også fortabt". Denne sidste konstatering kommer til at stå som den afsluttende indsigt fra mit arbejde med biografier og introduktioner, min narrative sociologi for og om sociologien, og som en påmindelse om, at til trods for, at nutidens sociologi består af stadig flere 'bøger om bøger', som jeg indledningsvist i denne synopsis bemærkede, så er det mit desideratum, at vi også i fremtiden vil finde tid og ikke mindst inspiration, energi og engagement til at videreforme vores videnskabelige klassikers eller forbilleders arbejde til kommende generationer af sociologer. Dermed kan man også sige, at arbejdet med at udfærdige og konstruere introduktioner til og biografier over klassikers arbejde automatisk finder sin egen videnskabelige værdi.

Litteratur

- Aptheker, Herbert (1960): *The World of C. Wright Mills*. New York: Marzoni and Minsell.
- Asplund, Johan (1975): "Indledning til Goffmans forfatterskab", in Gregersen, Bo (red.): *Om Goffman - 11 artikler*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Baehr, Peter (2003): *Founders, Classics, Canons: Modern Disputes over the Origins and Appraisal of Sociology's Heritage*. New York: Transaction Books.
- Baehr, Peter & Mike O'Brien (1994): "Founders, Classics and the Concept of a Canon". *Current Sociology*, 42 (1):1-148.
- Bauman, Zygmunt (1972b): "Culture, Values and Science of Society". *University of Leeds Review*, 15 (2):185-203.
- Bauman, Zygmunt (1987): *Legislators and Interpreters*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt (1992): *Intimations of Postmodernity*. London: Routledge.
- Bauman, Zygmunt (1993): "Philosophy for Everyday – Though not for Everyone". *Economy and Society*, 22 (1):114-122.
- Bauman, Zygmunt (1998): "Sociological Enlightenment – For Whom, About What?". *Dansk Sociologi*, 9 (særudgave):43-54.
- Bauman, Zygmunt (2004): "Pro domo sua", in Jacobsen, Michael H. & Poul P. Pedersen (red.): *Bjergtinder og understrømme – Bestandige og bastante*

- udfordringer i Zygmunt Baumans sociologi*. København: Hans Reitzels Forlag [under udgivelse].
- Bauman, Zygmunt & Keith Tester (2001): *Conversations with Zygmunt Bauman*. Cambridge: Polity Press.
- Beilharz, Peter (2000): *Zygmunt Bauman – Dialectic of Modernity*. London: Sage Publications.
- Beilharz, Peter (red.)(2001): *The Bauman Reader*. Oxford: Blackwell.
- Bertaux, Daniel (red.)(1981): *Biography and Society: The Life History Approach in the Social Sciences*. London: Sage Publications.
- Bouchet, Dominique (2003): “Sociologi og marketing: Hvorfor skal sociologien interessere sig for marketing og for dens økonomiske grundlag?”, in Jacobsen, Michael H. (red.): *Sociologiske visioner – sytten bidrag fra en sociologisk brydningstid*. Århus: Systime Academic.
- Burke, Kenneth (1969): *A Grammar of Motives*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Burns, Tom (1992): *Erving Goffman*. London: Routledge.
- Calvino, Italo (1986): “Why Read the Classics?”, in *The Uses of Literature*. New York: Harvest Books.
- Chamberlayne, Prue; Bornat, Joanna & Tom Wengraf (red.)(2000): *The Turn to Biographical Methods in Social Science: Comparative Issues and Examples*. London: Taylor & Francis.
- Chriss, James J. (1999): *Alvin W. Gouldner: Sociologist and Outlaw Marxist*. Aldershot: Ashgate Publishers.
- Cioran, Emile (1986): *Anathemas and Admirations*. London: Quartet Books.
- Clothey, Fred (1988): “Toward a Comprehensive Interpretation of Ritual”. *Journal of Ritual Studies*, 2 (2):147-161.
- Collins, Randall (1992): “On the Sociology of Intellectual Stagnation: The Late Twentieth Century in Perspective”: *Theory, Culture & Society*, 9 (1):73-96.
- Denzin, Norman K. (1989): *Interpretive Interactionism*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Douglas, Jack D. (1979): “Living Morality versus Bureaucratic Fiat”, in Klockars Carl B. & Finbarr W. O’Connor (red.): *Deviance and Decency*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.

- Eldridge, J. E. T. (1983): *C. Wright Mills*. Chichester: Ellis Horwood Publishers.
- Featherstone, Joseph (1989): "Essay Review: To Make the Spirit Whole". *Harvard Educational Review*, 59 (3):367-378.
- Ferrarotti, Franco (1981): "On the Autonomy of the Biographical Method", in Bertaux, Daniel (red.): *Biography and Society: The Life History Approach in the Social Sciences*. London: Sage Publications.
- Fink, Hans; Kjærgaard, Peter C.; Kragh, Helge & Jens Erik Kristensen (2003): *Universitet og videnskab – universiteternes idéhistorie og etik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Finnegan, Ruth (1997): "'Storying the Self': Personal Narratives and Identity", in Mackay, Hugh (red.): *Consumption and Everyday Life*. London: Sage Publications.
- Foucault, Michel (1998): "Nietzsche, Genealogy, History", in *Aesthetics, Method and Epistemology*. New York: Free Press.
- Friedrichs, Robert (1970): *A Sociology of Sociology*. New York: Free Press.
- Geertz, Clifford (1973a): *The Interpretation of Cultures*. London: Fontana Press.
- Geertz, Clifford (1973b): "Blurred Genres: The Refiguration of Social Thought". *American Scholar*, 49 (2):165-179.
- Glaser, Barney G. & Anselm L. Strauss (1967): *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Goetz, Judith P. & Margaret D. LeCompte (1984): *Ethnography and Qualitative Design in Educational Research*. Orlando: Academic Press.
- Goffman, Erving (1974): *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northwestern University Press.
- Goffman, Erving (1981): "The Lecture", in *Forms of Talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Goffman, Erving (2003): "Mikrosociologi og social samhandling – Erving Goffmans essays i udvalg" (oversat og redigeret af Michael H. Jacobsen & Søren Kristiansen). København: Hans Reitzels Forlag [under udgivelse].
- Gouldner, Alvin W. (1970): *The Coming Crisis of Western Sociology*. London: Heinemann.

- Hesse, Hermann (1955): *Steppeulven*. København: Gyldendal.
- Horowitz, Irving L. (1963): "The Unfinished Writings of C. Wright Mills: The Last Phase". *Studies on the Left*, 3 (4):3-23.
- Horowitz, Irving L. (1983): *C. Wright Mills – An American Utopian*. New York: Free Press.
- Horsdal, Marianne (1999): *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*. København: Borgen.
- Jackson, Michael (2002): *The Politics of Storytelling: Violence, Transgression and Intersubjectivity*. København: Museum Tusulanum Press.
- Jacobsen, Michael H. (1999): "The Search for Sociological Truth: A History of the Rise and Fall of the Reign of Positivism in the Social Sciences". *Sociologisk Arbejdsblad*, 1 (1):1-70. Sociologisk Laboratorium, Aalborg Universitet.
- Jacobsen, Michael H. (2000): "The Prodigious Provocateur – An Inevitable Introduction to the Sociology of C. Wright Mills". *Sociologisk Arbejdsblad*, 2 (7):1-108. Sociologisk Laboratorium, Aalborg Universitet.
- Jacobsen, Michael H. (2001a): "Charles Wright Mills: Den sociologiske stillingtagen: Fantasifuld samfundsvidenskab og illusionen om objektivitet", in Jacobsen, Michael H.; Mikael Carleheden & Søren Kristiansen (red.): *Tradition og fornyelse – en problemorienteret teoriehistorie for sociologien*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jacobsen, Michael H. (2001b): "Zygmunt Bauman: Nærhed i en global verden - om moral og etik i postmoderniteten", in Jacobsen, Michael H.; Mikael Carleheden & Søren Kristiansen (red.): *Tradition og fornyelse – en problemorienteret teoriehistorie for sociologien*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jacobsen, Michael H. (2001c): "Konstruktionen af socialkonstruktivismen – begrebsforvirring og terminologisk anarki i sociologien". *Distinktion*, 2 (3):111-132.
- Jacobsen, Michael H. (2001d): "Zygmunt Bauman: From Academic Vagabond to Intellectual Tourist – A Brief Introduction", in Bauman, Zygmunt: "(Un)Happiness of Uncertain Pleasures". *Sociologisk Arbejdsblad*, 3 (10):iii-ix. Sociologisk Laboratorium, Aalborg Universitet.

- Jacobsen, Michael H. (2002a): *A Matter of Life and Death – The Social and Social Scientific Construction of Rituals in Childbirth, Funerals and Beyond*. Forskningsrapport, Sociologisk Laboratorium/Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet.
- Jacobsen, Michael H. (2002b): “Quo vadis, grounded theory? – en sociologisk tilstandsrapport over grounded theory og et forsøg på videreudvikling”, in Jacobsen, Michael H.; Søren Kristiansen & Annick Prieur (red.): *Liv, fortælling, tekst - Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jacobsen, Michael H. (2002c): Forord til Charles Wright Mills: *Den sociologiske fantasi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, Michael H. (2002d): “Boganmeldelse af Peter Beilharz (red.): *Zygmunt Bauman*, 4 bind”. *Dansk Sociologi*, 13 (2):112-115.
- Jacobsen, Michael H. (2002e): “Social science fiction: ‘Opfindelse’ overfor ‘opdagelse’ og ‘retfærdiggørelse’”, in Jacobsen, Michael H.; Kristiansen, Søren & Annick Prieur (red.): *Liv, fortælling, tekst - Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jacobsen, Michael H. (2003a): *Zygmunt Bauman: Den postmoderne dialektik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, Michael H. (2003b): “The Missing Link - Introducing the Grounded Theory Approach to a Dissolution of the Allegedly Artificial Dualism Between Theory and Reality” [under udarbejdelse].
- Jacobsen, Michael H. (2003c): “Globaliseringens byrde og det postmoderne ubehag – om den postmoderne verden hos Zygmunt Bauman”, in Thorup, Mikkel (red.): *At tænke globalt - globalisering, sociologi og politik*. København: Hans Reitzels Forlag [under udgivelse].
- Jacobsen, Michael H. (2003d): “Globalisering på godt og ondt – Anthony Giddens om globaliseringens grundlag og konsekvenser”, in Thorup, Mikkel (red.): *At tænke globalt - globalisering, sociologi og politik*. København: Hans Reitzels Forlag [under udgivelse].
- Jacobsen, Michael H. (2003e): “Zygmunt Baumans ‘franske fornemmelser’ – forfatterskabets fire faser og den franske forbindelse”. *Social Kritik* [under udgivelse].

- Jacobsen, Michael H. (2003f): "Ikke endnu - den ufuldkomne (u)virkelighed: Om utopien i Baumans og Blochs samfundstænkning". *Social Kritik*, 87:64-81.
- Jacobsen, Michael H. (2003g): "Utopianism in the Work of Zygmunt Bauman: Towards a Sociology of Alternative Realities". Upubliceret manuskript, Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet.
- Jacobsen, Michael H. (2003h): "Fremtidens sociologi: Fra sociologisk fundamentalisme og fanatisme til sociologisk fantasi", in Jacobsen, Michael H. (red.): *Sociologiske visioner – sytten bidrag fra en sociologisk brydnings-tid*. Århus: Systime Academic.
- Jacobsen, Michael H. (2003i): "From Solid Modern Utopia to Liquid Modern Anti-Utopia? Tracing the Utopian Strand in the Sociology of Zygmunt Bauman". *Utopian Studies* [under udgivelse].
- Jacobsen, Michael H. (2003j): *Refleksioner over et gryende akademisk arbejds- og læringsliv – Portfolio for adjunktpædagogisk kursus*. Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet.
- Jacobsen, Michael H. (2003k): "Boganmeldelse af Zygmunt Bauman & Tim May: *Thinking Sociologically*". *Acta Sociologica*, 46 (1):81-83.
- Jacobsen, Michael H. (2003l): "The Cult of the Classics - On the Scientific Function of the Founders and Classics in Contemporary Sociology". *Yearbook of Sociology/Sociologisk Årbok*, 2 [under udgivelse].
- Jacobsen, Michael H. (2004a): "Prophetic Sociology - Politics and Pragmatism in the Writings of C. Wright Mills", in Gimmler, Antje & Thomas Noetzel (red.): *Pragmatische Sozialtheorie* [under udarbejdelse].
- Jacobsen, Michael H. (2004b): "Den sociologiske selvopfattelse – om videnskabelige roller og selvidentitet i sociologien", in Aagaard, Lars; Lystbæk Christian & Steen Brock (red.): *Videnskabsopfattelser*. Århus: Philosophia [under udgivelse].
- Jacobsen, Michael H. (2004c): "Fra moderne arbejdsetik til senmoderne selvvalgt slaveri? En analyse af arbejdets betydning hos Bauman, Beck og Sennett", in Jacobsen, Michael H. & Jens Tonboe (red.): *Arbejdssamfund? Den beslaglagte tid og den splittede identitet*. København: Hans Reitzels Forlag [under udgivelse].

- Jacobsen, Michael H. (2004d): ”Modernitet, sociologi og utopi – den tavse utopi som en råd tråd i Zygmunt Baumans sociologi”, in Jacobsen, Michael H. & Poul Poder Pedersen (red.): *Bjergtinder og understrømme – de bestandige og bastante udfordringer i Zygmunt Baumans sociologi*. København: Hans Reitzels Forlag [under udarbejdelse].
- Jacobsen, Michael H.; Carleheden, Mikael & Søren Kristiansen (red.)(2001): *Tradition og fornyelse – en problemorienteret teoriehistorie for sociologien*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jacobsen, Michael H. & Erik Christensen (2004/2005): *Radikal sociologi: C. Wright Mills og Alvin W. Gouldner*. København: Hans Reitzels Forlag [under udarbejdelse].
- Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (2000): “Goffman og den metaforiske genialitet”. *Skriftsserie for Forskningsgruppen Arbejds- og Levemiljøer*, 5 (5):1-84.
- Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (2001a): “Harold Garfinkel: Etnometodologi, etik og det empirisk eksperimentelle brud”, in Jacobsen, Michael H.; Mikael Carleheden & Søren Kristiansen (red.): *Tradition og fornyelse – en problemorienteret teoriehistorie for sociologien*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (2001b): *Farligt feltarbejde – etik og etnografi i sociologien*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (2002): *Erving Goffman: Sociologien om det elementære livs sociale former*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (2003): “Den moralske dimension – sociologisk feltarbejde og forskning i, om og mellem mennesker”. *Sociologi i dag* [under udgivelse].
- Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (2004a): “Labelling Erving Goffman – A Genealogical Account of Goffman’s Sociological Ancestry and Legacy”. Manuskript under udarbejdelse.
- Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (red.)(2004b): *Hverdagslivssociologi*. København: Hans Reitzels Forlag [under udarbejdelse].

- Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (2004c): *Tre bløde tilgange: Glaser & Strauss, Goffman og Geertz*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag [under udarbejdelse].
- Jacobsen, Michael H. & Poul Pøder Pedersen (red.) (2004): *Bjergtinder og understrømme – de bestandige og bastante udfordringer i Zygmunt Baumans sociologi*. København: Hans Reitzels Forlag [under udarbejdelse].
- Johnson, Paul (1989): *Intellektuelle*. København: Centrum.
- Joseph, Jonathan (2003): *Social Theory: Conflict, Cohesion and Consent*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kilminster, Richard & Ian Varcoe (1992): “Sociology, Postmodernity and Exile: An Interview with Zygmunt Bauman”, in Bauman, Zygmunt: *Intimations of Postmodernity*. London: Routledge.
- Kim, Kwang-Ki (2003): *Order and Agency in Modernity: Talcott Parsons, Erving Goffman and Harold Garfinkel*. New York: State University of New York Press.
- Korpi, Walter (1990): “Om undran inför sociologerna”. *Sociologisk Forskning*, 3:2-10.
- Kvale, Steinar (1997): *InterView: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lakatos, Imre (1978): *Philosophical Papers, Volume 1-2* (John Worrall & Gregory Currie (red.)). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lawrence-Lightfoot, Sara & Jessica Hoffmann Davis (1997): *The Art and Science of Portraiture*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lemert, Charles (1995): *Sociology: After the Crisis*. New York: Westview Press.
- Lemert, Charles (1997): “Goffman”, in Lemert, Charles & Ann Branaman (red.): *The Goffman Reader*. New York: Blackwell.
- Levine, Donald (1981): “Sociology’s Quest for the Classics: The Case of Simmel”, in Rhea, Buford (red.): *The Future of the Sociological Classics*. London: Allen & Unwin.
- Lodge, David (1992): *The Art of Fiction: Illustrated from Classic and Modern Texts*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Lovejoy, Arthur O. (1948): *The Great Chain of Being*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Luhmann, Niklas (2000): *Sociale systemer: Grundrids til en almen teori*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Manning, Philip (1989): "Goffman's Revisions". *Philosophy of the Social Sciences*, 19 (3):341-343.
- Manning, Philip (1992): *Erving Goffman and Modern Sociology*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Menzies, Ken (1982): *Sociological Theory in Use*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Merton, Robert K. (1968): "History and Systematics of Social Theory", in *Social Structure and Social Theory*. New York: Free Press.
- Miles, Matthew B. & Michael A. Huberman (1994): *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Mills, Charles Wright (1959): *The Sociological Imagination*. New York: Oxford University Press.
- Mills, Kathryn & Pamela Mills (2000): *C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Nilsen, Rune Åkvik (2003): "De seiglivede klassikerne". *Sosiologisk Årbok*, 1:27-56.
- Nisbet, Robert (1976/2002): "Sociological Portraits", in *Sociology as an Art Form*. New Brunswick: Transaction Books.
- Pierce, Jennifer L. (2003): "Special Issue Introduction (on Narratives)". *Qualitative Sociology*, 26 (3):307-312.
- Polkinghorne, Donald E. (1988): *Narrative Knowing and the Human Sciences*. New York: State University of New York Press.
- Press, Howard (1960): *C. Wright Mills*. Boston: Twayne Publishers.
- Scimecca, Joseph A. (1977): *The Sociological Theory of C. Wright Mills*. Washington DC: Kennikat Press.
- Sherman, Lawrence W. (1974): "Uses of the Masters". *American Sociologist*, 9 (4):176-181.
- Shklair, Judith N. (1972): "Subversive Genealogies". *Daedalus*, 191 (1):129-143.
- Skirbekk, Gunnar (1977): *Wahrheitstheorien*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Smith, Dennis (1999): *Zygmunt Bauman - Prophet of Postmodernity*. Cambridge: Polity Press.

- Strandbakken, Pål (1996): "Det konfliktteoretiske alternativ til funktionalismen", in Andersen, Heine & Lars Bo Kaspersen (red.): *Klassisk og moderne samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Strauss, Anselm L. & Juliet Corbin (1998): *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, 2. reviderede udgave. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Taylor, Charles (1989): *Sources of the Self: The Making of Modern Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turner, Bryan S. & Chris Rojek (2001): *Society and Culture: Principles of Scarcity and Solidarity*. London: Sage Publications.
- Varcoe, Ian & Richard Kilminster (1996): "Addendum: Culture and Power in the Writing of Zygmunt Bauman", in Kilminster, Richard & Ian Varcoe (red.): *Culture, Modernity and Revolution - Essays in Honour of Zygmunt Bauman*. London: Routledge.
- Verhoeven, Jef C. (1993): "An Interview with Erving Goffman, 1980". *Research on Language and Social Interaction*, 26 (3):317-348.
- Weber, Max (1949): *The Methodology of the Social Sciences*. New York: Free Press.
- Wexler, Mark N. (1984): "The Enigma of Goffman's Sociology". *Quarterly Journal of Ideology*, 8:40-50.
- Winkin, Yves (1988): *Erving Goffman: Les moments et leurs hommes*. Paris: Minuit.
- Winkin, Yves (1999): "Erving Goffman: What Is a Life? The Uneasy Making of an Intellectual Biography", in Smith, Greg (red.): *Goffman and Social Organization*. London: Routledge.
- Zetterholm, Staffan (red.)(1988): *Alexis de Tocqueville – seks samtaler med en klassiker*. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.